

MEMÒRIA

EXCAVACIÓ ARQUEOLÒGICA CASTELLET DE BANYOLES TIVISSA, RIBERA D'EBRE CAMPANYES 2012-2013

David Asensio Vilaró
Rafael Jornet Niella
M. Teresa Miró Alaix
Joan Sanmartí Grego

Fitxa tècnica de la intervenció arqueològica 2012

NÚMERO D'EXPEDIENT:

NOM DEL JACIMENT: Castellet de Banyoles.

MUNICIPI: Tivissa.

COMARCA: Ribera d'Ebre.

CAMPANYA: 15a campanya.

DATES DE L'EXCAVACIÓ: del 5 al 24 de novembre de 2012, segons resolució del director general del Patrimoni Cultural.

DIRECCIÓ: Sr. David Asensio Vilaró (UB, UAB, MÓN IBER ROCS SL), Dra. Maite Miró Alaix (Serveis Territorials de Cultura a Tarragona, Generalitat de Catalunya), Sr. Rafel Jornet Niella (UB, MON IBER ROCS SL).

PROJECTE D'INVESTIGACIÓ: Projecte de recerca arqueològica sobre les estratègies d'ocupació del territori i la seva evolució a les comarques del curs inferior de l'Ebre durant la protohistòria i l'antiguitat.

INVESTIGADOR PRINCIPAL: Dr. Joan Sanmartí Grego (Catedràtic d'Arqueologia de la UB, Institut d'Estudis Catalans)

INSTITUCIÓ CIENTÍFICA QUE AVALA EL PROJECTE: Departament de Prehistòria, Història Antiga i Arqueologia de la Universitat de Barcelona.

INSTITUCIÓ AUTORITZADA: Museu d'Arqueologia de Catalunya.

COORDENADES UTM (Bloc C, zona 1):

	Easting	Northing
UTM31N - ETRS89	303797.7	4548332.3
UTM31N - ED50	303892.2	4548535.7
Geogràfica - ETRS89 * 0.664957	41.062591	

ALÇADA (Bloc C, zona1): 125,4 m.s.n.m.

TOPOGRAFIA: Francisco Palma de CODEX (any 1999), Lluís Sant del Servei d'Arqueologia i Paleontologia (anys 2002 i 2008), Josep M. Puche de l'Institut Català d'Arqueologia Clàssica (any 2005).

Fitxa tècnica de la intervenció arqueològica 2013

NÚMERO D'EXPEDIENT:

NOM DEL JACIMENT: CASTELLET DE BANYOLES.

MUNICIPI: Tivissa.

COMARCA: Ribera d'Ebre.

CAMPANYA: 16a campanya.

DATES DE L'EXCAVACIÓ: del 4 de novembre al 10 de desembre de 2013, segons resolució del director general del Patrimoni Cultural.

DIRECCIÓ: Sr. David Asensio Vilaró (UB, UAB, MÓN IBER ROCS SL), Dra. Maite Miró Alaix (Serveis Territorials de Cultura a Tarragona, Generalitat de Catalunya), Sr. Rafel Jornet Niella (UB, MON IBER ROCS SL).

PROJECTE D'INVESTIGACIÓ: Projecte de recerca arqueològica sobre les estratègies d'ocupació del territori i la seva evolució a les comarques del curs inferior de l'Ebre durant la protohistòria i l'antiguitat.

DIRECCIÓ DEL PROJECTE: Dr. Joan Sanmartí Grego (Catedràtic d'Arqueologia de la Universitat de Barcelona, Institut d'Estudis Catalans).

INSTITUCIÓ CIENTÍFICA QUE AVALA EL PROJECTE: Departament de Prehistòria, Història Antiga i Arqueologia de la Universitat de Barcelona.

INSTITUCIÓ AUTORITZADA: Museu d'Arqueologia de Catalunya.

COORDENADES UTM:

<i>Zona 3</i>	Easting	Northing
UTM31N - ED50	303937.8	4548366.3
UTM31N - ETRS89	303843.2	4548162.9
Geogràfica - ETRS89 *	0.665553	41.061077

<i>Zona 1 / bloc C</i>	Easting	Northing
UTM31N - ETRS89	303797.7	4548332.3
UTM31N - ED50	303892.2	4548535.7
Geogràfica - ETRS89 *	0.664957	41.062591

ALÇADA: 125 m (zona 3) i 125'4 (zona 1)

TOPOGRAFIA: Francisco Palma de CODEX (any 1999), Lluís Sant del Servei d'Arqueologia i Paleontologia (anys 2002 i 2008), Josep M. Puche de l'Institut Català d'Arqueologia Clàssica (any 2005) i Iñaki Matias i Paloma Aliende de l'Institut Català d'Arqueologia Clàssica (any 2013).

Índex

Fitxa tècnica de la intervenció arqueològica 2012

Fitxa tècnica de la intervenció arqueològica 2013

1.Introducció.....	1
2.Objectius del projecte de recerca.....	2
3.Antecedents de la recerca.....	4
4.Objectius de la campanya biennal.....	6
5.Descripció dels treballs realitzats.....	7
6.Relació d'unitats estratigràfiques.....	17
7.Anàlisi dels materials mobles.....	27
8.Conclusions	
8.1. Consideracions sobre l'urbanisme del Castellet de Banyoles i la interpretació social i funcional dels habitatges.....	36
8.2. Evolució diacrònica de l'assentament.....	45
9.Bibliografia.....	51

ANNEX 1

Inventari de materials

ANNEX 2

Dibuix de materials

ANNEX 3

Documentació Geogràfica –Topogràfica - Planimètrica i Fotogràfica

 Campanya 2012

 Campanya 2013

1. Introducció

El Castellet de Banyoles de Tivissa és un gran assentament emmurallat d'època ibèrica situat al marge esquerre de l'Ebre, coronant un turó amb una alçada de 125 m.s.n.m. El turó, de 4.40 ha, té planta triangular, amb un únic accés per un dels vèrtexs. La resta del turó, sobre tot a la cara que dona al riu, es caracteritza per tenir un penya-segat totalment vertical que proporciona una defensa natural.

L'equip actual ve realitzant excavacions des de l'any 1998. L'excavació està inclosa dins el "Projecte de recerca arqueològica sobre les estratègies d'ocupació del territori i la seva evolució a les comarques del curs inferior de l'Ebre durant la protohistòria i l'antiguitat", dirigit pel doctor Joan Sanmartí Grego, que forma part dels programes d'investigació del Grup de Recerca d'Arqueologia Clàssica, Protohistòrica i Egípcia del Departament de Prehistòria, Història Antiga i Arqueologia de la Universitat de Barcelona.

El finançament va a càrrec del Servei d'Arqueologia de la Generalitat de Catalunya mitjançant subvenció pública, amb les aportacions externes de l'Ajuntament de Tivissa i el suport de l'empresa Món Iber ROCS s.l. "Recerca i Difusió de la Cultura Ibèrica".

2. Objectius del projecte de recerca.

L'objectiu essencial des de l'inici dels treballs al Castellet de Banyoles és l'estudi del poblament protohistòric a la Foia de Móra des de la meitat del segle VI aC fins a la conquesta romana, motiu pel qual es va iniciar el projecte d'investigació que venim desenvolupant des de l'any 1998: *estratègies d'ocupació del territori i la seva evolució a les comarques del curs inferior de l'Ebre durant la protohistòria i l'antiguitat*.

Les finalitats científiques d'aquest projecte es resumeixen en els següents punts:

- Documentar i explicar les dinàmiques de canvi socio-cultural a la zona d'estudi, i verificar a la vegada el model hipotètic que guia la nostra recerca.
- Documentar i explicar la diversitat de formes d'ocupació i explotació del territori a la Ibèria septentrional, a partir de l'anàlisi aprofundida d'una zona amb característiques morfològiques i ambientals particulars.
- Documentar la naturalesa de les formes d'organització urbanística a la mateixa zona, a partir de l'estudi del Castellet de Banyoles.
- Documentar la variabilitat en el registre funerari en el període paleoibèric a partir de l'excavació de les necròpolis del curs inferior de l'Ebre (Seves-Flix, Esquarterades-Ulldecona i Castellet de Banyoles-Tivissa)
- Documentar i explicar les transformacions de la societat ibèrica de la zona sota el domini de Roma, fins a la seva completa dissolució.
- Contribuir a la sistematització cronotipològica de la cultura material del primer mil·lenni aC a la zona d'estudi.

Des d'un primer moment es va constatar que la potència estratigràfica conservada era escassa, així com el fet que, malgrat l'evidència de diverses ocupacions antigues, la gran majoria de restes constructives conservades pertanyen a un mateix moment, amb un abandonament sobtat que es data dels volts de l'any 200 aC. Això ha facilitat una estratègia de treball basada en

l'excavació en extensió d'amplis sectors del jaciment, amb l'objectiu prioritari de conèixer millor la trama urbana d'un assentament de grans dimensions (uns 45.000 m²). Aquesta dinàmica ha conduït a la documentació d'una zona d'uns 6.000 m² de superfície, a l'angle nord-oest del jaciment (zona 1), i, en els darrers anys, d'una part important de les construccions annexes a la torre nord, a l'extrem oriental del nucli (zona 2).

La contemporaneïtat de les estructures descobertes permet documentar una planta força completa d'un nucli urbà de primer ordre, fet poc freqüent, almenys en l'arqueologia del món ibèric septentrional. En aquest sentit, pren important rellevància l'abundant evidència sobre l'arquitectura domèstica dels sectors destapats d'aquesta ciutat ibèrica, aquesta interpretació funcional dels diferents habitatges ha de permetre desenvolupar algunes reflexions sobre l'organització social i la condició econòmica de la comunitat segregada que hi residia.

3. Antecedents de la recerca.

Els antecedents de la recerca al Castellet de Banyoles són prou ben coneguts, de manera que resulta superflu fer-ne una descripció detallada. Recordem simplement que, després de la troballa casual dels diversos tresors (un o dos de monetaris, més el conjunt de pàteres i vasos metàl·lics i els bous de bronze) els anys 1912, 1925 i 1927, els treballs d'excavació s'han realitzat en quatre etapes ben diferenciades.

- a) Treballs de Ll. Brull i de J. de C. Serra Ràfols en els anys 1930, 1932 i 1937, que van afectar essencialment el sector d'entrada i van posar al descobert les dues torres pentagonals que flanquegen la porta (Serra-Ràfols, 1941; Serra-Ràfols, 1965). La documentació material coneguda d'aquesta excavació no permet donar precisions sobre la cronologia d'aquestes construccions, però llur tipologia permet situar-les en el segle III aC (Moret, 1996, p. 132, 416-418).
- b) Treballs de S. Vilaseca, J. de C. Serra-Ràfols i Ll. Brull /Vilaseca, Serra-Ràfols, Brull, 1949) a principi dels anys quaranta, que van afectar un extens sector immediatament al nord-oest de la zona d'accés excavada en els anys anteriors. Es tracta de tot un barri, densament edificat, immediatament al costat del penya-segat abrupte que delimita la plataforma del Castellet pel costat oriental. Segons els excavadors, la potència estratigràfica era molt escassa, de manera que semblava haver-hi una sola fase d'ocupació. El re estudi dels materials d'aquesta campanya (Asensio, Cela, Ferrer, 1996) suggereix que aquesta única fase s'ha de situar en els darrers decennis del segle III aC.
- c) Treballs de Ramon Pallarès a finals dels anys setanta i principi dels vuitanta (Pallarès, 1982, 1984a). A més de la neteja i reestudi del dispositiu de defensa de la zona d'accés, aquest investigador va realitzar diferents cales en zones fins llavors inexplorades del poblat. Una d'aquestes, l'única que ha estat publicada, prop de l'extrem occidental, no lluny de la construcció medieval que dóna nom

al jaciment; les altres, prop de l'extrem nord-oriental. En tots els casos es van documentar estructures constructives, encara visibles actualment, amb molt poca potència estratigràfica.

- d) Hom ha d'afegir encara una sèrie de cales de delimitació realitzades a principi dels anys noranta per CODEX i per encàrrec del Servei d'Arqueologia de la Generalitat de Catalunya. Segons sembla, aquests treballs, que han romàs inèdits, han vingut a confirmar l'existència d'estructures constructives en totes les àrees perifèriques de la plataforma del Castellet de Banyoles, mentre que aquestes semblen absents a l'àrea central.
- e) Durant el període comprès entre 1998-2011 l'equip actual que dirigeix les excavacions ha centrat els treballs a l'àrea nord-oest del jaciment (zona 1). En aquesta zona s'ha posat al descobert una àmplia trama urbana composta d'un barri perimetral on s'han excavat cinc grans edificis amb un pati central i habitacions a l'entorn d'aquest (Bloc A i C). En la mateixa zona, separat del barri perimetral per un ampli carrer també s'ha documentat un sector central (Bloc B) format per un complex barri de mòduls adossats de cases i carrers perpendiculars, en destaca l'Edifici 10, un possible espai de funció pública probablement de caràcter sacre.
- f) Durant el període comprès entre 2008-2010 s'ha intervingut paral·lelament en la zona adjacent a les torres pentagonals. Concretament s'ha treballat en l'excavació de la zona de la torre septentrional, la muralla complexa de "tipus caixons", el pati obert i els primers mòduls de cases de la zona nord. Aquesta nova àrea d'excavació és la zona 2. Durant aquest període i l'anterior, s'ha estat realitzant la consolidació de les estructures exhumades, concretament els edificis 1, 2, 3, 4, 5, 10 i la part oriental del sector Vilaseca. Totes aquestes intervencions han estat realitzades per MÓN IBER ROCS, actuacions realitzades segons els criteris marcats pel Pla Director per al jaciment ibèric del Castellet de Banyoles.

4. Objectius de la campanya

4.1 Campanya de 2012

Els objectius de la campanya del 2012 han estat la continuació de les tasques d'excavació arqueològica en el Bloc C. El bloc constructiu C és una bateria perimetral d'habitatges, la forma del qual, com la del bloc A, està en part condicionada pel fet que el seu costat occidental ha de resseguir i adaptar-se al pendís de la plataforma. Aquest límit occidental del jaciment és el que dóna a un vessant molt abrupte, amb una part superior en forma de penya-segat vertical, d'una alçada important, que el fa inexpugnable.

El Bloc C consta d'un total de 5 edificis. L'Edifici més oriental és el 18 i es va excavar l'any 2011. La intervenció immediata en aquest bloc s'ha centrat en l'excavació dels edificis contigus al 18 direcció oest fins arribar a l'Edifici més occidental documentat, el 28, excavat l'any 1998, amb l'idea d'esgotar l'estratigrafia en tota aquesta bateria de cases, completant l'excavació de tots els recintes documentats en aquest bloc a la zona 1.

4.2. Campanya de 2013

Es prossegueix l'excavació intensiva dels edificis començats a excavar el 2011 i sobretot el 2012 fins al primer nivell de paviment. Els objectius de la campanya d'aquest 2013 han estat doncs la continuació de les tasques d'excavació arqueològica en el Bloc C centrades amb l'excavació del estrats sota enderroc. En efecte, s'han excavat i documentat paviments, llars de foc, forats de pal, fosses i anivellaments dels edificis 18, 17, 27 i 16. Tanmateix el reduït i mes septentrional edifici 28 faltava per delimitar i excavar en la seva totalitat, en aquest sentit s'hi ha intervingut. Amb aquesta intervenció es garanteix l'objectiu últim de deixar a estrat geològic tota la superfície que ocupa el bloc C. En la mateixa zona 1 s'ha planificat una actuació amb màquina retroexcavadora per a l'extracció de les terreres

existents al carrer 1 i 2 entre els Bloc A, B i C. Aquesta actuació possibilitarà en els propers anys l'excavació intensiva dels carrers i finalitzar l'estratigrafia arqueològica de la zona 1.

Per altra banda s'ha volgut començar una zona nova, agafant el testimoni de la cala Pallarès al vèrtex sud oest de la plataforma del jaciment. Per aquest motiu ens vam posar com a objectiu obrir amb màquina retroexcavadora una part substancial de feixa al costat est de l'edifici Pallarès. Aquesta obertura en extensió hauria de permetre la localització de més edificis, pot ser un nou bloc de cases i a curt mig termini possibilitar una nova zona d'excavació on desenvolupar intensivament la recerca i establir les analogies pertinents amb els sectors excavats de la zona 1 i 2.

5. Descripció dels treballs realitzats durant el bienni 2012-2013.

5.1 Excavació intensiva en el Bloc C de la zona 1.

Les tasques realitzades en la campanya d'excavació programades en aquest bienni arqueològica del 2012 s'han centrat en el Bloc C. Concretament s'han excavat intensivament els diferents enderrocs, paviments i estrats d'anivellament pertinents als edificis 18, 17, 27, 16 i 28.

El bloc constructiu C és una bateria perimetral d'habitatges, la forma del qual, com la del bloc A, està en part condicionada pel fet que el seu costat occidental ha de resseguir i adaptar-se al pendís de la plataforma. Aquest límit occidental del jaciment és el que dóna a un vessant molt abrupte, amb una part superior en forma de penya-segat vertical, d'una alçada important, que el fa inexpugnable. No sembla estrany, a tenor dels resultats dels treballs realitzats en aquest sector, que la muralla de compartiments no fos necessària i no continués en aquesta part del jaciment. Un mur de tanca format per la paret posterior de les cases la substitueix. Això sembla que es comprovi a la part posterior dels edificis del bloc, on s'ha

documentat la traça d'una trinxera de fonamentació d'uns 80 cm d'amplada, amb uns quants grans blocs de pedra *in situ*, que, sens dubte, correspon al mur de tanca. El més destacat és el fet que les parets que s'hi adossen ho fan de manera esbiaixada, és a dir, sense formar un angle recte o sense seguir un eix perpendicular o axial, tal com es documenta al bloc A de la zona 1 i ala zona 2 quan es s'adossen a la muralla de compartiments. Sens dubte, el grau d'arrasament dificulta la comprensió d'aquest sector.

Edifici 18¹:

Pel que fa a l'edifici 18, el primer tret destacat és la forma rectangular molt allargada i, per aquesta raó, l'aparença més aviat desproporcionada (més de 20 m de llargada per només 6 m d'amplada, amb una superfície de 130 a 140 m²). A la part davantera, dos murs laterals defineixen un recinte (145) que ocupa tota l'amplada de l'edifici. Tenint en compte que a l'interior s'hi ha documentat un forn metal·lúrgic de grans dimensions i que els murs laterals que el delimiten no estan ben acabats en els extrems sud-occidentals, cal suposar que es tractava d'un pati que s'estenia cap al sud-est, en una extensió que és impossible determinar a causa del fort arrasament d'aquest sector. L'estructura de combustió consisteix en un retall de planta rectangular molt allargada, amb unes dimensions de 210 cm×70 cm, una fondària de 25 cm i unes parets on s'observen entre 3 cm i 5 cm d'una crosta cremada i endurida per l'acció del foc. Té doncs totes les característiques d'un forn d'enriquiment, utilitzat per extreure les impureses del mineral, tot i que presenta unes mides força superiors a les habituals². A l'enderroc d'aquest recinte (UE 818), al costat del forn, es va trobar un fragment de mineral de galena argentífera, matèria primera essencial per a l'obtenció de plom i plata. A uns 40 cm de l'extrem nord-oest del forn, alineat amb el seu eix longitudinal, aparegué un forat de pal d'uns 20 cm de diàmetre (UE 829), probablement relacionat amb l'espai metal·lúrgic. Immediatament al nord-oest, la part coberta de la casa s'inicia –com en moltes altres construccions del jaciment– amb un espai

¹ Aquest edifici va ser excavat el 2011 (enderrocs), el 2012 (llars i paviments) i 2013 (anivellament), s'inclou en aquesta memòria per poder realitzar una visió de conjunt de tot el bloc constructiu C.

² aquestes oscil·len entre els 150-100 cm de llarg per 50-30 cm d'ample (Morer, Rigo 1999, 42)

transversal, el recinte 144, que n'ocupa tota l'amplada i on s'ubicava l'única llar de foc documentada a tot l'edifici. Està adossada a la cara interna del mur sud-oriental, prop de la porta; és de forma rectangular i fa 70 cm×30 cm. Aquest recinte 144 va quedar amortitzat per un nivell de destrucció per incendi, i al seu interior s'ha recuperat un important conjunt d'objectes de ferro, entre els quals cal destacar les virolles de ferro de dues possibles llances. Des d'aquesta primera habitació s'obren dues portes que donen accés a sengles estances longitudinals, que formen el cos central de l'edifici. La situada al sud-oest (recinte 142) consisteix en una cambra molt estreta i allargada (10 m) que arriba fins al mur interior de la muralla. A la part posterior s'hi va construir una mena d'envà o muret de tovots que delimita un recambró de planta triangular, de funció incerta. Aquest recinte 142 també estava cobert per un enderroc amb traces d'incendi, que contenia com a peça més destacada un fragment de vora d'un bol de vidre de molt bona factura, pertanyent a unes produccions hel·lenístiques del Mediterrani oriental, a més d'una arracada d'or en forma abotifarrada (igual que la de l'edifici 2). A més van ser recuperats un gran nombre de fragments d'elements metàl·lics de ferro (un podall sencer, fragments atribuïbles a un o varis asts, puntes i claus, etc.) i de bronze (plaquetes i fragments d'un ratllador d'aliments sòlids). L'ala nord-oriental de la casa està ocupada per dues estances més, disposades consecutivament de sud-est a nord-oest, i comunicades entre elles. El primer recinte (143) és de planta rectangular (7,5 m de llarg per 3,6m d'amplada), mentre que el segon (recinte 146) té un solar de forma trapezoïdal, pel fet que s'adossa al mur de tanca. Més o menys al centre de l'estança hi ha una petita estructura circular de pedres, tal vegada el basament d'un pilar de fusta. Dins d'aquest recinte s'ha produït la troballa d'una peça més d'orfebreria: un penjoll fet amb làmines d'or, en forma d'esfera buida, d'un tipus fins ara desconegut al Castellet de Banyoles.

Les analítiques carpològiques han donat positiu en els enderrocs dels recintes 142

Edifici 17:

Immediatament al nord-est de l'edifici 18 hi ha l'edifici 17, que presenta unes dimensions i estructura molt similars. Ocupa una superfície de gairebé 20m de

llargada x 6m d'amplada (amplada màxima en els recintes adossats al mur de tanca, a la façana no arriba als 5,5 m) amb una àrea d'uns 110 a 120 m². A la part davantera no s'ha documentat cap mur que delimiti un pati com succeeix a l'Edifici 18. Tanmateix, el primer recinte amb sostre de l'edifici és també un vestíbul transversal, en aquest cas compartimentat (pel mur 879) en dos habitacions de diferent mida, els recintes 149 (3 m de llarg x 2,5 m d'amplada) i el 150 (1,75m de llarg x 2,5 m d'amplada), La llargada de sengles recintes coincideix exactament amb la dels consegüents recintes 148 i 151 respectivament. Els recintes 149 i 150 van ser amortitzats per un nivell de destrucció amb incendi del qual destaquem la troballa al recinte 149 (UE 832) de dos *pila* o javelines amb les respectives puntes (aquestes trobades entrecreuades formant una aspa) i sengles virolles. Des d'aquest primer recinte s'accedeix a les consegüents estances longitudinals, que formen el cos central de l'edifici. La situada al sud-est (recinte 151) consisteix en una cambra molt estreta i allargada (gairebé 18 m x 1,75 m - de mitjana) que arriba fins al mur interior de la muralla, tot i que en una fase constructiva més antiga aquest "passadís" estaria subdividit en dos (el més occidental: recinte 152). Descriuim primer la fase més recent; l'estrat d'amortització del recinte 151 estava format per restes d'un incendi generalitzat, en efecte es tracta d'un estrat grisenc d'argila i cendres (UE 840=848)³. Destaca una gran estesa de material ceràmic sobre paviment que es va delimitar "in situ". Entre tots els materials, en destaquen per la seva excepcionalitat una gran quantitat de fragments pertinents a dos individus de craterisc de vernís negre àtic amb pintura blanca de grans dimensions (un d'ells dona el perfil complet), la localització d'aquestes peces es concentrà al quadrant més oriental del recinte, a tocar de l'habitació 150. Un cop excavat aquest enderroc recremat (UE 840=848) apareix un nivell de circulació (UE 893). En el mateix punt i just al damunt del mur de subdivisió (UE 888) es troba l'única estructura de combustió sota sostre de l'edifici. Es tracta de restes d'una sola recremada de planta circular (UE 889) sense preparació ceràmica. Aquesta resta de combustió es troba associada a una fosseta (UE 941) plena de cendres (UE

³ Els estrats UE 840 i UE 848 corresponen al mateix nivell d'incendi sobre el conjunt del Recinte 151 (fase recent). La seva divisió correspon a una compartimentació per sectors. UE 840 correspon a l'enderroc sobre el Recinte 151 i UE 848 correspon a l'enderroc sobre el Recinte 152.

887). La vinculació de focs i fosses no es desconeix en aquest assentament. En efecte en el bloc constructiu A ja es va excavar una fossa de similars característiques en relació amb una llar al recinte 85 (compartiment de la muralla), amb funcionalitat incerta. Aixecat aquest paviment apareixen sengles estrats separats pel mur UE 888; el sòl UE 893 per al recinte 152 i el sòl UE 887 per al recinte 151, enderrocs d'una fase constructiva anterior, en aquest cas no tenen traces d'incendi. En el nivell de circulació del recinte 152 es va documentar una sola recremada sense preparació ceràmica (UE 849), corresponent a una zona de combustió, l'única de l'edifici (entre els recintes amb sostre) en aquesta fase constructiva primera. L'altra estança longitudinal, el recinte 148, la més grossa de tot l'edifici és de planta gairebé rectangular i mesura 4m d'ample al fons (3,20m a la paret tocant al vestíbul) x 9m de llargada; amb un àrea útil d'uns 32,5 m². Aquest recinte estava amortitzat per un estrat d'enderroc força heterogeni (UE 842) però que no mostrava traces clares d'incendi. Entre els materials destacats destaca un altre exemplar de peça d'importació àtica o pseudo-àtica d'una tipologia gens freqüent a la zona, una copa kylix de vora vertical lleugerament exvasada⁴ i una arracada de bronze en forma de mitja lluna (tipològicament semblants amb les homòlogues aparegudes en el jaciment amb metall noble). Aquest estrat d'enderroc cobria un sòl de circulació amb terra aportada força malmès (UE 886), al centre del qual estava disposada una sola recremada de planta circular i convexa (UE 846) amb els contorns sobre elevats i un estrat de cendres a l'interior (UE 845); en efecte es tracta versemblantment de la base d'un *tanur* o *tabuna* (forn de pa) freqüent a les cuines mediterrànies protohistòriques. Aquest recinte és un espai sense sostre a mode de pati distribuïdor i de llums. Seguidament, des d'aquest recinte s'accedeix direcció nord-oest a un altre recinte que llinda amb el mur interior de la muralla, de planta trapezoïdal, les seves mesures base són gairebé 3m, la menor, i 6m, la major, d'amplada x 4 metres de llargada, donant lloc a una superfície hàbil d'uns 18 m². En l'enderroc d'aquesta estança (UE 833) que no presenta signes evidents d'incendi es va localitzar un *pondus* molt esmicolat i possiblement un fragment d'un punta d'espasa tipus La

⁴ la campaniana de tipus A continua essent el fòssil director de l'amortització d'aquest recinte; de l'edifici i de tot el bloc C.

Tène dins la pròpia beina. Al centre del recinte, trobem una pedra plana en funció de base d'una columna de fusta per sostenir un embigat del sostre massa allunyat dels murs i reforçar-lo de la circulació d'un segon pis o pas de ronda.

Edifici 27:

La resta del bloc C està formada per altres construccions, d'estructura diversa, entre les quals es defineix bé l'edifici 27, adossat al nord-est de l'edifici 17, de planta rectangular allargada (13 m de llargada x 3 m al fons / 2'5 m a la façana) ocupant una àrea d'uns 36 m². L'edifici està compartimentat en dos estances successives per un mur transversal comunicades mitjançant una porta a una distància de 5,5 m respecte la façana. El primer recinte (153) és, en efecte, rectangular amb una superfície de gairebé 14 m². L'estança està compartimentada en dos espais per un mur / envà de pedra (852), deixant dos habitacions quadrangulars de proporcions similars (153a i 153b). L'estrat d'enderroc que amortitza ambdós espais és el mateix (UE 851) sense presentar traces evidents d'incendi i que reposava sobre un sòl de circulació de terra aportada (UE 854). Sòl amb absència de cap estructura de combustió. Pla sobre el paviment es trobà part d'un ganivet o punta de punyal de ferro. Al centre del recinte 153a s'excavà una fossa practicada al paviment amb restes inconnexes de ceràmica de cuina a mà (olles de perfil en essa) i una pedra calcària informe molt polida. Fossa sense funció clara atribuïble. Seguidament s'accedeix al recinte 154 que tanca l'edifici amb el mur interior de la muralla. És en aquest recinte on s'han documentat les úniques estructures de combustió de tot l'edifici. Es tracta d'un total de tres focs, atribuïbles a dos soles recremades sense preparació i una llar construïda amb preparació ceràmica. Aquestes llars corresponen a dos fases constructives; de la fase més recent (sòl compactat 863) correspon una tènue sola recremada sense preparació (UE 464) propera (a 15 cm) al mur mitger (464). Un cop excavat aquest paviment apareix un altre sòl de circulació de graves regularitzades (UE 865). Aquest nivell presenta dos punts de combustió; el primer, una sola recremada (UE 867) just a sota 864 i adossada al mur 464; el segon, una llar de foc de planta rectangular (894), retallada al sòl (937) i amb preparació ceràmica (938) situada al

centre del recinte. A tan sols uns 40 cm al nord-oest de la llar de foc construïda i en posició centrada en el recinte s'aixeca una banquetta circular o pilastra (UE 466) que funciona amb els dos nivells de circulació.

Edifici 16:

Aquest conglomerat de recintes defineixen un edifici molt diferent dels que acabem de descriure i que respon més aviat al tipus representat pels edificis 4 i 5 del bloc A. Se'ns presenta un edifici amb cinc recintes que ocupa una superfície de gairebé 120 m². En efecte, es tracta d'un edifici vertebrat per un gran vestíbul, el recinte 155; de 9 m de llargada per 2'70 m (costat sud) / 1'80 m (costat nord), ocupant una superfície útil d'uns 20 m². Un estrat d'enderroc (857) cobria tota l'àrea, amb lleugeres traces d'incendi distribuïdes en clapes per tot el recinte. Disposat sobre un sòl de circulació (895) consistent amb l'estrat de grava anivellat força net de material. Es localitzà al nord del recinte una fosseta d'uns 30 cm de diàmetre per 15 cm de profunditat (860) plena de cendres (861) amb el terç superior d'una enòcoa dipositat a l'interior. Des del vestíbul es dona pas a tres recintes longitudinals. El recinte central (recinte 1.2) fou excavat el 1998⁵. El recinte longitudinal més meridional (recinte 156) presenta una amplada de 3,2 m d'amplada x 7 m de llargada (gairebé 22,5 m² de superfície útil). Un enderroc (856) sense traces d'incendi cobria tota aquesta superfície, obliterated un envà de tova que delimitava un petit recambró (156b) a un metre de la porta a mode de *pronaos*. Aquest espai d'uns escassos 3 m² alberga una fossa circular (868) de grans dimensions reomplerta amb terra negrosa i cendres (869) amb restes de llavors de gramínies cultivades (ordi vestit – *hordeum vulgare*). Després del recambró s'accedeix (per una porta en l'envà) a la resta del recinte (156a), un espai distribuït al voltant d'una gran sola de llar de foc de planta rectangular (866) d'1 m x 0,50 m sense preparació ceràmica. La llar es troba retallada (929) en un estrat de pavimentació molt endurit (858). Aquest paviment endurit obliterated un altre sòl de circulació més antic (936), es tracta d'un estrat pavimentat i retallat (934) per una altra llar de foc rectangular (935) de 0,70 m x 0,45 m amb preparació

⁵ Consultar memòria 1998.

ceràmica (940). A l'extrem septentrional de l'edifici, amb accés des del vestíbul (155) s'estén el tercer recinte longitudinal (157) de planta trapezoïdal amb 7 m de llargada x 3,2 m de base màxima i 2,5 de base mínima (20 m² de superfície útil). L'estratigrafia se'ns presenta amb un nivell de conservació força deficient, aparegueren ràpidament clapes de graves geològiques en la delimitació de l'estrat d'enderroc (898). Sota aquest enderroc s'estén un sòl de circulació pavimentat (899) sobre les graves, amb una llar de foc (900) sense preparació ceràmica i delimitada per unes pedres calcàries col·locades sobre el perímetre nord de la sola cremada (901)⁶. Els murs de sengles recintes longitudinals s'estenen fins al mur interior del recinte 158, que s'estén transversalment a tota l'amplada de l'edifici (com el vestíbul 155) i té portes d'accés en cada un dels tres recintes. Aquest gran espai del darrera està compartimentat per un mur, de pedra calcària, perpendicular a la porta del recinte 156 creant un petit recambró o passadís (possible accés a la muralla). En efecte, un sòl construït i endurit és el nivell de circulació d'aquest recambró, a la mateixa cota que el paviment a recinte 156a (858). En la resta del recinte s'estén un altre nivell de circulació molt més malmès (884) i que es troba compartimentat per un envà de toves (902) a l'alçada del mur que compartimenta els anteriors recintes 157 i 1.2 (1998). Degut a aquestes compartimentacions dividirem el recinte 158 amb 3 sectors (158a: compartiment nord; 158b: compartiment central; 158c: passadís o recambró més meridional). Son en els compartiments b i c on trobem agençaments interns destacables. En el departament 158 b una fossa (965) reomplerta amb cendres (966) associada a una petita banquetta de pedra calcària (964) va donar restes de llavors carbonitzades de blat nu (*triticum aestivum/durum*) i raïm cultivat (*vitis vinífera* ssp. *vinífera*). Plana sobre el paviment 884 en el departament 158 aparegué una estructura molt malmesa d'argiles vermelloses de planta rectangular (882), de dubtosa funcionalitat, similar a una sola de llar de foc però sense recremar. Per sota aquests nivells de circulació, en alguns punts, hi han clapes d'estrats d'anivellament en alguns punts de més de 30 cm de profunditat (952). L'excavació d'aquest estrat d'anivellament va posar al descobert el sòl de graves geològiques, i

⁶ En la memòria de 1998 s'atribueixen aquestes pedres a un mur posterior (fase 3 -125 aC).

una fossa (956) que albergava una urna a l'interior (957) de perfil lleugerament sinusoide de fons pla, amb decoració d'ungulacions incises sota la vora, en l'estrangulació entre aquesta i el cos. En efecte, questa fossa és tracta d'un *loculus* que alberga una incineració (segons la tipologia d'urnes aparegudes en les necròpolis de la regió situem aquest enterrament entre els segles VII i VI aC – Fase 1).

Edifici 28:

L'edifici més septentrional del bloc C es tracta d'un espai adossat al recinte 157 de l'edifici 16. Presenta una planta rectangular de 4 m d'amplada x 7 m de llargada conservada (els murs longitudinals es perden vers l'oest direcció el mur de tanca). L'enderroc de l'edifici (951) gairebé fou testimonial ja que el grau d'arrasament sofert per l'edifici va fer que aparegués ràpidament el sòl de circulació; molt malmès i irregular, que en aquest cas, era la mateixa grava (954). Aparegué els fonaments d'un mur de pedra calcària (1049) transversal que delimitaria l'edifici en dos àmbits (recinte 160 / sud-est i recinte 182 / nord-oest). Aquest edifici, de planta més senzilla que els homòlegs del bloc C, és l'últim de la bateria d'edificis. Després d'aquest edifici s'obre una gran esplanada buida de construccions que ocupa tot el vèrtex nord-oest de la plataforma fins l'edifici 3 del bloc A. Aquest espai l'anomenem plaça 2. Veient l'estat de mala conservació estructural i estratigràfica dels edificis 28 (fins-i-tot del recinte 157 de l'edifici 16) i el recinte 39 (el més occidental del bloc A i que no pertany a l'edifici 3), podria fer-nos suposar que aquest espai hagués estat construït en la fase 2 però no conservat.

5.2 Excavació extensiva amb màquina retroexcavadora i delimitació arqueològica de la nova zona 3.

En el vèrtex sud oest de la plataforma del jaciment arqueològic, concretament en l'extrem meridional de la segona feixa agrícola, es localitzen tres sondejors arqueològics. Aquestes cales metodològiques van ser realitzades durant les campanyes arqueològiques engegades el 1978 pel Dr. Ramón Pallarés Comas

(Universitat de Barcelona). Dos de les tres cales rectangulars van donar resultat positiu i, en efecte, van ser excavades fins a roca natural. Actualment s'observen estructures de murs regulars que responen amb tota seguretat a un recinte d'hàbitat encara ben conservat i restes de murs d'un segon recinte, aquest per delimitar, que se l'hi adossaria pel seu costat oriental. Malauradament els resultats d'aquelles excavacions resten inèdites. Durant aquesta campanya s'ha realitzat una neteja del sotabosc i una posterior obertura amb màquina retroexcavadora de l'estrat vegetal pels costats nord i oest de les cales. Aproximadament s'ha obert una nova àrea d'uns 200 m² que anomenarem zona 3. La delimitació dels estrats arqueològics, murs, fosses i retalls contemporanis s'ha realitzat, com no pot ser d'altra manera, de forma manual. L'obertura d'aquesta zona ha permès treure a la llum tot un complex d'estructures de murs de pedra calcària lligada amb fang que s'ordenen formant recintes rectangulars de mides molt diverses. A l'igual que en l'excavació del Bloc C de la zona 1, la part de mur de tanca no es pot delimitar encara degut a la seva proximitat a la vessant de la plataforma i es troba més soterrada degut a la construcció del marge de la feixa. Serà necessària de l'excavació intensiva per la seva òptima localització. Els murs de façana del nou bloc si s'han pogut delimitar parcialment. Els recintes descoberts (entre 7 i 8) formen l'entramat d'un edifici de grans dimensions, o pot ser dos. Treballs posteriors ens haurà de permetre individualitzar.

6. Relació d'unitats estratigràfiques

A 2012;

U.E. 1: Nivell superficial.

U.E. 831: Primer estrat a Recinte 150 de l'Edifici 17. Format per terra d'un color grisenc i negrós amb taques taronges i vermelles. L'estrat conté restes de carbó. Nivell d'enderroc. Cobert per l'UE-1. Cobreix l'UE-843.

U.E. 832: Primer estrat a Recinte 149 de l'Edifici 17. Format per terra d'un color negrós amb taques taronges i vermelles. L'estrat conté restes de carbó. Molt arrasat degut a l'acció de les relles d'arada. Nivell d'enderroc. Cobert per l'UE-1. Cobreix l'UE-844.

U.E. 833: Primer estrat a Recinte 147 de l'Edifici 17. Format per terra d'un color marró clar amb taques beix. Nivell d'enderroc. Cobert per l'UE-1. Cobreix l'UE-885.

U.E. 834: Retall rectangular de 0'90 m. x 0'40 m. practicat entre el Recinte 148 (Ed. 17) i recinte 149 (Ed.17). Remoció contemporània / Rasa d'espoli.

U.E. 835: Estrat de farciment de terra flonja i permeable de color marró fosc a UE-834.

U.E. 836: Retall rectangular de 0'80 m. x 0'47 m. practicat entre el Recinte 147 (Ed. 17) i Recinte 148 (Ed. 17). Remoció contemporània / Rasa d'espoli.

U.E. 837: Estrat de farciment de terra flonja i permeable de color marró fosc a UE-836.

U.E. 838: Retall rectangular de 2'80 m. x 0'45 m. practicat entre el Recinte 152 (Ed.17) i Recinte 154 (Ed.27). Remoció contemporània / Rasa d'espoli.

U.E. 839: Estrat de farciment de terra flonja i permeable de color marró fosc a UE-838.

U.E. 840: Primer estrat a Recinte 151 de l'Edifici 17. Format per terra d'un color grisenc i negrós amb taques vermelles i beix. L'estrat contenia una gran quantitat de materials ceràmics concentrats al centre del recinte. En destaca un perfil complet de cànтар àtic. Nivell d'enderroc. Cobert per l'UE-1. Cobreix l'UE-887 i l'UE-889.

U.E. 841: Segon estrat a Recinte 142 de l'Edifici 18. Format per terra compactada de color marró ataronjat amb taques blanquinoses i beix. Nivell de paviment. Cobert per l'UE-811. Cobreix les graves sedimentàries.

U.E. 842: Primer estrat a Recinte 148 de l'Edifici 17. Format per terra d'un color grisenc i negrós amb taques vermelles i beix. L'estrat conté restes de carbó. Nivell d'enderroc. Cobert per l'UE-1. Cobreix l'UE-886 i l'UE-845.

U.E. 843: Segon estrat a Recinte 150 de l'Edifici 17. Nivell de paviment. Cobert per l'UE-831. Per excavar.

U.E. 844: Segon estrat a Recinte 149 de l'Edifici 17. Nivell de paviment. Cobert per l'UE-832. Per excavar.

U.E. 845: Estrat format per terra ennegrida, carbons i cendres sobre la solera còncava de la llar central a Recinte 148 de l'Edifici 17. Cobert per l'UE-842. Cobreix l'UE-846.

U.E. 846: Sola d'argila endurida per l'acció del foc, llar al centre del Recinte 148 a l'Edifici 17. Aquesta llar d'uns 70 cm. de diàmetre té forma còncava a mode de cubeta. Cobert per l'UE-845. Cobreix l'UE-886.

U.E. 847: Primer estrat a Recinte 158 de l'Edifici 16. Format per terra de color marró amb taques groguenques i beix. Nivell d'enderroc. Cobert per l'UE-1. Cobreix l'UE-884 i l'UE-882.

U.E. 848: Primer estrat a Recinte 152 de l'Edifici 17. Format per terra tacada de cendres i carbó donant com a resultat unes tonalitats griseses. Nivell d'enderroc. Cobert per l'UE-1. Cobreix l'UE-850, l'UE-887 i l'UE-888.

U.E. 849: Restes de combustió d'una llar aparentment sense construcció al Recinte 152 de l'Edifici 17. Es tracta d'una zona de concentració de foc a la superfície del sediment (UE-850) generant una llenca de coloració vermellosa de forma circular adossada al mur 469. Cobert per l'UE-848. Cobreix l'UE-850.

U.E. 850: Segon estrat a Recinte 152 de l'Edifici 17. Format per terra marró amb taques beix. Nivell de preparació del sòl UE-893. Cobert per l'UE-848. Cobreix l'UE-888 i el sòl de graves regularitzades (UE-896).

U.E. 851: Primer estrat a Recinte 153 de l'Edifici 27. Format per terra de color marró amb taques de cendres. Nivell d'enderroc. Cobert per l'UE-1. Cobreix l'UE-854 i l'UE-852.

U.E. 852: Mur construït amb pedres calcàries de mitjanes i petites dimensions lligades amb fang. Mesura uns 40 cm. d'ample. Aquest mur es concep a mode d'envà. Compartimenta el Recinte 153 en dos àmbits quadrangulars. S'ha subdividit en l'àmbit més meridional o vestíbul (153 a) i el situat més al nord (153 b).

U.E. 853: Retall de forma irregular al centre del Recinte 153b de l'Edifici 27. Retall practicat a l'estrat de circulació (UE-854). Reblert per l'UE-855.

U.E. 854: Segon estrat a recinte 153 de l'Edifici 27. Sediment de color marró clar amb taques de color taronja i nòduls beix i groguencs. Nivell de paviment. Cobert per l'UE-851. Retallat per l'UE-853. Per excavar.

U.E. 855: Estrat de farciment a UE-853. Sediment antic, en destaca l'aparició d'una base plana de ceràmica a mà capgirada.

U.E. 856: Primer estrat a Recinte 156 de l'Edifici 16. Estrat de color marró amb taques beix i nòduls blanquinosos. Nivell d'enderroc. Cobert per l'UE-1. Cobreix l'UE-858 i l'UE-866.

U.E. 857: Primer estrat a Recinte 155 de l'Edifici 16. Estrat de color marró amb taques negres i vermelloses, al costat oest del recinte l'estrat està totalment ennegrit. Nivell d'enderroc. Cobert per l'UE-1. Cobreix l'UE-895 i l'UE-861.

U.E. 858: Segon estrat a Recinte 156 de l'Edifici 16. Sediment de llims i argiles grisenc molt endurit intencionalment. Nivell de Paviment. Cobert per l'UE-856 i l'UE-895. Per excavar.

U.E. 859: Primer estrat a Recinte 154 de l'Edifici 27. Estrat de terra de color marró amb nòduls groguencs. Nivell d'enderroc. Cobert per l'UE-1. Cobreix l'UE-863 i l'UE-864.

U.E. 860: Retall el·lipsoïdal de petites dimensions a Recinte 155 practicat al sòl regularitzat (UE-896). Cobert per l'UE-861. Retalla l'UE-895.

U.E. 861: Estrat de farciment a UE-860. Sediment de terra i fragments de carbó, que envoltava un dipòsit amb una enòcoa ibèrica de cocció oxidant fragmentada. Cobert per l'UE-857. Cobreix l'UE-860.

U.E. 862: Primer estrat extramurs (passat el retall de la rasa d'espoli al Bloc C, UE-872) darrera els Edificis 27 i 16. Sediment argilós i llimós de color groguenc, molt fi, sobre la roca natural regularitzada. S'han recuperat fragments de rebutjos de fosa de plom. Cobert per l'UE-1. Cobreix la roca natural.

U.E. 863: Segon estrat a Recinte 154 de l'Edifici 27. Estrat de color marró clar, amb nòduls blanquinosos. Nivell de paviment. Cobert per l'UE-859. Cobreix l'UE-865, l'UE-894 i l'UE-867.

U.E. 864: Restes de combustió d'una llar aparentment sense construcció al Recinte 154 de l'Edifici 27. Es tracta d'una zona de concentració de foc a la superfície del sediment (UE-863) generant una llenca de coloració vermellosa de forma circular adossada al mur 464. Cobert per l'UE-859.

U.E. 865: Tercer estrat a Recinte 154 de l'Edifici 27. Estrat de color marró, amb nòduls taronja. Nivell de paviment. Cobert per l'UE-863. Retallat per l'UE-867 i l'UE-894. Per excavar.

U.E. 866: Sola d'una llar endurida i rubefactada rectangular de color vermell intens. Es construeix a la part central del Recinte 156a. Per excavar. Cobert per l'UE-856. Retalla l'UE-858.

U.E. 867: Restes de combustió d'una llar al Recinte 154 de l'Edifici 27. Es tracta d'una zona de concentració de foc a la superfície del sediment (UE-865) generant una llenca de coloració vermellosa de forma irregular adossada al mur 464. Cobert per l'UE-863.

U.E. 868: Retall circular d'uns 70 cm. de diàmetre que ocupa gairebé tota la superfície del Recinte 156b. Cobert per l'UE-869. Retalla l'UE-858.

U.E. 869: Estrat de farciment a UE-868. Sediment de terra negrosa. Cobert per l'UE-856. Cobreix l'UE-868.

U.E. 870: Envà de terra atapida i endurida que divideix per l'angle sud oest el Recinte 156 amb un àmbit rectangular de petites dimensions. L'anomenarem Recinte 156b. Mesura 30 cm d'ample x 140 cm de llargada. Cobert per l'UE-856. Cobreix l'UE-858.

U.E. 871: Modelat argilós sobre elevat que recorre els contorns de la llar 866.

U.E. 872: Rasa d'espoli del mur de tanca dels edificis del bloc C.

U.E. 873: Tram de mur de tanca conservat a l'alçada de l'Edifici 27, vora el mur 8. Mur de pedres calcàries de mitjanes i grans dimensions lligades amb terra. Cobert per l'UE-1.

U.E. 874: Estrat de farciment de terra flonja i permeable de color marró fosc a UE-872.

U.E. 875: Mur de pedra calcària disposada "a la pedra seca" que folra el tram de trinxera de la Batalla de l'Ebre de la Guerra Civil que es troba sobre l'espadat rocós damunt el riu Ebre. Cobert per l'UE-877 i l'UE-1.

U.E. 876: Retall de la trinxera de la Guerra Civil. Continua de la UE-19 excavada el 1998. Cobert per l'UE-877.

U.E. 877: Estrat de farciment a UE-876. Sediment flonjo de terra negrosa fosca. S'han exhumat una gran quantitat de casquets de llautó de bala de fusell Mauser de 7mm.

U.E. 878: Tram de mur de tanca conservat a l'alçada del Recinte 147 de l'Edifici 17. Mur de pedres calcàries de mitjanes i grans dimensions lligades amb terra. Cobert per l'UE-1.

U.E. 879: Mur de pedra calcària de petites i mitjanes dimensions lligades amb fang que divideix el Recinte 149 i el Recinte 150 de l'Edifici 17. Segueix la mateixa alineació del mur (UE-485).

U.E. 880: Retall practicat sobre l'angle del mur (UE-879) es tracta de la rasa d'espoli del mur que compartimenta el Recinte 149 i el Recinte 148 de l'Edifici 17.

U.E. 881: Estrat de farciment de terra flonja i permeable de color marró fosc a UE-880.

U.E. 882: Sola de llar de foc d'argila rubefactada a Recinte 158 de l'Edifici 16. Es tracta d'una llar de planta circular (60 cm. de diàmetre). Cobert per l'UE-847. Cobreix l'UE-884.

U.E. 883: Primer estrat davant la façana de l'Edifici 27. Sediment de terra de color marró amb nòduls negres i beix. Nivell d'enderroc. Cobert per l'UE-1. Cobreix les graves sedimentàries. Excavat parcialment, a mode de sondeig, fins la distància d'un metre de la façana del mur (UE-468).

U.E. 884: Segon estrat al Recinte 158 de l'Edifici 16. Sediment de color negrós i grisós amb taques beix i taronja. Nivell de Paviment.

U.E. 885: Segon estrat a Recinte 147 de l'Edifici 17. Nivell de paviment. Cobert per l'UE-885. Per excavar.

U.E. 886: Segon estrat a Recinte 148 de l'Edifici 17. Nivell de paviment amb traces de combustió, es tracta del sediment de graves regularitzades amb una fina lliscada de llims i argiles d'un color groguenc, les zones alterades pel foc el paviment es torna d'un color grisós. Cobert per l'UE-842. Per excavar.

U.E. 887: Segon estrat a Recinte 151 de l'Edifici 17. Nivell de paviment d'un color beix, amb taques vermelloses i negreses. Cobert per l'UE-840. Per excavar.

U.E. 888: Mur construït amb pedra calcària de petites i mitjanes dimensions lligat amb fang. Mur corregut que compartimenta totalment el Recinte 151 i el Recinte 152. Posteriorment aquesta distribució canvia unificant ambdós recintes creant un gran passadís i col·locant una llar de foc sobre el mur. Cobert per l'UE-840 i l'UE-889.

U.E. 889: Restes de combustió d'una llar aparentment sense preparació sobre el mur que compartimenta el Recinte 151 i el Recinte 152 de l'Edifici 17. Es tracta d'una zona de concentració de foc a la superfície del mur (UE-888) generant una llenca de coloració vermella de forma circular. Cobert per l'UE-840. Cobreix l'UE-888. Per excavar.

U.E. 890: Retall practicat sobre el mur (UE-475), es tracta de la rasa d'espoli del mur de façana de l'Edifici 17 a l'alçada del Recinte 150.

U.E. 891: Segon estrat a Recinte 150 de l'Edifici 17. Nivell de paviment, es tracta del sediment de graves regularitzades amb una fina lliscada de llims i argiles d'un color groguenc i taronja. Cobert per l'UE-831. Per excavar.

U.E. 892: Tercer estrat a Recinte 152 de l'Edifici 17. Nivell de paviment, es tracta del sediment de graves regularitzades. Cobert per l'UE-850. Funciona amb el mur obliterat per la segona fase constructiva (UE-888).

U.E. 893: Mur de pedra calcària de petites i mitjanes dimensions lligades amb fang. Es tractaria del tram més septentrional i alineat amb el mur mitger entre l'Edifici 17 i l'Edifici 27 (UE-485).

U.E. 894: Sola d'argila rubefactada de forma rectangular propera a l'estructura de pedra circular 466, al Recinte 154 de l'Edifici 27. Aquesta llar funciona amb el paviment més antic (UE-865). Per excavar.

U.E. 895: Segon estrat a Recinte 155 de l'Edifici 16. Nivell de paviment, es tracta del sediment de graves regularitzades. Cobert per l'UE-857. Retallat per l'UE-860. Per excavar.

U.E. 896: Tram de mur de tanca conservat a l'alçada oest del Recinte 158 de l'Edifici 16, just passada la trinxera de la Guerra Civil. Es conserva tan sols la cara interna del mur, però aproximadament un metre i mig de llarg. Mur de pedres calcàries de mitjanes i grans dimensions lligades amb terra. Cobert per l'UE-1 i l'UE-874.

U.E. 897: Estrat de farciment de terra flonja i permeable de color marró fosc a UE-890.

U.E. 898: Primer estrat a Recinte 157 de l'Edifici 16. Capa de sediment molt fi i alterat. Nivell d'enderroc. Cobert per l'UE-1. Cobreix l'UE-899.

U.E. 899: Segon estrat a Recinte 157 de l'Edifici 16. Nivell de paviment, es tracta del sediment de terra de color marró fosc amb taques negreses. Cobert per l'UE-898. Per excavar.

U.E. 900: Sola d'argila d'una llar de foc a Recinte 157 de l'Edifici 16. Llar construïda de planta quadrangular amb argila i llims de color groc amb nòduls blanquinosos. La part central de la sola està recremada per l'acció del foc, diferenciant-se un cercle vermell degut a l'oxidació ocasionada per les successives combustions. Cobert per l'UE-898. Per excavar.

U.E. 901: Contorn de pedres calcàries de mitjanes dimensions sense lligar amb fang que delimiten la meitat oest del rectangle de la llar de foc (UE-900).

U.E. 902: Envà de terra atapida i endurida que divideix en dos el Recinte 158 de l'Edifici 16. S'adossa al mur (UE-15) alineat amb el mur (UE-5).

U.E. 903: Forat de pal practicat al sòl UE-899. Excavat a la part central del Recinte 157 entre els murs UE-4 i UE-5.

U.E. 904: Estrat de farciment a UE-903. Sediment de terra negrosa. Cobert per l'UE-898. Per excavar.

U.E. 905: Retall practicat sobre el mur (UE-2), es tracta de la rasa d'espoli del mur occidental de l'Edifici 16, entre el Recinte 157 i l'espai obert davant l'Edifici 28. Reomplert per l'UE-906.

U.E. 906: Estrat de farciment a UE-905. Sediment de terra negrosa. Per excavar.

A 2013;

UE 929: *UE negativa; zona 1; edifici 16; recinte 156 A.* Retall de planta rectangular de la llar de foc al sòl pavimentat UE 858. El retall estava reblert per una capa d'argiles vermelloses (UE 871) i una sola endurida i recremada (UE 866), estrats excavats el 2012.

UE 930: *UE positiva; zona 1; edifici 16; recinte 156 A.* Estructura indeterminada composta per argiles compactes de color grisos que s'estén sobre el sòl pavimentat (UE 858) formant una planta el·líptica d'uns 5 centímetres de gruix.

UE 931: *UE positiva; zona 1; edifici 27; recinte 153 B.* Segon estrat del recinte corresponent al sòl de circulació format per terra endurida vermellova i marró clar amb nòduls beix.

UE 932: *UE positiva; zona 1; edifici 16; recinte 159 (passadís occidental a recinte 158).* Segon estrat corresponent al primer sòl de circulació, pavimentat format per capes de terra de tonalitats gris molt endurides intencionalment, a més no havia evidències d'incendi a l'estrat d'enderroc superior (UE 847), estrat excavat el 2012. El sòl mostrava traces de descrostat degut al seu ús i petites refraccions.

UE 933: *UE positiva; zona 1; edifici 28; recinte 160.* Primera picada de delimitació del sector. Estrat format per terra marró fosc de consistència flonja. Estrat superficial (igual a UE1).

UE 934: *UE negativa; zona 1; edifici 16; recinte 156 A.* Retall de planta circular de la llar de foc construïda al segon sòl de circulació (UE 936).

UE 935: *UE positiva; zona 1; edifici 16; recinte 156 A.* Estrat de terra fina argilosa de color vermellós que reomple el retall UE-934 fins a cota de circulació observant absència de la característica sola endurida de les llars.

UE 936: *UE positiva; zona 1; edifici 16; recinte 156 A.* Tercer estrat del recinte pertinent al segon sòl de circulació format per terra pavimentada i endurida. Sota UE-932.

UE 937: *UE negativa; zona 1; edifici 27; recinte 154.* Retall de planta rectangular amb els angles arrodonits de la llar de foc construïda (UE 894 - sola recremada) al segon sòl de circulació (tercer estrat - UE 865).

UE 938: *UE positiva; zona 1; edifici 27; recinte 154.* Estrat de terra granulosa de color vermellós que reomple el retall UE-937 fins a cota de circulació, sota de la sola endurida de la llar de foc (UE-894).

UE 939: *UE positiva; zona 1; edifici 17; recinte 151.* Estrat de terra ennegrida i cendres que reomple el retall UE 941.

UE 940: *UE positiva; zona 1; edifici 16; recinte 156 A.* Estrat format per fragments de ceràmica trencada i disposada en pla dins el retall (UE 934). Preparació ceràmica llar de foc.

UE 941: *UE negativa; zona 1; edifici 17; recinte 151.* Retall de planta circular practicat al segon sòl de circulació del recinte (tercer estrat – UE 887), reomplert per la UE 939.

UE 942: *UE negativa; zona 1; edifici 27; recinte 153 A.* Sondeig quadrangular de 1'5 m² a l'angle sud oest del recinte. Practicat a l'estrat de graves.

UE 943: *UE negativa; zona 1; edifici 28; recinte 160.* Retall de planta circular de forat de pal practicat al sòl de circulació (UE 954)

UE 944: *UE negativa; zona 1; edifici 16; recinte 159.* Retall.

UE 945: *UE positiva; zona 1; edifici 16; recinte 159.* Reompliment a UE 944.

UE 946: *UE negativa; zona 1; edifici 16; recinte 159.* Retall.

UE 947: *UE positiva; zona 1; edifici 16; recinte 159.* Reompliment a UE 945.

UE 948: *UE negativa; zona 1; edifici 28; recinte 160.* Rasa contemporània.

UE 949: *UE positiva; zona 1; edifici 28; recinte 160.* Reompliment.

UE 950: *UE positiva; zona 1; edifici 18; recinte 144.* Estrat format per fragments de ceràmica trencada i disposada en pla dins el retall (UE 814). Preparació ceràmica llar de foc.

UE 951: *UE positiva; zona 1; edifici 28; recinte 160.* Enderroc.

UE 952: *UE positiva; zona 1; edifici 16; recinte 159.* Tercer estrat, anivellament de paviment UE 932.

UE 953: *UE positiva; zona 1; edifici 18; recinte 144.* Segon estrat, sòl de circulació.

UE 954: *UE positiva; zona 1; edifici 28; recinte 160.* Segon estrat, sòl de circulació. Graves regularitzades.

UE 955: *UE negativa; zona 1; edifici 27; recinte 154.* Rasa contemporània.

UE 956: *UE negativa; zona 1; edifici 16; recinte 158.* Retall circular a les graves naturals. *Loculus* de la urna.

UE 957: *UE positiva; zona 1; edifici 16; recinte 158.* Reompliment a UE 956.

UE 958: *UE positiva; zona 1; edifici 28; recinte 160.* Reompliment a UE 943.

UE 959: *UE positiva; zona 1; edifici 16; recinte 158.* Urna funerària sinosoïde in situ "Vas on place".

UE 960: *UE negativa; zona 1; edifici 27; recinte 154.* Retall quadrangular practicat al sòl natural sota el paviment 865.

UE 961: *UE positiva; zona 1; edifici 27; recinte 154.* Reompliment a UE 960.

UE 962: *UE negativa; zona 1; edifici 27; recinte 154.* Retall circular practicat al sòl natural sota el paviment 865.

UE 963: *UE positiva; zona 1; edifici 27; recinte 154.* Reompliment a UE 962.

UE 964: *UE positiva; zona 1; edifici 16; recinte 158.* Estructura quadrangular de pedra calcària de petites dimensions al nord de la trinxera.

UE 965: *UE negativa; zona 1; edifici 16; recinte 158.* Fossa de planta circular.

UE 966: *UE positiva; zona 1; edifici 16; recinte 157.* Reompliment de UE 965.

UE 967: *UE positiva; zona 1; edifici 16; recinte 157.* Sòl de circulació, paviment al costat sud de la trinxera.

UE 968: *UE negativa; zona 1; edifici 16; recinte 157.* Retall de planta circular.

UE 969: *UE positiva; zona 1; edifici 16; recinte 157.* Reompliment a UE 968.

UE 970: *UE negativa; zona 1; edifici 16; recinte 157.* Retall el·líptic.

UE 971: *UE positiva; zona 1; edifici 16; recinte 157.* Reompliment a UE 970.

UE 972: *UE negativa; zona 1; edifici 16; recinte 155.* Retall de planta circular, forat de pal de 20 cm de diàmetre al centre del recinte.

UE 973: *UE positiva; zona 1; edifici 16; recinte 155.* Reompliment a UE 972.

UE 974: *UE positiva; zona 1; edifici 17; recinte 148/149.* Mur.

UE 975 a 998: *UE positiva; zona 3.* Murs de pedra calcària lligats amb fang.⁷

UE 1048: *UE negativa; zona 1; edifici 16; recinte 157.* Retall practicat al paviment de la llar de foc 900.

UE 1049: *UE positiva; zona 1; edifici 28; recinte 160/182.* Fonament del mur, de pedra calcària lligada amb fang.

7. Anàlisi dels materials mobles.

En relació als materials ceràmics, cal fer notar, primerament, la seva gran fragmentació, que es tradueix en la quasi total absència de perfils complets. Això és degut, almenys en part, al fet que els nivells arqueològics han estat considerablement rebaixats per rases i per treballs agrícoles. També cal fer notar que els estrats que s'han excavat i que formen part de capes de paviments, anivellaments i farciment de forats afavoreix que siguin materials escadussers i fragmentats. Per altra banda alguns dels estrats d'enderroc han permès recuperar més fragments i individus més complets. Els materials d'importació recuperats en aquest bienni, són essencialment similars als que es venen localitzant els darrers anys en altres sectors de la ciutat. En els estrats d'enderroc la vaixella fina importada està dominada per la Campaniana A, tot i que s'ha de destacar la documentació de produccions anteriors, peces del Taller de Roses o algun individu del Taller de les Petites Estampetes i fins i tot la presència de ceràmica àtica de vernís negre.

Pel que respecta al material exhumat ibèric s'han exhumat àmfores, tenalles de vora vertical i de vora plana tipus "Ilduratin", olles carenades, olles globulars de llavi motllurat tipus coll de cigne, gerrots, kalathoi, gerres tipus oenochoe i voca trilobulada , gerres de vora exvasada, gerretes bicòniques, bols de vora horitzontal, vasos-skiphos, plats de vora exvasada, plats de vora reentrant, tapadores. A més del repertori de cuina a torn i a mà representat per olles de perfil en essa de diferents mides i sengles tapadores, algunes amb llavi bisellat.

⁷ Veure planimetria de la zona 3 amb els diferents murs amb el número de UE (Annex 2)

Com en les campanyes anteriors, els materials amfòrics d'importació són molt escadussers i en destaca la sobre representació de produccions itàliques vers altres tipus, com les produccions púniques que, per altra banda, són les que més dominen en aquesta cronologia en els altres jaciments ibèrics. Fins al moment aquest domini aclaparador de les importacions itàliques en un jaciment ibèric en aquesta cronologia és atípic i aquests índexs només es repeteixen en casos excepcionals, com el cas del nucli de Mas Castellar (Pontós, Alt Empordà), proper a la zona de colonització grega d'Empúries.

En els estrats de paviment i anivellament gairebé s'ha documentat material ceràmic però si que destaquem la presència d'alguna peça de vaixel·la fina de vernís negre, no gaire allunyada de l'horitzó de finals del segle III a.n.e., en efecte, es tracta d'individus de producció Campaniana A de la fàcies Antiga. Un cop exhaurida l'estratigrafia de l'horitzó ibèric s'ha localitzat, en el recinte 158 *in situ* un enterrament de la fase dels camps d'urnes (el segon enterrament en tots els anys de recerca) dins un *loculus* practicat al sòl natural. L'urna presenta un perfil lleugerament sinusoide de fons pla, amb decoració d'ungulacions incises sota la vora, en l'estrangulació entre aquesta i el cos. Aquest tipus de vas molt senzill quant a forma i a l'acabat, força groller ens remet a un enterrament similar exhumat a la necròpoli de Coll del Moro – sector Maries (Gandesa, Terra Alta) (Rafel 1993, 51). Aquest enterrament amb urna (Unitat M27) es trobà dipositat dins un *loculus* i ambdós aparegueren completament buits de contingut, no contenien ni ossos ni cap element ornamental, pel que fa la cronologia, atesa la poca significació en aquest sentit dels perfils ceràmics, hem de recórrer a un ampli marge entre finals del segle VII a.n.e. i el segle VI a.n.e.

En quan els materials metàl·lics destaquem l'aparició en els estrats d'anivellament del recinte 156 A de l'edifici 16, d'un aplic de bronze (5 centímetres d'ample) amb decoració antropomorfa a la part superior i fons pla. La particularitat d'aquest aplic és els trets hel·lenístics característics de les representacions figurades del mediterrani oriental.

8. Conclusions

8.1. Consideracions sobre l'urbanisme del Castellet de Banyoles i la interpretació social i funcional dels habitatges.

Els treballs realitzats des del 1998 han aportat dades suficients per afirmar que el jaciment, a diferència de la resta de ciutats ibèriques conegudes, vas ser creat en una data molt tardana, en un moment avançat del segle III aC. Les implicacions d'aquest fet per a la història política s'analitzen en altres treballs (Asensio, Miró, Sanmartí 2005; Sanmartí *et al.* en premsa), de manera que ens limitem aquí a unes quantes consideracions relacionades amb l'organització de la societat, tal com es pot inferir de les dades disponibles.

D'una part, cal assenyalar que el jaciment és resultat d'una planificació prèvia acurada. L'element primer, que condiciona tota la resta, és la muralla, que ressegueix estretament els límits de la plataforma on se situa el poblat. A diferència d'altres sistemes urbanístics antics, en particular el grec, la muralla manté una relació orgànica amb les construccions, que se li adossen, tal com és habitual als jaciments ibèrics, independentment de llur naturalesa i dimensions. En la petita mesura en què ens és coneguda, la xarxa viària respon també a aquests condicionants, de manera que el traçat dels carrers s'adapta al de la muralla i el reproduïx, amb la possible excepció d'un carrer central que, partint de la porta, devia tenir un traçat més o menys rectilini fins, aproximadament, al centre del costat occidental de la plataforma.

La gran majoria de cases adossades a la muralla respon a un mateix model, caracteritzat per la presència d'un espai anterior rectangular allargat, que ocupa tota o una gran part de l'amplada de l'edifici i que dóna accés a la resta d'estances, que queden situades entre aquest espai i la muralla. Pel que fa a la funció d'aquest espai anterior, ens sembla evident que es tractava d'un pòrtic, ja

que, altrament, les estances interiors estarien totalment mancades d'il·luminació. És cert que no hi ha evidències directes de l'existència de les columnes del porxo, però també es pot defensar que aquests pilars reposaven damunt de sòcols de pedra correguts, que seria l'únic que es conserva de la façana d'aquestes estances. Això no vol dir que totes aquestes cases siguin iguals; en varien les dimensions i les proporcions, i en algun cas manca l'àmbit rectangular anterior, però la unitat de concepció sembla evident. El tret diferencial més important és l'existència d'un gran pati anterior en el cas dels edificis 1-3 (bloc A) i probablement també a l'edifici 18 (bloc C). Atès que els murs que els delimiten són la continuació dels de les pròpies cases, cal concloure que aquests edificis van ser projectats i construïts amb el pati. El mateix model, en una versió molt més modesta, es troba a l'edifici 13 del bloc B, i potser també al 15 (tot i que, com s'ha dit, està massa arrasat per assegurar-ho), però és evident que caracteritza sobretot les construccions perimetrals, adossades a la muralla. La resta de cases, totes al bloc constructiu B, estan constituïdes majoritàriament per només dues habitacions disposades en profunditat (edificis 14, 11, 12, 21), però algunes (com els edificis 8 i 9) semblen el resultat de l'agregació de dues unitats estructurals d'aquest tipus.

Aquestes observacions indiquen que els habitatges més importants s'associen a les fortificacions, fet que també es documenta en llocs com el Puig de Sant Andreu, Illa d'en Reixac i Alorda Park. Com s'ha dit, però, entre els edificis més complexos hi ha diferències considerables, que mereixen una reflexió. Els edificis 1 a 3 es distingeixen, com s'ha dit, per les seves dimensions i per la presència d'un pati anterior, la funció del qual no pot ser determinada clarament, atesos l'estat d'arrasament i la manca de materials mobles *in situ*. Entre altres possibles funcions, l'amplada del carrer 1 (uns 10 m) i de les portes que hi donen accés (3 m) permet pensar que servien per guardar-hi carros. Per una altra part, la presència d'aquests espais tancats davant de les cases n'assegura un aïllament en relació amb la via pública que els és, pel que sabem fins ara, exclusiu. Evidentment, seria anacrònic parlar de *privacitat*, però aquest aïllament remarca

amb tota evidència la separació social dels seus residents en relació amb la resta de la població. Tampoc no es pot excloure, d'altra banda, que aquests espais oberts servissin per a la celebració de banquets i altres cerimònies socials. En conjunt, la planta d'aquests edificis recorda clarament les cases gregues tipus *pastàs*, sense que això impliqui necessàriament cap tipus d'influència. En tot cas, és clar que aquestes cases no tenen relació estructural amb les de pati central, freqüents al món grec i romà, i també documentades puntualment entre les cultures indígenes de l'extrem occident, com ara a la ciutat gal·la de Lattara (Erau, Llenguadoc oriental) en el segle III aC (Py 2009, 112-119; Belarte 2009) o a l'anomenada *casa de l'estrígil*, a la celtibèrica Segeda (Poyo de Mara, Saragossa) d'abans del 153 aC (Burillo 2009, 174- 176). En aquesta tipologia de cases amb pati central (gens habitual en el món ibèric), aquest espai obert aconsegueix unes funcions pràctiques evidents (de circulació interna i d'il·luminació) que clarament no són aplicables en el cas de les del Castellet de Banyoles, on predominen, com hem esmentat, altres connotacions de naturalesa diversa (econòmica, social, simbòlica, d'ostentació, etc.).

Pel que fa a les funcions dels recintes coberts, no és fàcil precisar-les, atesa l'escassetat de materials mobles *in situ*, de manera que només poden ser establertes, hipotèticament, a partir de les dimensions i els agençaments interns. Patis a banda, dins d'una unitat domèstica d'aquesta entitat se solen identificar un seguit d'activitats i funcions bàsiques diverses, per al desenvolupament de les quals es destinen uns espais determinats. En primer lloc, hi devia haver les funcions estrictament residencials, aquelles vinculades a les activitats de repòs i/o de transformació i consum d'aliments, sovint espacialment associades. Les llars de foc són l'element clau que permet identificar aquests espais. En el cas de les tres cases complexes del bloc A, un dels trets més destacats és que en tots tres casos només una estança disposa de llar o llars de foc (els recintes 20/21 a l'edifici 2, el recinte 37 a l'edifici 3 i el recinte 19 a l'edifici 1). El més lògic seria interpretar cadascun d'aquests recintes com a cuina i espai domèstic principal dins dels respectius habitatges. Però a aquesta assignació automàtica se li podrien fer

matisos. Una altra de les funcions que hom considera típica d'una mansió d'aquesta rellevància seria la de recepció, reunió o representació social i/o política. Normalment, amb activitats d'aquesta naturalesa s'hi associen els espais més preeminents dels edificis complexos, els més ben situats, espaiosos i amb acabats o agençaments més sofisticats. És el cas, per exemple, de l'àmbit 1/2 de l'edifici 14 del Puig de Sant Andreu a Ullastret (Baix Empordà) (Martin *et al.* 2004) o de l'habitació 3 de la casa 1 i l'habitació 10 de la casa 2 al Mas Castellar de Pontós (Alt Empordà) (Pons *et al.* 2002). No hi ha dubte que els recintes 20/21 i 37 dels edificis 2 i 3 del Castellet de Banyoles tenen elements, sobretot la seva diferenciació arquitectònica, que permetrien identificar-los com un altre d'aquests espais preeminents de representació. Tots aquests recintes disposen de llar de foc (sovint, de grans dimensions i factura acurada), però en els casos d'Ullastret i Pontós mai no s'ha pensat a presentar-los com a cuines o espais eminentment domèstics, ja que en aquests edificis hi ha altres estances amb llar de foc, més modestes, que podrien fer aquestes funcions. Així, aquesta segregació entre espais domèstics i de recepció al Castellet de Banyoles només es podria visualitzar en el cas de l'edifici 2. El recinte 29 d'aquest edifici, per ubicació i dimensions, podria tenir aquest caràcter de lloc de recepció i celebració. A més, també la subdivisió de l'estança longitudinal més gran i diferenciada en dos ambients interns, cadascun amb la seva llar, podria explicar-se per una voluntat de separar la cuina (el recinte 20, al darrere) de l'espai de reunió i representació (el recinte 21, al davant). Però aquests elements i, per tant, aquesta solució no és extensible als altres dos habitatges complexos que s'hi adossen a banda i banda, els edificis 3 i 1.15 Per acabar amb aquesta qüestió, tan sols cal assenyalar que a la ciutadella d'Alorda Park (Calafell, Baix Penedès), també al segle iii aC, funcionen, adossades al flanc de muralla, dues grans residències annexes: l'una, la casa 201, amb un únic recinte amb una gran llar de foc (en un conjunt de 10 estances i 240 m²), i l'edifici 202/203, d'uns 170 m², on són diverses les cambres que disposen de llar de foc, al costat d'altres amb evidents elements de diferenciació (Asensio *et al.* 2005, 602-604).

Una altra de les qüestions relacionades amb aquests edificis complexos és explicar la raó d'una superfície habitable tan gran, amb un nombre tan elevat d'estances. Hi ha dues explicacions possibles, que no són necessàriament excloents. La de caire més econòmic posa l'accent en l'acumulació de riquesa i excedents pròpia de les elits, que suposa unes necessitats d'emmagatzematge superiors a l'habitual. En el cas dels edificis 1 a 3 del Castellet de Banyoles, entre tots tres acumulen fins a nou estances rectangulars allargades (d'una mitjana de 8 m de llargada per 2 d'amplada), sense agençaments conservats de cap mena (d'oest a est, els recintes 34, 33, 30, 28, 26, 18, 17, 10 i 9). És possible interpretar-los com a espais de magatzem, amb una superfície interna acumulada d'uns 160 m², més del 20% del total de la superfície habitable. Aquesta mena de bateries són típiques d'espais de magatzem en l'arquitectura mediterrània des de l'edat del bronze, i l'absència de llars de foc i altres agençaments domèstics podria afavorir aquesta interpretació. El cert és, però, que no hi ha estructures conservades *in situ* directament relacionables amb aquesta funció,¹⁶ més enllà d'una quantitat relativament elevada de contenidors ceràmics (aquests, amb les característiques tenalles carenades de vora reentrant com a millor exponent, representen una mitjana del 22% del total d'individus dins de les tres cases, per un 15% en el global del jaciment) (Jornet 2006, 49). Per tot això no es pot excloure que també es destinaven, si més no uns quants, al repòs o a la residència del personal subaltern. Fins i tot es pot considerar, si es donés l'existència de famílies polígames, que es tracta de la residència de diferents dones.

En aquest sentit, una manera alternativa d'explicar les dimensions d'aquests habitatges és associar-los a grups o famílies extenses, per oposició a les cases més modestes, ocupades per un únic nucli familiar (Belarte, Bonet i Sala 2009, 118-119). Entenem però que, si es donés aquesta circumstància, la convivència de grups extensos (entre els quals podrien comptar famílies dependents, al servei dels personatges d'estatus superior) hauria de deixar petja visible, bàsicament en forma de llars de foc, tal com es dona, per exemple, als ja esmentats edificis complexos d'Ullastret, Pontós o Calafell. Al Castellet de Banyoles hi ha el cas

particular de l'edifici 4, que, amb l'excepció del pati exterior, comparteix les dimensions (de la part coberta) i l'estructura complexa de les residències complexes veïnes. En canvi, difereix d'aquestes sobretot per la presència de múltiples llars de foc, presents a la majoria de les estances (recintes 45, 69, 43 i 68). Aquesta evidència de la casa 4 sí que podria interpretar-se com a conseqüència d'una realitat social pròpia d'una família extensa. En el cas dels edificis 1 a 3 sembla més difícil defensar aquesta explicació i el nombre elevat d'estances podria associar-se millor a una funció eminentment econòmica. Aquest argument podria trobar suport en l'evidència dels grans patis oberts al trànsit rodat: on les tasques d'acumulació de reserves podrien ser més rellevats hi havia un gran pati obert individualitzat (edificis 1 a 3), i al contrari, no (edifici 4).

Hi ha un darrer tipus d'activitat que sovint apareix en aquesta mena d'habitatges, que és el de les activitats productives o artesanals. En els casos d'Ullastret i Pontós és molt rellevant, sobretot els forns i espais destinats a la producció metal·lúrgica, i això mateix s'esdevé a la casa 2 de la ciutat edetana de Kelin (Caudete de las Fuentes, València) (Belarte, Bonet i Sala 2009, 110-111), també d'entorn l'any 200 aC. Sovint són importants també les activitats de transformació de productes agrícoles (zones de mòlta, cubs, trulls, etc.); en aquest sentit, destaca la insula 7 d'Edeta (Sant Miquel de Lliria, València), una altra residència aristocràtica en context urbà del segle iii aC (Bonet, Mata i Moreno 2007, 255-259). Res d'això no es documenta a les tres grans residències annexes del Castellet de Banyoles (i tampoc, per exemple, en les de la fase recent de la ciutadella aristocràtica d'Alorda Park). Aquesta qüestió ens dona peu a comentar un altre cas particular del Castellet de Banyoles, el de l'edifici 18 del bloc constructiu C.17 Es tracta d'un edifici que reuneix moltes característiques de les mansions nobles del bloc constructiu A: dimensions notables (140 m²), complexitat arquitectònica, gran pati davanter (recinte 145), possible estança porxada (recinte 144), una única llar de foc i localització d'objectes de prestigi (peces d'orfebreria i bol de vidre d'origen oriental). Aquests elements estan units en una planta molt peculiar, força diferent del patró dels edificis 1 a 3. Però, a més

de la planta, una diferència bàsica rau en la presència d'un forn metal·lúrgic de grans dimensions, a més d'altres indicis d'aquesta activitat (com ara, dos nòduls de mineral de galena en brut, els únics localitzats fins ara a tot el jaciment).

Per damunt de les seves diferències formals, els habitatges més grans i complexos del Castellet de Banyoles (edificis 1, 2, 3, 4, 18 i 17) conformen una categoria molt ben definida i destacada, de dimensions sempre superiors als 130 m² i compostos per un nombre mai inferior als cinc recintes. Ara bé, a tota l'àrea excavada fins ara representa un tipus molt minoritari. Un segon grup de cases seria el que aplega els edificis de dimensions mitjanes (entre 50 i 75 m²), formats per un mínim de tres i un màxim de cinc estances, format per almenys set unitats (edificis 5, 6, 19, 9, 8, 13 i 16). La diversitat quant a la seva estructura interna també és elevada, tot i que es poden distingir dues variants formals. Una primera definida per les cases precedides per una estança transversal (tal vegada, un pòrtic) d'on surt un cos central d'àmbits rectangulars longitudinals (els edificis 5, 6, 13 i 16), i una segona en què la part frontal està formada per dues cambres quadrangulars que precedeixen una espaiosa estança principal, amb llar central, que posteriorment pot subdividir-se en dos (edificis 8 i 19). En aquest tipus de casa hi ha dos trets a destacar. En primer lloc, la relativa abundància de llars de foc; a les cases d'aquest grup millor conservades sempre n'hi ha una, com a mínim, generalment situada en l'estança més preeminent i en posició central (dues al recinte 70 de l'edifici 5, la de la primera fase de l'edifici 8, en el recinte 54/89 i la del moment antic de l'edifici 19, en el recinte 138/139). Aquestes habitacions s'interpreten sens dubte com l'espai residencial, de repòs, cuina i convivència del nucli familiar, sense descartar el seu ús com a lloc de reunió i altres pràctiques socials (són totes estances molt espaioses). Es tracta d'un esquema molt habitual en l'arquitectura domèstica contemporània del nord-est peninsular. En aquests sentit hi ha paral·lelismes estrets amb altres cases d'una modalitat similar (però dins d'assentaments de naturalesa molt diferent), com ara les cases 1 a 6 dels Estinclells (Verdú, Urgell) (Asensio *et al.* 2009, 133-137), les cases 19 i 21 del Puig Castellar (Santa Coloma de Gramenet, Barcelonès) (Ferrer, Rigo 2002), la casa 3

del Puig Castellet (Lloret de Mar, la Selva) (Pons, Llorens 1991) o la casa CDO d'Alorda Park (Calafell, Baix Penedès) (Sanmartí, Santacana 1992).

Un segon tret propi d'aquesta categoria de cases del Castellet de Banyoles és la seva associació a estructures productives o artesanals, especialment metal·lúrgiques (és el cas del forn circular de l'edifici 5 o el fornet de forja de l'edifici 19), però també d'altres menes (com la probable plataforma de mòlta de l'edifici 8). És important assenyalar que la producció metal·lúrgica ha estat considerada com un factor que podria haver estat cabdal per entendre la gènesi i el desenvolupament d'un nucli urbà d'aquesta entitat dins del segle iii aC (Asensio *et al.* 2005, 621; Rafel *et al.* 2008). Sigui com sigui, és evident el contrast entre l'escassetat d'aquests espais de treball en el grup de les cases complexes (per ara únicament a l'edifici 18) i la seva relativa freqüència en aquests habitatges d'entitat inferior.

Una tercera modalitat són les cases de petites dimensions (sempre inferiors als 40 m²) i estructura més simple, amb un únic àmbit de forma rectangular i subdivisions internes (edificis 20, 14, 21, 11, 12, 22 i 23). La multifuncionalitat és la característica més clara dels espais interns d'aquest tipus d'habitatges, els més ben representats arreu. Tan sols cal destacar el fet que les dimensions de la majoria de cases d'aquest tipus del Castellet de Banyoles (entre 35 i 40 m²) són bastant per sobre de la mitjana al món ibèric, que sol situarse entre els 20 m² o 30 m² (Belarte 1997, 153-156). Aquesta diferència podria tenir una lectura socioeconòmica (diferències entre l'estatus dels segments més modestos residents en ciutats o en nuclis d'ordre inferior).

A partir de tot el que s'ha exposat fins ara és versemblant plantejar que els edificis 1, 2 i 3 (i, tal vegada, també l'edifici 18) eren les residències de famílies pertanyents a l'elit social, potser no solament dins de la comunitat del Castellet de Banyoles, sinó també a una escala territorial superior, la llercavònia o una part d'aquesta. De fet, els habitatges d'aquesta entitat són rars al món ibèric

septentrional (Belarte, Bonet, Sala 2009), cosa que recolza la seva vinculació a unes minories dirigents. Aquesta hipòtesi es corrobora al Castellet de Banyoles amb altres dades independents molt significatives, en particular la presència en aquestes cases de materials de luxe i elements de preu, com ara peces d'orfebreria i monedes d'argent, que no apareixen en els altres habitatges. Establerta aquesta hipòtesi, tot seguit es poden plantejar nous interrogants, com ara, per què dins d'un mateix assentament coexisteixen edificis complexos, associats a famílies d'un estatus superior, de modalitats tan diferents (i no només pel que fa a la planta). Podria proposar-se que això parteix de l'existència de diferències de rang dins de les classes dirigents (així, els residents de les cases 1 a 3, un graó per damunt dels de les cases 18, 17 o 4). També podria considerar-se la possibilitat que dins de les elits hi puguin haver diferències internes basades en una orientació econòmica específica, en funció de les fonts de riquesa (així, una aristocràcia terratinent al costat de segments aristocràtics més vinculats a la producció i comerç de manufactures diverses). Des d'una certa perspectiva teòrica no seria descartable una explicació basada en l'existència de tradicions cultural diferents, segons l'origen dels diferents grups de famílies dominants.¹⁸ Aquestes consideracions serien extensibles a l'heterogeneïtat que caracteritza aquestes cases complexes en un context regional més ampli però relativament acotat, com seria, en el cas que ens ocupa, el del món ibèric septentrional (sempre dins d'un mateix arc cronològic, el del segle iii aC).

Als habitatges situables en un segon graó de complexitat és freqüent localitzar indicis d'activitats productives, sobretot metal·lúrgiques, molt especialment en les construccions adossades a la muralla (és el cas dels edificis 4 i 5, del bloc constructiu A, a l'edifici 18 del bloc constructiu C, a més de la casa 19 del barri oriental, tocant a la porta de l'assentament). Això fa pensar –i així caldria esperar-ho– que aquest tipus d'activitat –en definitiva, la producció d'objectes de prestigi, d'armes i d'una part dels mitjans de producció bàsics– estava directament controlada per l'elit. Els artesans metal·lúrgics apareixen, doncs, directament relacionats amb l'elit, sense, però, confondre-s'hi. En darrer terme, la majoria de

cases del bloc constructiu B, segregades de la muralla, semblen simples habitatges, sense vinculació als processos productius especialitzats. La seva estructura, dimensions i materials mobles associats indiquen que eren habitades per la població comuna i subordinada a l'elit.

La proximitat física en un espai relativament reduït de sectors socialment diversos de la població no és un aspecte sorprenent. Es documenta, per exemple, a l'Illa d'en Reixac (Martín *et al.* 1999), i fins i tot a ciutats modernes com la Barcelona de principi del segle XVIII (Garcia Espuche 2009). En el context ibèric recorda molt directament el cas de la Plaza de Armas de Puente Tablas (Jaén), on, segons els seus excavadors, el conjunt de la comunitat viu reunida dins del mateix assentament, sense poblament rural dispers sobre el territori pròxim (Ruiz 1995). Potser és significatiu el fet que a la foia de Móra tampoc no existeixi un poblament dispers ibèric significatiu (Noguera 2007). Es pot plantejar, doncs, la hipòtesi que el sector excavat a la zona nord-oest del Castellet de Banyoles correspongui a un grup gentilici jerarquitzat, on les famílies dels diferents nivells jeràrquics conviuen en sectors pròxims, però ben diferenciats espacialment. Si fos així, caldria considerar lògicament que l'edifici 10, les funcions religioses del qual ja hem esmentat, corresponia al santuari del grup.

8.2. Evolució diacrònica de l'assentament.

En les setze campanyes d'excavació realitzades fins el moment (1998-2013) s'ha pogut actuar sobre una superfície total aproximada d'una mitja hectàrea, diferenciada amb tres zones situades a tocar dels vèrtexs naturals de la plataforma, ha proporcionat una quantitat notable d'estructures i materials arqueològics els quals es poden adscriure a un mínim de tres fases o períodes arqueològics diferents:

Fase d'ocupació 1.- Bronze Final / Primera Edat del Ferro. L'ocupació més antiga constatada en el Castellet de Banyoles consisteix en l'ús d'almenys aquest

sector de la plataforma com a lloc d'enterrament durant l'Edat del Bronze Final i la Primera Edat del Ferro. Aquesta afirmació es basa en l'aparició de dues urnes d'incineració atribuïbles a aquest període.

El primer enterrament, aparegué sota dels nivells ibèrics d'habitació del Recinte 9 (Bloc A). L'urna es trobava dipositada en un encaix a la roca mare. Malauradament, en tot el sector excavat, allà on s'ha arribat fins la roca, no ha estat possible documentar cap altra estructura d'aquestes característiques. Pel que fa a l'enterrament documentat "in situ" en el Recinte 9, cal dir que es tracta d'una sola urna, amb la seva corresponent tapadora de cobriment, que ha estat encaixada en una fossa retallada en la roca mare amb la forma i dimensions justes per rebre l'urna cinerària. El contingut d'aquesta ha estat malmès per l'acció d'una arrel d'un arbre proper que la travessa i rebenta pel bell mig de la base, en el punt de contacte amb la roca natural. Això ens explica el fet que no haguem pogut identificar restes òssies o de cendres en el seu interior i que s'hagin conservat tant sols uns pocs objectes d'aixovar, més sòlids i pesants, com són una anella circular de bronze i un petit penjoll triangular de pedra retallada. En relació a la cronologia de l'enterrament, tant la forma de l'urna com la seva rica decoració d'acanalats complexos⁸ remetent clarament a un moment antic dins del bronze final, contemporani a la Fase I del Barranc de Sant Antoni i als conjunts de les coves de Janet i Marcó, a la mateixa Tivissa, (ASENSIO et alii 1994-1996, 240). Es tracta de la fàcies local anomenada com a Període I de Vilaseca o Camps d'Urnas Antic de Ruiz Zapatero que, *grosso modo*, se situa entre els segles XI i IX aC.

En segon lloc, l'urna apareguda sota el recinte 158 de l'edifici 16 es trobava dipositada dins un *loculus* i presenta un perfil lleugerament sinusoide de fons pla, amb decoració d'ungulacions incises sota la vora, en l'estrangulació entre aquesta i el cos. Aquest tipus de vas, molt senzill quant a forma i a l'acabat, força groller ens remet a un enterrament similar exhumat a la necròpoli de Coll del Moro - sector Maries (Gandesa, Terra Alta) (Rafel 1993, 51). Aquest enterrament amb urna

⁸ Això és vàlid tant per l'urna "in situ" del Recinte 9 com pel parell de fragments d'urna descontextualitzats apareguts en el curs de les darreres campanyes d'excavació.

(Unitat M27) es trobà dipositat també dins un *loculus* i ambdós aparegueren completament buits de contingut, no contenien ni ossos ni cap element ornamental, pel que fa la cronologia, atesa la poca significació en aquest sentit dels perfils ceràmics, hem de recórrer a un ampli marge entre finals dels segle VII ane i el segle VI ane.

Concloem que han aparegut alguns fragments ceràmics, fora de context, clarament pertanyents a urnes molt similars a les localitzades “in situ”. Aquest fet fa pensar en l'existència de més enterraments que, o bé foren totalment arrasats amb la construcció de les vivendes d'època ibèrica, o bé s'estenen per altres sectors de la plataforma encara no excavats (o tots dos factors alhora).

Fase d'ocupació 2.- Període Ibèric Ple. Les recents excavacions extensives endegades a partir de l'any 1998, han tingut com a primer resultat el de mostrar, per primera vegada, l'existència d'una àmplia trama urbana, amb un desenvolupament arquitectònic molt complex, propi d'un nucli amb un inqüestionable caràcter urbà i unes estructures socioeconòmiques molt avançades. En efecte, s'han documentat tres àrees diferents d'edificacions, amb alternança de cases aristocràtiques, edificis amb funcions artesanals, habitatges simples, carrers i places, entre altres.

Les torres que flanquegen l'entrada són l'únic exemple d'aquest tipus d'estructura al món ibèric septentrional. En els seus orígens hel·lenístics, aquestes torres es troben aïllades formant part d'un llenç de muralla. En el cas de les torres del Castellet de Banyoles, es troben delimitant l'accés i situades de forma lleugerament convergent cap a l'exterior, la qual cosa fa pensar no tant en una estructura defensiva com en un element de prestigi. Ambdues, són gairebé iguals, de forma pentagonal, dotades d'una part massissa i en forma de proa de nau que miren cap a l'exterior. A les parts posteriors hi ha una cambra quadrangular buida a l'interior de la qual hi devia haver l'escala d'accés a la part més elevada de les torres. La seva longitud és de 11 m i l'amplada aproximada és de 6.20 m. La construcció descansa directament sobre el sòl rocós sense cap tipus de

fonamentació. Està formada per blocs de pedra desbastats en la seva cara exterior, d'aproximadament 2 m d'alçada, sobre els quals es pujava el mur de tovot.

És també en aquesta fase on hem d'emmarcar el considerat el millor exemple d'orfebreria ibèrica que es conserva a Catalunya, aquest conjunt representa un autèntic tresor de la cultura ibèrica. Datat en els segles IV-III aC, va ser descobert l'any 1927, al poblat ibèric de Castellet de Banyoles (Tivissa). Està format per 17 peces de plata i de plata daurada. La majoria són elements de vaixel·la de luxe destinada a celebracions rituals que s'acompanyen de dues joies: un collaret curt tipus *torques* i un espectacular braçalet amb forma d'espiral que presenta els dos extrems acabats en cap de serp). Anteriorment, el 1912, aparegueren un conjunt d'arracades, braçalets, anells i monedes i el 1925 un parell de bous de bronze.

Es doncs aquest moment al que corresponen la gran majoria de les estructures i nivells arqueològics documentats tant en aquest nou sector d'excavació com arreu del jaciment. Tots aquells murs en connexió que delimiten els recintes i espais dels edificis identificats, així com gairebé tots els nivells arqueològics tret dels estrats superficials o remoguts, pertanyen a aquesta fase constructiva. Es tracta bàsicament d'uns estrats poc potents (de 20 a 40 cm.) estrats de colmatació dels diferents recintes que es disposen damunt de les graves naturals lleugerament condicionades (amb fines capes de terra, no sempre ben conservades, com a pavimentació) com a sòl de les habitacions.

Fase 3.- Període Ibèric Final. En els nivells superficials o remoguts es documenten una quantitat ressenyable de materials arqueològics datables dels segles II-I aC. Igualment, al llarg de la zona excavada han aparegut uns pocs trams de murs, força malmesos i inconnexos⁹, que no tenen relació amb els

⁹ Només hi ha una excepció a aquest panorama, que és la de l'estança de planta rectangular o Recinte 36, ubicat damunt l'angle occidental del pati de l'Edifici 3. Amb tot, el tipus de parament i tècnica emprada en la seva construcció és tant diferent de la resta d'elements d'època ibèrica que ens porta a pensar si no ens trobem davant d'una construcció d'època medieval o moderna. De fet, a l'exterior d'aquest recinte i a tocar del seu angle nord-est, hem excavat una gran fossa retallada a

edificis 1 a 4 ni amb cap altre nivell arqueològic que ni siguin els estrats superficials. De fet aquests murs conserven una sola filada i, de seguida, resten penjats damunt dels nivells d'amortització d'aquestes edificacions anteriors. Sembla versemblant pensar, doncs, que es tracta de restes constructives pertanyents a una reocupació de l'indret datable d'aquest moment del període ibèric final o romà-republicà; restes que han estat gairebé del tot arrasades i desfigurades pels treballs agrícoles. En tractar-se de la darrera de les ocupacions antigues del jaciment, les construccions es basteixen a una cota superior, damunt les vivendes de la fase anterior, i per això han patit en primera instància la destrucció de l'arada. Malgrat tot, els materials associats a aquesta fase resten en els nivells remoguts i són a constant en tota la superfície de l'assentament (veure també ASENSIO, CELA i FERRER 1996; JORNET 2006).

Fase 4.- Període baix medieval. La reocupació de la zona no es produeix fins al segle XIV, quan s'hi va construir un petit castell que va donar nom al lloc. Situat al vèrtex sud-oest de la plataforma, va ser edificat per la ciutat de Barcelona amb la finalitat de controlar el riu Ebre per tal de poder desviar el blat d'Aragó cap a la ciutat Comtal a través d'un camí terrestre, de d'aquest punt i fins a l'Hospitalet de l'Infant. L'objectiu era evitar el pagament del dret de pas que imposava Tortosa als barcelonins.

Addenda: un cinquè període d'ocupació que hem constatat arqueològicament fou durant la Batalla de l'Ebre (25 de juliol de 1938 / 16 de novembre de 1938) de la Guerra Civil Espanyola. S'han documentat registrat i excavat un seguit de trinxeres que travessen zigzaguejant perpendicularment l'edifici 16 del Bloc C; direcció al penya-segat sobre el meandre del riu. A més s'ha pogut recuperar material d'aquest episodi bèl·lic com ara cartutxos de bales de fusell i fragments de cuir pertinents als soldats que s'hi refugiaven. A més, es freqüent durant el desenvolupament de l'excavació de l'estrat superficial i l'excavació de fosses,

la roca en el fons de la qual hi va aparèixer una olla sencera de ceràmica vidrada d'època moderna. En qualsevol cas, la manca d'estratigrafia directament associada, fet extensible a la totalitat de murs de fases posteriors a la Fase 2, no ens permet precisar aquesta qüestió.

recuperar fragments de metralla de projectil o fragments de grans projectils de morter.

9. BIBLIOGRAFIA

ÁLVAREZ, R. ASENSIO, D., JORNET, R., MIRÓ, M.T., SANMARTÍ, J:

2008: "Residències aristocràtiques al món ibèric septentrional. El cas del Castellet de Banyoles (Tivissa, Ribera d'Ebre, Tarragona)". *La Cámara de Toya y la arquitectura monumental ibérica*. Universidad Autónoma de Madrid. VARIA 7. Madrid, 87-102.

ASENSIO, D., CELA, X., FERRER, C.:

1996: "Els materials ceràmics del poblat ibèric del Castellet de Banyoles (Tivissa). Col·lecció Salvador Vilaseca de Reus", *Pyrenae*, 27, 163-191.

ASENSIO, D., JORNET, R., MIRÓ, M., SANMARTÍ, J.:

2011: "La ciutat ibèrica del Castellet de Banyoles: resultats de l'excavació del sector adjacent a les torres pentagonals (2008-2010)". *Tribuna d'Arqueologia 2009-2010*, pp. 243-263. Barcelona, 2011.

ASENSIO, D. *et alii*:

1994-1996a: "El poblament de les comarques del curs inferior de l'Ebre durant el Bronze Final i la Primera Edat del Ferro", *Gala, Gala, Models d'ocupació, transformació i explotació del territori entre el 1600 i el 500 A.N.E. a la Catalunya meridional i zones limítrofes de la depressió de l'Ebre*, 3-5, 301-317.

1994-1996b: "El jaciment del Barranc de Sant Antoni (Ginestar, Ribera d'Ebre)", *Gala, Gala, Models d'ocupació, transformació i explotació del territori entre el 1600 i el 500 A.N.E. a la Catalunya meridional i zones limítrofes de la depressió de l'Ebre*, 3-5, 231-246.

en premsa: "Approximation à la structure économique du site de Barranc de Gàfols (Ginestar, Ribera d'Ebre, Tarragone)", *Association Française pour l'Étude de l'âge du Fer*.

2004: "Noves intervencions arqueològiques a l'assentament fortificat ilergeta dels Estinclells (Verdú, l'Urgell)", *Oppidum*, 3, 63-78.

ASENSIO, D., MIRÓ, M.T., SANMARTÍ, J.

2006: "Darreres intervencions arqueològiques en el jaciment ibèric del Castellet de Banyoles (Tivissa, Ribera d'Ebre): una ciutat ilercavona en el segle III aC", *XIII Col·loqui Internacional d'Arqueologia de Puigcerdà. Món ibèric als països catalans. Homenatge a Josep Barberà i Farràs*, Puigcerdà, 14 i 15 de novembre de 2003.

ASENSIO, D., MIRÓ, M.T., SANMARTÍ, J. TARRADELL, N.

2007: "Castellet de Banyoles, Tivissa (Ribera d'Ebre)". *Jornades d'Arqueologia 1999. Prehistòria, protohistòria i època medieval a les comarques de Tarragona (1993-1999). Tortosa, 1999*. Barcelona, 157-174.

ASENSIO, D., MIRÓ, M.T., SANMARTÍ, J., TARRADELL, N., VELAZA, J.

2002: "El nucli ibèric del Castellet de Banyoles (Tivissa, Ribera d'Ebre): un estat de la qüestió." *Jornades d'Arqueologia. I Jornades d'Arqueologia. Ibers a l'Ebre, recerca i interpretació, Tivissa, 2001*. 185-204.

BELARTE, M^a. C.

2008: «Domestic architecture and social differences in North-Eastern Iberia during the Iron Age (c. 525-200 BC)», *Oxford Journal of Archaeology* 27 (2), 175-199.

BENDALA, M.

2010: «La retaguardia hispana de Aníbal», E. Ferrer (ed.), *Los púnicos de Iberia: proyectos, revisiones, síntesis, Actas del VI Coloquio del Centro de Estudios Fenicios y Púnicos*, Mainake 32, 1, 437-460.

BENDALA, M. Y BLÁNQUEZ, J.

2002-2003: «Arquitectura militar púnico-helenística en Hispania», *Cuadernos de Prehistoria y Arqueología de la Universidad Autónoma de Madrid* 28-29, 145-160.

BOSCH GIMPERA, P.:

1913-1914: "Troballes a Tivissa", *Anuari de l'Institut d'Estudis Catalans*, V.

BLÁZQUEZ, J.M.:

1955-1956: "La interpretación de la pátera de Tivissa", *Ampurias*, XVII-XVIII.

1957-1958: "Nuevas aportaciones a la interpretación de la pátera de Tivissa", *Ampurias*, XIX-XX.

BRULL, LI.

1930: "Notes", *Tivissa*, pàg. 86, 103, 140, 167.

CURA, M., SANMARTÍ, J.:

1986-1989: "Les importacions d'àmfores i ceràmiques comunes del poblat ibèric del Molí d'Espígol (Tornabous, Urgell)", *Empúries*, 48-50, I, 270-279.

CUADRADO, E.:

1957: "La fíbula anular hispánica y sus problemas", *Zephyrus*, VIII, 5-76.

DE ARANZADI Y UNAMUNO, TELESFORO:

1929: "Acerca de un yugo ibérico", *Memorias de la Real Academia de las Ciencias y Artes de Barcelona*, Vol. XXI, Núm 18 (464), 491-499.

FERNÁNDEZ, L.

1955: "La phiale ibérica de Tivissa", *R.A.B.M.*, LXI.

GARCIA Y BELLIDO, A.:

1950: "Phiale ibérica de plata con representaciones de asunto religioso de Tivissa (Tarragona)", *Homenaje a L.Hoyos*, Madrid.

GRACIA, F., MUNILLA, G., PALLARÉS, R.

1991: "Estructuración del poblamiento y sistemas defensivos en el área de la desembocadura del Ebro. Dos casos de estudio: la Moleta del Remei (Alcanar) y el Castellet de Banyoles (Tivissa)", *Simposi de fortificacions ibèriques*, Manresa, 67-78.

DAUGAS, J.P., TIXIER, L.:

1978: "Essai de technologie et de typologie des fibules annulaires ibériques", *Cypsela*, II, 121-143.

JORNET, R.

2006: El material ceràmic vascular del Castellet de Banyoles (Tivissa, Ribera d'Ebre). Estudi tipològic i de quantificació aplicada. Diploma d'Estudis Avançats, Universitat de Barcelona. Inèdit.

LÓPEZ, D.

2014: Estudi arqueobotànic de les llavors i fruits del jaciment ibèric de Castellet de Banyoles (Tivissa, Ribera d'Ebre). Campanyes arqueològiques 1999-2013. Inèdit.

MARIN CEBALLOS, M.C.

1983: "Una nueva interpretación de la patera de Tivissa", *XVI Congreso Nacional de Arqueología*, Zaragoza, ps. 709-715.

MORET, P.:

1996: Les fortifications ibériques. De la fin de l'âge du Bronze à la conquête romaine, Collection de la Casa de Velázquez, 56, Madrid.

1998: «Rostros de piedra. Sobre la racionalidad del proyecto arquitectónico de las fortificaciones urbanas ibéricas», C. Aranegui (coord.), *Actas del Congreso Internacional Los iberos. Príncipes de Occidente. Estructuras de poder en la sociedad ibérica*, Barcelona, 83-92.

2001: «Del buen uso de las murallas ibéricas», *Gladius* 21, 137-144.

2006: «Architecture indigène et modèles hellénistiques: les ambiguïtés du cas Ibérique», P. François, P. Moret y S. Péré-Noguès (eds.), *L'hellénisation en Méditerranée occidentale au temps des guerres puniques (260 – 180 av. J.-C.)*, Actes du colloque international de Toulouse, Pallas 70, 207-227

2008: À propos du Castellet de Banyoles et de Philon de Byzance: une nécessaire palinodie, *Salduie*, Zaragoza, ps. 1-29.

NOGUERA, J.:

2008: «Los inicios de la conquista romana de Iberia: los campamentos de campaña del curso inferior del río Ebro», *Archivo Español de Arqueología* 81, 31-48.

NOGUERA, J., ASENSIO, D., BLE, E., JORNET, R:

2014: "The beginnings of Rome's conquest of Hispania: archaeological evidence for the assault on and destruction of the Iberian town Castellet de Banyoles". *Journal of Roman Archaeology*, 27.

NOGUERA, J., ASENSIO, D., JORNET, R:

2013: "La destrucción del Castellet de Banyoles (Tivissa, Tarragona)", *Iberos del Ebro: Actas del II Congreso Internacional (Alcañiz-Tivissa, 16-19 de noviembre de 2011)*. *Documenta*, 25. Pp. 231-246.

PALLARÈS, R.:

1982: "El Castellet de Banyoles, Tivissa", *Les Excavacions Arqueològiques a Catalunya en els darrers anys*, Excavacions Arqueològiques a Catalunya, 1, Barcelona, ps. 218-221.

1984a: *El poblamiento ibérico de las comarcas de Tarragona (El Castellet de Banyoles, Tivissa, Ribera d'Ebre)*, resum de tesi doctoral, Universitat de Barcelona.

1984b: "El sistema defensivo frontal del Castellet de Banyoles, Tivissa, Ribera d'Ebre", *Pyrenae*, 19-20, ps. 113-125.

1987: "Dos elements de filiació grega del segle IV a.C. a l'assentament ibèric del Castellet de Banyoles, Tivissa, Ribera d'Ebre", *Protohistòria Catalana, 6è Col·loqui Internacional d'Arqueologia de Puigcerdà*, Puigcerdà, ps. 281-288.

inèdit: *El poblamiento ibérico de las comarcas de Tarragona (El Castellet de Banyoles, Tivissa, Ribera d'Ebre)*, Tesi Doctoral, Universitat de Barcelona, 1984.

1992: "Las relaciones entre las representaciones mitológicas de las páteras de Tivissa y el mundo funerario etrusco", *Mesa redonda sobre la presencia de material etrusco en el ámbito de la colonización arcaica en la Península Ibérica*, Universitat de Barcelona.

RADDATZ, K.:

1969: *Die Schatzfunde der Iberischen Halbinsel, Madrider Forschungen*, 5, Berlín.

RAFEL, N.:

1993: *Necròpolis del Coll del Moro (Gandesa, Terra Alta). Campanyes 1984 a 1987*. Excavacions arqueològiques a Catalunya, 12.

RAFEL, N.; ARMADA, X. L.; BELARTE, M. C.; FAIRÉN, S.; GASULL, P.; GRAELLS, R.; MORELL, N.; PÉREZ, A. Y VILLALBA, P.

2008: «El área minero-metalúrgica del Baix Priorat (Tarragona) en la Protohistoria. Explotación y redes de intercambio», *Revista d'Arqueologia de Ponent* 18, 245-269.

RAFEL, N., GARCIA, D., JORNET, R.:

2013-2014: "Nuevos datos sobre la evolución del poblamiento en la Cataluña meridional entre el siglo VII a.n.e y época romana: el Coll del Moro de Gandesa". *Kalathos*. 26-27, S.A.E.T. Teruel..

RUIZ, A.:

1998: «Los príncipes iberos: procesos económicos y sociales», C. Aranegui (coord.), *Actas del Congreso Internacional Los iberos. Príncipes de Occidente. Estructuras de poder en la sociedad ibérica*, Barcelona, 289-300.

SANMARTÍ, J.

2010: «Demografia y cambio socio-cultural: el caso de la Iberia septentrional», F. Burillo (ed.), *Arqueología de la Población, VI Coloquio Internacional de Arqueología Espacial, Arqueología Espacial*, 28, 91-108.

SANMARTÍ, J., ASENSIO, D., JORNET, R., MIRÓ, M:

2012: "Castellet de Banyoles (Tivissa): Una ciudad ibérica en el curso inferior del río Ebro". *Archivo Español de Arqueología*. Madrid.

2013: "L'urbanisme i l'arquitectura domèstica de la ciutat ibèrica del Castellet de Banyoles (Tivissa, Ribera d'Ebre)." *Iberos del Ebro: Actas del II Congreso Internacional(Alcañiz-Tivissa, 16-19 de noviembre de 2011). Documenta*, 25. Pp. 231-246.

SANMARTÍ, J., GARCIA, J., ASENSIO, D., PRINCIPAL, J.:

1998: "Les fàcies ceràmiques d'importació del segle III aC i la primera meitat del segle II aC a la costa central de Catalunya", J. Ramon *et alii* (eds.), *Les fàcies ceràmiques d'importació a la costa ibèrica, les Balears i les Pitiüses durant el segle III aC i la primera meitat del segle II aC, Arqueomediterrània*, 4, Barcelona, 111-128.

SERRA-RÀFOLS, J. DE C.:

1941: "El poblado ibérico del Castellet de Banyoles (Tivissa, Bajo Ebro)", *Ampurias*, 3, ps. 15-34.

1965: "La destrucción del poblado ibérico del Castellet de Banyoles de Tivissa (Bajo Ebro)", *Ampurias*, 26-27, ps. 105-117.

TARRADELL-FONT, N.:

2004: "Les monedes del Castellet de Banyoles de Tivissa (Ribera d'Ebre, Catalunya). Noves troballes de les excavacions 1998-1999 i revisió de les anteriors ". *Fonaments, 10-11. Prehistòria i Món Antic als Països Catalans. El paleolític als Països Catalans*, 245-320.

VILASECA, S., SERRA-RÀFOLS, J. de C., BRULL, L.:

1949: *Excavaciones del Plan Nacional en el Castellet de Bañolas, de Tivisa (Tarragona)*, Informes y Memorias, 20, Madrid.

ANNEX 1

Inventari de materials

ANNEX 2

Dibuix de materials

ANNEX 3

Documentació Geogràfica –Topogràfica
- Planimètrica i Fotogràfica

Campanya 2012

Campanya 2013

CASTELLET DE BANYOLES (Tivissa, Ribera d'Ebre). CAMPANYA 2012.

Inventari materials ceràmics

Zona 1; Bloc C

U.E. 833 (Edifici 17, Recinte 147)

Campaniana A

1.- 3 fragments informes.

Àmfora Itàlica

2.- 1 fragment informe, de l'espalla d'un exemplar de greco-itàlica.

3.- 3 fragments informes.

Ceràmica ibèrica oxidada

4.- 1 fragment de vora d'una àmfora.

5.- 2 fragments de vora d'un plat de vora reentrant.

6.- 2 fragments de vora d'un *Kalathos*.

7.- 1 fragment de base amb peu anular d'una tenalla tipus 'pithos'.

8.- 1 fragment de nansa bífida d'una olla o tenalla.

9.- 154 fragments informes.

Ceràmica ibèrica reduïda

10.- 9 fragments informes.

Ceràmica grollera a torn

11.- 1 fragment de vora d'una olla de perfil en 'essa'.

12.- 1 fragment de vora reentrant, amb el llavi bisellat, d'una olla de tanca hermética.

13.- 8 fragments informes.

Ceràmica a mà

14.- 3 fragments informes, amb una nansa aplicada en forma de 'U'.

15.- 2 fragments informes, amb decoració de cordó digitat.

16.- 14 fragments informes.

Material no vascular

17.- 20 fragments (una bosseta amb fragments molt petits) d'un pondus sencer de forma rectangular amb els vèrtexs arrodonits. Dimensions: 8,6cm d'ample x 10,6 de llarg. Fang poc cuit.

Metall

18.- 3 fragments (una bosseta amb 43 fragments molt petits probablement de la mateixa peça) de la part distal (extrem) d'una espasa de ferro del tipus La Tenne, dins la beina.

Carpologia

-1 potet de mostra amb tres llavors (una identificable amb blat).

U.E. 842 (Edifici 17, Recinte 148)

Campaniana A

1.- 1 fragment de vora d'un bol de la forma Lamboglia 27ab.

Vernís Negre Indeterminat

1bis.- 1 fragment de vora vertical d'un bol o copa, tal vegada de la forma Lamboglia 42B (Intrusió???)

Àmfora Itàlica

2.- 1 fragment de vora d'un exemplar del tipus Dressel 1A (Intrusió???)

Ceràmica ibèrica oxidada

3 i 4.- 2 fragments de vora reentrant de sengles tenalles de tipus 'pithos'.

5.- 2 fragments de vora exvasada d'una gerra.

6.- 2 fragments de vora i cos d'un *Kalathos*, que no conserva decoració pintada.

7.- 1 fragment de base còncava d'una gerra.

8.- 2 fragments informes, amb decoració pintada.

9.- 191 fragments informes.

Ceràmica ibèrica reduïda

10.- 14 fragments informes.

Ceràmica grollera a torn

11.- 17 fragments informes.

Ceràmica a mà

12.- 1 fragment de vora d'una olla de perfil en 'essa'.

13.- 1 fragment de vora de forma indeterminable.

14.- 1 fragment de base d'una olla.

15.- 7 fragments informes.

Material no vascular

16.- 1 fragment d'una fusaiola completa.

Metalls

17.- 1 peça completa de bronze; es tracta d'un petita arracada, massissa amb forma de mitja lluna i de secció rectangular amb els vèrtexs arrodonits (gairebé circular). Els extrems de la peça, on tanca, estan aplanats.

18.- 30 fragments de làmines exfoliades d'un possible clau o punta de ferro (es conserva un nucli llarg i quadrangular de 7,3cm de llargada x 0,8/0,9 cm de costat).

19.- 1 fragment de la punta i gran part de la tija d'una mena d'espàtula de ferro.

20.- 1 fragment d'una mena d'anella o passador de ferro.

U.E. 835 (Edifici 17, Recinte 148/149)

Ceràmica ibèrica oxidada

1.- 5 fragments informes.

Ceràmica ibèrica reduïda

2.- 1 fragment informe.

Ceràmica grollera a torn

3.- 1 fragment de vora exvasada d'una olla.

4.- 1 fragment informe.

U.E. 832 (Edifici 17, Recinte 149)

Campaniana A

1.- 1 petit fragment de vora d'un bol de la forma Lamboglia 27ab.

Ceràmica ibèrica oxidada

2.- 1 fragment de vora exvasada d'una gerreta.

3.- 1 fragment de vora d'un plat de vora reentrant.

4.- 38 fragments informes.

Ceràmica ibèrica reduïda

5.- 1 fragment de peu anular, de forma indeterminable.

6.- 3 fragments informes.

Ceràmica grollera a torn

7.- 1 fragment de vora d'una olla de perfil en 'essa'.

8.- 3 fragments informes.

Ceràmica a mà

9.- 1 fragment de base plana d'una olla.

10.- 1 fragment de carena d'un vaset, amb decoració d'acanalats horitzontals, sens dubte d'una peça de la fase de Camps d'Urnes.

11.- 2 fragments informes.

Material lític

12.- 1 fragment amorf d'una pedra que presenta la superfície molt polida.

Metalls

.- 1 fragment d'una virolla sencera de ferro versemblantment d'una javelina. Es tracta d'una peça de morfologia cònica i molt apuntada, amb l'interior buit. Les mesures són 6,4 cm de llargada x 2,15 cm de diàmetre a la part proximal i 0'3 cm a la punta o part distal. La paret és de 0,3 cm d'amplada. (s'ha guardat mostra de sediment de l'interior)

.- 1 fragment d'una virolla sencera de ferro versemblantment d'una javelina. Es tracta d'una peça de morfologia cònica i molt apuntada, amb l'interior buit. Les mesures són 6,4 cm de llargada x 2,2 cm de diàmetre a la part proximal i 0'8 cm a la punta (aplanada) o part distal. La paret és de 0,3 a 0,5 cm d'amplada. (s'ha guardat mostra del sediment de l'interior).

.- 2 fragments de la virolla d'una llança de ferro, que es conserva gairebé completa (excepte la punta). Conserva un dels petits reblons de ferro per sostenir l'ast de fusta.

.- 1 caps a amb gran quantitat i petits fragments d'informes pertinents a sengles puntes de llança o pila de ferro, es troben en molt mal estat de conservació. Es tracta de 2 puntes massisses de ferro (2,2cm de diàmetre) amb un encaix buit a la part proximal (4cm de diàmetre).

.- 3 fragments d'una planxeta de ferro torçada que sembla una revora que recobreix i protegeix l'extrem o vora, probablement de la funda d'un ganivet.

- 2 fragments d'una fulla de ferro, tal vegada part d'un ganivet.
- 6 fragments d'una tija de ferro, de forma aparentment apuntada, d'un estri indeterminable, tal vegada d'una punta de llança.
- 10 fragments amorfs de tiges de ferro.

U.E. 831 (Edifici 17, Recinte 150)

Ceràmica ibèrica oxidada

- 1.- 4 fragments de vora lobulada d'una gerra del tipus enòcoa.
- 2.- 1 fragment de vora d'una gerreta.
- 3.- 1 fragment de base còncava d'una gerra.
- 4.- 13 fragments informes.

Ceràmica grollera a torn

- 5.- 1 fragment informe.

Ceràmica a mà

- 6.- 4 fragments de vora lleugerament exvasada, coll cilíndric d'una olla carenada, amb la superfície brunyida.
- 7.- 7 fragments informes.

U.E. 840 (Edifici 17, Recinte 151)

Àtica vernís negre

- 0.- 55 fragments que donen el perfil complet d'un *Kantharos* de grans dimensions, amb decoració blanca sobrepintada (solament conserva el reflex) al coll, amb motius vegetals complexos, i amb decoració de gallons al cos.
- 0bis.- 1 fragment informe del coll i cos d'un *Kantharos*, amb decoració blanca sobrepintada al coll, amb motius vegetals complexos, i amb decoració de gallons al cos.

Campaniana A

- 1.- 2 fragments de vora d'un bol de la forma Lamboglia 27ab.
- 1bis.- 1 fragment informe.

Ceràmica ibèrica oxidada

- 2.- 4 fragments de vora de bona part de la boca d'una tenalla tipus 'pithos'.
- 3 i 4.- 2 fragments de vora vertical de sengles tenalles carenades.
- 5 i 6.- 2 fragments de vora exvasada de sengles gerretes o copes.
- 7.- 12 fragments que donen el perfil complet d'un plat de vora reentrant.
- 8 i 9.- 2 fragments de vora de sengles plats de vora reentrant.
- 10.- 2 fragments de vora d'una tapadora amb llavi bisellat, de tanca hermética, amb restes de decoració pintada.
- 11 a 14.- 8 fragments de 4 bases còncaves amb peu baix anular de sengles tenalles.
- 15.- 1 fragment de base còncava d'una olla o gerra.
- 16.- 3 fragments de part d'una nansa trifida d'una olla o tenalla, amb restes de decoració pintada.
- 17 i 18.- 2 fragments de nanses bífides verticals, de sengles olles o tenalles.
- 19.- 1 fragment d'una nansa de cinta vertical, d'una olla o gerrot.
- 20.- 17 fragments informes, amb decoració pintada.

21.- 245 fragments informes.

Ceràmica ibèrica reduïda

22.- 1 fragment de vora d'una gerreta bicònica.

Ceràmica grollera a torn

23 i 24.- 3 fragments de vora, amb llavi bisellat, de 2 individus de tapadora de tanca hermètica.

25.- 1 fragment del pom complet d'una tapadora.

26.- 1 fragment de l'arrencament de nansa bífida, molt probablement d'una olla de tanca hermètica.

27.- 22 fragments informes.

Ceràmica a mà

28.- 5 fragments de vora lleugerament reentrant, amb el llavi bisellat, d'una olla cilíndrica de tanca hermètica, de grans dimensions.

29.- 2 fragments de base plana d'una olla de grans dimensions, tal vegada de la mateixa peça n. 28.

30.- 3 fragments d'una nansa trenada aplicada horitzontalment a la paret d'una olla de grans dimensions (mateixa peça n. 28?).

31.- 50 fragments informes.

Material no vascular

32.- 2 fragments de la meitat d'una fusaiola, de ceràmica a mà.

U.E. 840b (Edifici 17, Recinte 151)

Ceràmica ibèrica oxidada

1.- 1 fragment de vora d'una àmfora.

2.- 1 fragment de vora exvasada d'una tenalla.

3.- 1 fragment de vora vertical d'una olla/tenalla carenada.

4 i 5.- 3 fragments de vora i coll, més 3 fragments de coll, carena, part inferior i arrencament de nansa, tot d'una mateixa copa amb nanses, amb decoració pintada.

6.- 1 fragment de vora exvasada d'una gerreta.

7.- 1 fragment de vora, amb el llavi bisellat, d'una tapadora de tanca hermètica.

8.- 1 fragment de base cóncava d'una gerra.

9.- 1 fragment de base amb peu anular d'un plat.

10.- 1 fragment de base amb peu anular d'una copa, tal vegada de la mateixa peça dels números 4 i 5.

11.- 1 fragment d'una nansa completa d'una àmfora.

12.- 1 fragment d'una nansa completa bífida, d'una tenalla.

13 i 14.- 2 fragments de nanses completes de sengles copes, tal vegada de la mateixa peça dels números 4 i 5.

15.- 12 fragments informes, amb decoració pintada.

16.- 179 fragments informes.

Ceràmica ibèrica reduïda

17.- 5 fragments informes.

Ceràmica grollera a torn

- 18.- 1 fragment de vora exvasada d'una olla de perfil en 'essa'.
- 19.- 1 fragment de vora reentrant, amb el llavi bisellat, d'una olla de tanca hermética.
- 20.- 1 fragment de nansa, de forma indeterminable.
- 21.- 16 fragments informes.

Ceràmica a mà

- 22.- 1 fragment de vora reentrant, amb el llavi bisellat, d'una olla de tanca hermética, amb un mameló vertical aplicat, a tocar del llavi.
- 23.- 1 fragment de llavi bisellat, d'una olla de tanca hermética.
- 25 i 26.- 3 fragments de 2 vores de forma indeterminable.
- 27 i 28.- 7 fragments de 2 carenes d'olles de perfil en 'essa', amb decoració d'una franja d'ungulacions impreses.
- 29.- 44 fragments informes.

Material constructiu

- 30.- 2 fragments amorfs, de fang cru.

Material lític

- 31.- 1 fragment d'un códol sencer, amb traces de desgast.

Malacologia

- 32.- 1 fragment d'un exemplar complet de petxina.

U.E. 883 (Edifici 17, carrer)

Ceràmica ibèrica oxidada

- 1.- 1 fragment de llavi de forma indeterminable.
- 2.- 10 fragments informes.

Ceràmica grollera a torn

- 3.- 4 fragments informes.

U.E. 857 (Edifici 16, Recinte 155)

Vernís Negre Indeterminat (Campaniana B??)

- 1.- 1 fragment de vora vertical, d'una mena de copa, amb pasta beige.

Àmfora itàlica

- 2.- 1 fragment informe.

Ceràmica ibèrica oxidada

- 3.- 3 fragments del llavi d'una tenalla del tipus 'pithos'.
- 4.- 1 fragment de nansa quadrífida vertical d'una tenalla.
- 5.- 50 fragments informes.

Ceràmica ibèrica reduïda

- 6.- 2 fragments informes.

Ceràmica grollera a torn

7.- 1 fragment informe.

Ceràmica a mà

8.- 1 fragment informe.

U.E. 861 (Edifici 16, Recinte 155)

Ceràmica ibèrica oxidada

1.- 8 fragments de vora, nansa completa i terç superior del cos d'una gerra del tipus enòcoa, amb restes molt perdudes de decoració pintada.

2.- 25 fragments informes.

Ceràmica a mà

3.- 1 fragment informe, amb decoració d'una franja de línies obliqües incises.

U.E. 856 (Recinte 156a; Edifici 16)

Àmfora itàlica

1.- 1 fragment informe.

Ceràmica ibèrica oxidada

2 i 3.- 2 fragments de vora reentrant de sengles tenalles de tipus 'pithos'.

4 i 5.- 2 fragments de vora de sengles plats de vora reentrant.

6.- 1 fragment de vora d'un *Kalathos*, amb la pasta totalment reduïda, molt probablement a causa de l'acció del foc del moment de destrucció de l'assentament.

7.- 2 fragments de base amb peu anular d'un plat.

8 a 10.- 3 fragments de nanses bífides, de sengles tenalles, igualment reduïdes de manera accidental, pel foc de l'abandonament del nucli.

11.- 124 fragments informes, molts d'ells reduïts en fase post-deposicional.

Ceràmica grollera a torn

12.- 4 fragments informes.

Ceràmica a mà

13.- 1 fragment de vora exvasada d'una olla.

14.- 12 fragments informes.

Metalls

15.- 2 fragments d'un tram de fulla de ferro, en forma d'un quart de cercle, d'un objecte indeterminable.

16.- 1 fragment d'una plaqueta rectangular de plom, amb un extrem doblegat cap al centre de la peça. És d'un tipus molt similar a les peces amb inscripcions, tot i que d'un gruix superior a l'habitual i no presenta traça de cap motiu incís.

U.E. 869 (Edifici 16, Recinte 156b)

Ceràmica ibèrica oxidada

1.- 4 fragments informes.

Ceràmica grollera a torn

2.- 2 fragments informes.

U.E. 847 (Recinte 158, Edifici 16, enderroc)

Campaniana A

1.- 1 fragment de vora d'un bol de la forma Lamboglia 27ab.

Àmfora itàlica

2.- 1 fragment informe.

Ceràmica comuna itàlica

3.- 1 fragment informe.

Ceràmica ibèrica oxidada

3bis.- 1 fragment de vora d'una àmfora.

4 i 5.- 11 fragments de vora (4), cos i base amb peu anular (5) d'un plat de vora reentrant.

5bis.- 2 fragments de vora exvasada amb llavi horitzontal d'un platet, amb decoració pintada.

5ter.- 2 fragments de vora lleugerament reentrant d'una tapadora, amb bandes pintades a la cara externa.

6 i 6bis.- 2 fragments de nansa bífida, de sengles tenalles.

7.- 2 fragments informes, amb decoració pintada.

8.- 101 fragments informes.

Ceràmica ibèrica reduïda

9.- 1 fragment informe.

Ceràmica grollera a torn

10.- 2 fragments informes.

Ceràmica a mà

10bis.- 1 fragment de vora exvasada d'una olla, amb decoració d'una franja d'incisions a la base de la vora.

11.- 1 fragment de vora d'una tapadora.

12.- 4 fragments informes.

Material constructiu

13.- 1 gran fragment amorf de fang cru, tal vegada part d'un tovot o de coberta.

Carbons

14.- 1 pot de mostra.

U.E. 874 (Edifici 16, Recinte 158)

Ceràmica ibèrica oxidada

1.- 6 fragments informes.

Ceràmica a mà

2.- 1 fragment informe.

U.E. 884 (Edifici 16, Recinte 158)

Ceràmica ibèrica oxidada

1.- 1 fragment de vora d'un *Kalathos*.

2.- 10 fragments informes.

Ceràmica a mà

3.- 32 fragments informes.

U.E. 851 (Edifici 27, Recinte 153, enderroc)

Ceràmica ibèrica oxidada

1.- 1 fragment de base còncava d'una gerra.

2.- 7 fragments de base amb peu anular d'un plat.

2bis.- 1 fragment de nanseta, de forma indeterminable.

3.- 83 fragments informes.

Ceràmica grollera a torn

4.- 2 fragments informes.

Ceràmica a mà

5.- 1 fragment informe.

Material no vascular

6.- 1 fragment d'una fusaiola completa, de ceràmica grollera.

Metall

7.- 3 fragments que formen la part distal d'un ganivet apuntat o punyal de ferro, de 8cm de llargada conservada x 3 cm a la part més proximal (trencada).

U.E. 855 (Edifici 27, Recinte 153)

Ceràmica ibèrica oxidada

1.- 1 fragment informe.

Ceràmica grollera a torn

2.- 7 fragments informes.

Ceràmica a mà

3.- 1 fragment de la base plana completa d'una olla.

4.- 4 fragments informes.

Metalls

5.- 1 fragment petit d'una tija de ferro, de secció singular, d'un objecte indeterminable.

U.E. 859 (Edifici 27, Recinte 154)

Campaniana A

1.- 1 fragment de vora d'un bol de la forma Lamboglia 27.

Ceràmica ibèrica oxidada

2.- 1 fragment de base amb peu anular d'un plat.

3 i 4.- 2 fragments de nansa de secció circular, de formes indeterminables.

5.- 40 fragments informes.

Ceràmica grollera a torn

6.- 5 fragments informes.

Ceràmica a mà

7 i 8.- 2 fragments de vora de sengles olles.

9.- 1 fragment de vora i cos d'una tapadora, amb el llavi exvasat.

10.- 1 fragment del pom complet d'una tapadora, amb tota seguretat de la mateixa peça n. 9.

11.- 10 fragments informes.

Metalls

12.- 1 fragment d'una petita tatxa completa de ferro.

U.E. 863 (Edifici 27, Recinte 154) Segles II-I aC.

Campaniana B

1.- 4 fragments de vora i cos d'una mena de plat de parets molt primes, de forma indeterminada.

Ceràmica comuna itàlica

2.- 1 fragment informe.

Ceràmica ibèrica oxidada

3.- 1 fragment de vora d'un plat de vora reentrant.

4.- 1 fragment de vora i cos d'una petita tapadora de llavi bisellat, amb restes de decoració pintada.

5.- 1 fragment de nansa bífida vertical, d'una olla o tenalla.

6.- 54 fragments informes.

Ceràmica ibèrica reduïda

7.- 1 fragment de vora i arrencament de nansa de cinta d'una gerra.

8.- 1 fragment de la part inferior o arrencament de base d'un gobelet, imitació dels vasos de parets fines itàliques.

9.- 5 fragments informes.

Ceràmica grollera a torn

10.- 2 fragments de la vora, amb llavi bisellat, d'una gran tapadora de tanca hermética.

11.- 7 fragments informes.

Ceràmica a mà

12 i 13.- 2 fragments de base plana de sengles olles.

14.- 1 fragment de peu anular, tal vegada el pom aplicat d'una tapadora.

15.- 17 fragments informes.

Material no vascular

16.- 3 fragments que donen el perfil complet d'una tapadora d'àmfora.

17.- 1 fragment d'un cercle retallat complet, de ceràmica a mà.

Metalls

18.- 1 fragment d'una plaqueta amorfa de plom fos.

19.- 1 fragment del que sembla ser la punta d'un ganivet de ferro.

20.- 1 fragment d'una tija de ferro, d'un estri indeterminable.

21.- 4 petits fragments informes de ferro.

U.E. 848 (Edifici 17, Recinte 152)

Ceràmica ibèrica oxidada

1.- 1 fragment de vora exvasada d'una gerreta o vaset.

2.- 1 fragment de vora engruixida d'un bol o platet.

3.- 3 fragments de base còncava d'una gerra o olla.

4.- 1 fragment de base amb peu anular d'un plat.

5.- 1 fragment de nansa, de forma indeterminable.

6.- 35 fragments informes.

Ceràmica ibèrica reduïda

7.- 1 fragment informe.

Ceràmica grollera a torn

8.- 2 fragments informes.

Ceràmica a mà

9.- 1 fragment de vora reentrant, de llavi bisellat, d'una olla de tanca hermética.

10.- 5 fragments informes.

U.E. 841 (Edifici 18, Recinte 142, paviment)

Campaniana A

1.- 1 fragment de vora d'un bol de la forma Lamboglia 31b.

Ceràmica ibèrica oxidada

2.- 1 fragment de vora reentrant d'una tenalla.

3.- 1 fragment de base còncava d'una gerra o olla.

4.- 29 fragments informes.

Ceràmica ibèrica reduïda

5.- 1 fragment informe.

Ceràmica grollera a torn

6.- 1 fragment de vora, amb el llavi girat, d'una tapadora.

7.- 1 fragment informe.

Metalls

8.- 2 fragments de sengles esferes massisses de ferro, d'1 cm de diàmetre, enganxades l'una amb l'altra (acció post-deposicional), per cada extrem de sengles boles en surt una tija corba de 0,5 cm de diàmetre. Probablement es tracti d'un torques.

U.E. 867 (Edifici 27, Recinte 154, llar)

Ceràmica ibèrica oxidada

1.- 4 fragments d'una nansa vertical de secció circular, de forma indeterminable.

2.- 1 fragment informe.

Ceràmica a mà

3.- 3 fragments informes.

UE 844 (Trinxera guerra civil)

- 6 casquets de bala: cartutx 7,65x54mm Mauser amb marcatge "M", de la marca espanyola "Estándar Eléctrica" produïdes entre el 1936 a 1939 per a fusells, carabines i mosquetes Mauser 98. (FOTOGRAFIA)

- 1 casquet de bala: cartutx 7,65x54mm Mauser sense marcar. Probablement de fabricació estrangera per al govern republicà o de fàbriques republicanes classificades. (FOTOGRAFIA)

- 2 casquets de bala de llautó: cartutx 7,62x54mm R Mannlicher amb el marcatge "T 2·2" provinent de la fàbrica soviètica Tulski Patronnyi Zavod (Tula, Rússia), produïda el 1922 per a fusells i carabines Mannlicher Wz. 95. (FOTOGRAFIA)

- 1 casquet de bala de llautó: cartutx 7,62x54mm R Mannlicher amb marcatge "60 35" provinent de la fàbrica soviètica de Frunze (Lugansk, Ucraïna), produïda el 1935 per a fusells i carabines Mannlicher Wz. 95. (FOTOGRAFIA).

- 2 fragments que formen un perfil complet d'un aplic rectangular amb els vèrtexs arrodonits de cuir amb unes mesures de 3,5x2,4cm.

SUPERFICIAL

Metalls

BRONZE

-1 punta recta de secció octogonal amb la part distal corbada (utilitzada), a la part proximal hi ha un cabussó circular de 1,4cm de diàmetre, aplanat i de perfil lleugerament convex.

- 1 fragment d'una làmina rectangular de superfície llisa, amb un extrem lleugerament corbat. Gruix 10mm. Amplada de 1,5cm x llargada (trencat) 1,7cm.

- 1 fragment informes d'una làmina de superfície llisa d'un gruix de 15mm.

FERRO

- 1 fragment complet d'un possible ham de pescar sencer.

- 1 fragment complet d'una grapa de superfície llisa (no presenta perforacions per a puntes o plançons) rectangular (d'1,7 cm d'amplada x 4,3 de llargada x 0,4 de gruix). Aquest exemplar presenta a cada extrem de la placa rectangular una curvatura de 90° de forma apuntada triangular on s'enganyaria.

-2 fragments d'una peça gruixuda en forma de "F" de funcionalitat incerta.

CASTELLET DE BANYOLES (Tivissa, Ribera d'Ebre). CAMPANYA 2013.

Inventari materials ceràmics

Zona 1; Bloc C

U.E. 886 (Edifici 17, Recinte 148, paviment)

Campaniana A

- 1.- 1 fragment de vora d'un bol de la forma Lamboglia 27ab.

Ceràmica ibèrica oxidada

- 2.- 1 fragment de base amb peu anular d'una olla o tenalla.
3.- 1 fragment informe, amb decoració pintada.
4.- 28 fragments informes.

Ceràmica grollera a torn

- 5.- 1 fragment de vora d'una tapadora.
6.- 9 fragments informes.

Ceràmica a mà

- 7.- 1 fragment de nanseta, de forma indeterminable.
8.- 1 fragment informe.

U.E. 846 (Recinte 148, Edifici 17, paviment)

Ceràmica a mà

- 1.- 3 fragments informes.

U.E. 844 (Recinte 149, Edifici 17, paviment)

Ceràmica ibèrica oxidada

- 1.- 5 fragments informes.

Ceràmica grollera a torn

- 2.- 1 fragment informe.

U.E. 885 (Recinte 147, Edifici 17, paviment)

Ceràmica ibèrica oxidada

- 1.- 8 fragments informes.

Ceràmica ibèrica reduïda

- 2.- 2 fragments informes.

Ceràmica a mà

3.- 1 fragment informe.

U.E. 887 (Recinte 151, Edifici 17, paviment)

Ceràmica ibèrica oxidada

1.- 1 fragment informe.

Ceràmica grollera a torn

2.- 1 fragment informe.

Ceràmica a mà

3.- 26 fragments informes.

U.E. 939 (Recinte 151, Edifici 17)

Ceràmica grollera a torn

1.- 1 fragment informe.

Metalls

2.- 4 petits fragments de gotes de fosa de plom.

U.E. 892 (Recinte 152, Edifici 17)

Ceràmica ibèrica oxidada

1.- 1 fragment de base còncava d'una gerra o olla.

2.- 34 fragments informes.

Ceràmica a mà

3.- 1 fragment informe.

U.E. 931 (Edifici 27, Recinte 153b)

Ceràmica ibèrica oxidada

1.- 15 fragments de vora exvasada i bona part del cos d'una copa amb nanses.

2.- 7 fragments informes.

Metalls

3.- 1 fragment del que sembla ser una violla o l'extrem apuntat massís d'un estris indeterminat de ferro.

U.E. 854 (Edifici 27, Recinte 153, paviment)

Ceràmica ibèrica oxidada

1.- 6 fragments informes.

Ceràmica grollera a torn

2.- 5 fragments informes.

Ceràmica a mà

3.- 1 fragment informe, de la carena d'una olla, amb decoració d'una franja d'ungulacions.

Metalls

4.- 1 fragment amorf, d'un nòdul gran d'escòria de ferro.

Carbons

.- 1 pot de mostra.

U.E. 961 (Edifici 27, Recinte 154)

Ceràmica ibérica oxidada

1.- 18 fragments informes.

Ceràmica grollera a torn

2.- 1 fragment informe.

Ceràmica a mà

3.- 5 fragments informes.

Metalls

4.- 5 fragments d'una mena de punxó a tija d'agulla o clau de ferro.

5.- 4 fragments amorfs d'una placa fina de ferro.

U.E. 963 (Edifici 27, Recinte 154)

Material constructiu

1.- 3 fragments amorfs de fang cru amb una cara llisa i arrebossada, sens dubte part del revoc de paret.

U.E. 859 (Edifici 27, Recinte 154, enderroc/rasa)

Ceràmica Àtica de Vernís Negre

1.- 1 fragment informe, amb decoració de gallons, del cos d'un *Kantharos* de petites dimensions.

Campaniana A

2.- 1 fragment de vora d'un bol de la forma Lamboglia 27ab.

Vernís Negre Indeterminat

3.- 1 fragment de vora d'un petit bol, de forma indeterminada, de pasta beige clar.

Àmfora Itàlica (tirrènica)

4.- 1 fragment informe.

Àmfora Itàlica (de la zona Adriàtica)

5.- 1 fragment informe.

Ceràmica comuna itàlica

6.- 1 fragment de vora d'una cassola, de la forma Vegas 6a.

Ceràmica ibèrica oxidada

7.- 1 fragment de vora vertical d'una gerra.

8.- 1 fragment de vora d'un plat de vora reentrant.

9.- 1 fragment de vora engruixida d'un bol o platet.

10.- 3 fragments de vora vertical i paret lleugerament oberta d'un bol, similar als bols de la forma Lamboglia 31, amb restes de decoració pintada a la superfície interna.

11.- 1 fragment de base còncava d'una gerreta o gerra.

12.- 1 fragment de nansa, d'una olla o tenalla.

13.- 2 fragments informes, amb decoració pintada.

14.- 96 fragments informes.

Ceràmica ibèrica reduïda

15.- 7 fragments informes.

Ceràmica grollera a torn

16.- 2 fragments de l'arrencament de la base d'una olla.

17.- 9 fragments informes.

Ceràmica a mà

18.- 6 fragment de vora i cos d'una olla carenada.

19.- 1 fragment del pom complet d'una tapadora, de tipus zoomorf, amb una perforació transversal al centre.

20.- 30 fragments informes.

Material no vascular

21.- 1 fragment d'un cercle retallat complet, de ceràmica ibèrica oxidada.

U.E. 955 (Edifici 27, Recinte 154, rasa)

Campaniana A

1.- 1 fragment de la base completa d'un plat de grans dimensions de la forma Lamboglia 5 o 5/7.

Campaniana B

2.- 9 fragments del perfil complet d'un bol de la forma Lamboglia 1.

U.E. 942 (Edifici 27, Recinte 153a, sondeig)

Ceràmica ibèrica oxidada

1.- 1 fragment que dóna el perfil quasi complet del que sembla ser una tapadora, de llavi girat en angle recta, parets rectes i fons umbilicat.

2.- 41 fragments informes.

Ceràmica a mà

3.- 1 fragment informe.

U.E. 966 (Edifici 16, Recinte 158)

Campaniana A

1.- 2 fragments informes.

Àmfora Itàlica

2.- 3 fragments informes.

Ceràmica ibèrica oxidada

3.- 5 fragments de vora d'un Kalathos, amb decoració pintada.

4.- 1 fragment de vora d'un bol de parets verticals lleugerament obertes, totalment ennegrit per l'acció del foc.

5.- 1 fragment de base còncaua d'una gerra o olla.

6.- 1 fragment de nansa d'una àmfora.

7.- 31 fragments informes.

Material constructiu

8.- 12 fragments amorfs de fang cru, parts de tovots o coberta de fang.

U.E. 882 (Edifici 16, Recinte 158)

Material constructiu

1.- 6 fragments amorfs de fang cru, tal vegada parts del revestiment de fang d'una paret.

U.E. 884 (Edifici 16, Recinte 158, nord mur tàpia)

Àmfora Itàlica

1.- 1 fragment de vora d'un exemplar greco-itàlic, del tipus Lyding-Will C.

Ceràmica ibèrica oxidada

2.- 1 fragment de nansa bífida d'una olla o tenalla.

3.- 2 fragments d'una nanseta completa d'una copa.

4.- 29 fragments informes.

Ceràmica grollera a torn

5.- 1 fragment informe.

Ceràmica a mà

6.- 1 fragment de base plana d'una olla.

7.- 1 fragment informe.

Carbons

.- 1 pot de mostra.

U.E. 957 (Edifici 16, Recinte 158, Urna)

Ceràmica a mà

- 1.- 40 fragments de la base plana i meitat inferior del cos complet d'una olla de grans dimensions.
- 2.- 1 fragment de vora exvasada d'una olla, amb tota probabilitat de la mateixa peça número 1.

U.E. 858 (Edifici 16, Recinte 156a)

Ceràmica ibérica oxidada

- 1.- 1 fragment informe.

Ceràmica grollera a torn

- 2.- 1 fragment informe.

U.E. 940 (Edifici 16, Recinte 156a)

Ceràmica ibérica oxidada

- 1.- 2 fragments de base amb peu anular d'una tenalla.
- 2.- 43 fragments informes.

Ceràmica grollera a torn

- 3.- 7 fragments informes.

U.E. 986 (Edifici 16, Recinte 156a)

Ceràmica ibérica oxidada

- 1.- 2 fragments informes, amb decoració pintada.
- 2.- 5 fragments informes.

Ceràmica grollera a torn

- 3.- 3 fragments informes.

U.E. 932 (Edifici 16, Recinte 159, paviment 1)

Ceràmica ibérica oxidada

- 1.- 2 fragments de vora d'un plat de vora reentrant, totalment ennegrit per l'acció del foc.
- 2.- 1 fragment informe, totalment ennegrit per l'acció del foc.

U.E. 936 (Edifici 16, Recinte 159, paviment)

Ceràmica ibérica oxidada

- 1.- 19 fragments informes.

Metalls

2.- 1 fragment d'un aplic metàl·lic format per un cor de plom recobert per una fina planxa o làmina de bronze que representa un cap masculí amb trets molt esquemàtics.

U.E. 947 (Edifici 16, Recinte 159, forat 2)

Ceràmica ibèrica oxidada

1.- 1 fragment de part d'una nansa, de tipus indeterminable.

Ceràmica a mà

2.- 6 petits fragments informes.

U.E. 952 (Edifici 16, Recinte 159)

Ceràmica ibèrica oxidada

1.- 1 fragment de vora reentrant d'una tenalla del tipus 'pithos'.

2.- 1 fragment de vora exvasada d'una gerra.

3.- 2 fragments de vora d'un plat de vora reentrant.

4.- 1 fragment de nansa aplicada trenada, tal vegada d'un *Kalathos*.

5.- 1 fragment informe de grans dimensions, del cos d'un *Kalathos*, amb restes de decoració pintada amb motius geomètrics i vegetals.

6.- 4 fragments informes, amb decoració pintada.

7.- 79 fragments informes.

Ceràmica grollera a torn

8.- 1 fragment de vora reentrant, amb el llavi bisellat, d'una olla de tanca hermètica.

9.- 2 fragments informes.

Ceràmica a mà

10.- 2 fragments de base plana d'una olla.

11.- 22 fragments informes.

Material no vascular

12.- 1 fragment d'un cercle retallat complet, de ceràmica ibèrica oxidada.

U.E. 950 (Edifici 18, Recinte 144, preparació llar)

Ceràmica ibèrica oxidada

1.- 1 fragment de vora reentrant, amb el llavi arrodonit, d'una tenalla.

2.- 1 fragment de vora d'un plat de vora reentrant.

3.- 2 fragments de vora, amb el llavi bisellat, d'una tapadora d'un vas de tanca hermètica.

4.- 2 fragments de nanseta aplicada i carena d'una gerra o gerreta, amb restes de decoració pintada.

5.- 1 fragment informe, amb decoració pintada.

6.- 11 fragments informes.

Ceràmica grollera a torn

7.- 21 fragments que donen el perfil complet (excepte el pom) d'una tapadora de parets rectes i llavi arrodonit.

Ceràmica a mà

8.- 1 fragment de base plana d'una olla.

Material no vascular

9.- 2 fragments d'una fusaiola completa, de ceràmica oxidada a torn.

U.E. 953 (Edifici 18, Recinte 144, paviment)

Ceràmica ibèrica oxidada

1.- 2 fragments informes, probablement de la part inferior del cos d'una gerra tipus enòcoa, amb decoració pintada.

2.- 5 fragments informes.

Ceràmica a mà

3.- 5 fragments informes.

Material no vascular

4.- 1 fragment d'un cercle retallat complet, de ceràmica ibèrica oxidada amb decoració pintada.

U.E. 933 (Edifici 28, Recinte 160, decapatge)

Taller de Roses?

1.- 1 fragment informe, de pasta beige.

Ceràmica ibèrica oxidada

2.- 1 fragment de vora d'una àmfora.

3.- 1 fragment de vora reentrant d'una tenalla del tipus 'pithos'.

4.- 1 fragment d'una vora vertical d'una tenalla carenada.

5.- 1 fragment de vora reentrant, amb el llavi de 'coll de cigne', d'una tenalla.

6.- 1 fragment de vora lobulada d'una gerra del tipus enòcoa, amb decoració pintada.

7 i 8.- 2 fragments de vora de sengles plats de vora reentrant.

9.- 1 fragment de vora vertical d'un bol, amb decoració pintada a la cara interna.

10.- 1 fragment de base amb peu anular d'una gerreta o gerra.

11 a 14.- 4 fragments de nanses, de tipologies diverses.

15.- 117 fragments informes.

Ceràmica ibèrica reduïda

16.- 2 fragments informes.

Ceràmica grollera a torn

17.- 2 fragments d'una base còncaua d'una olla.

18.- 1 fragment de vora del pom d'una tapadora.

19.- 3 fragments informes.

Ceràmica a mà

- 20.- 1 fragment de vora d'una olla de perfil en 'essa'.
- 21.- 1 fragment del pom complet d'una tapadora, de tipus zoomorf.
- 22.- 2 fragments informes.

U.E. 949 (Edifici 28, Recinte 160, rasa)

Ceràmica ibèrica oxidada

- 1.- 1 fragment informe, de la part inferior d'una àmfora, amb un forat de reparació 'post-coctionem'.

U.E. 1 (Edifici 27, Recinte 154)

Ceràmica ibèrica oxidada

- 1.- 1 fragment de vora exvasada d'una gerra.
- 2.- 2 fragments de vora i cos d'un gobelet, imitació dels vasos itàlics de parets fines.
- 3.- 1 fragment de base plana d'un gobelet, imitació dels vasos itàlics de parets fines.
- 4.- 4 fragments informes.

Ceràmica a mà

- 5.- 2 fragments informes.

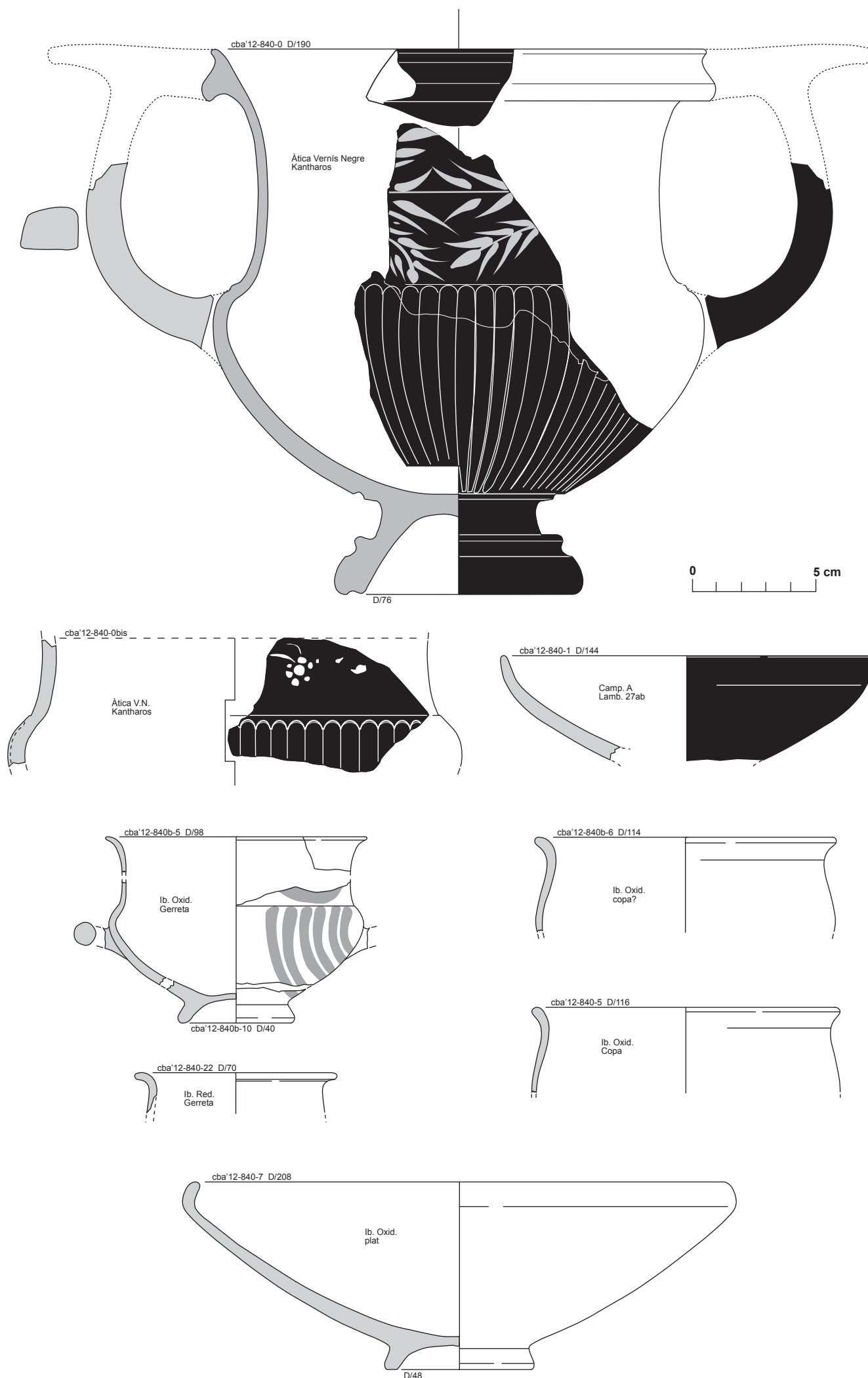

Figura 1: Edifici 17; materials dels nivells d'enderroc del Recinte 151 (Entorn 200 aC.).

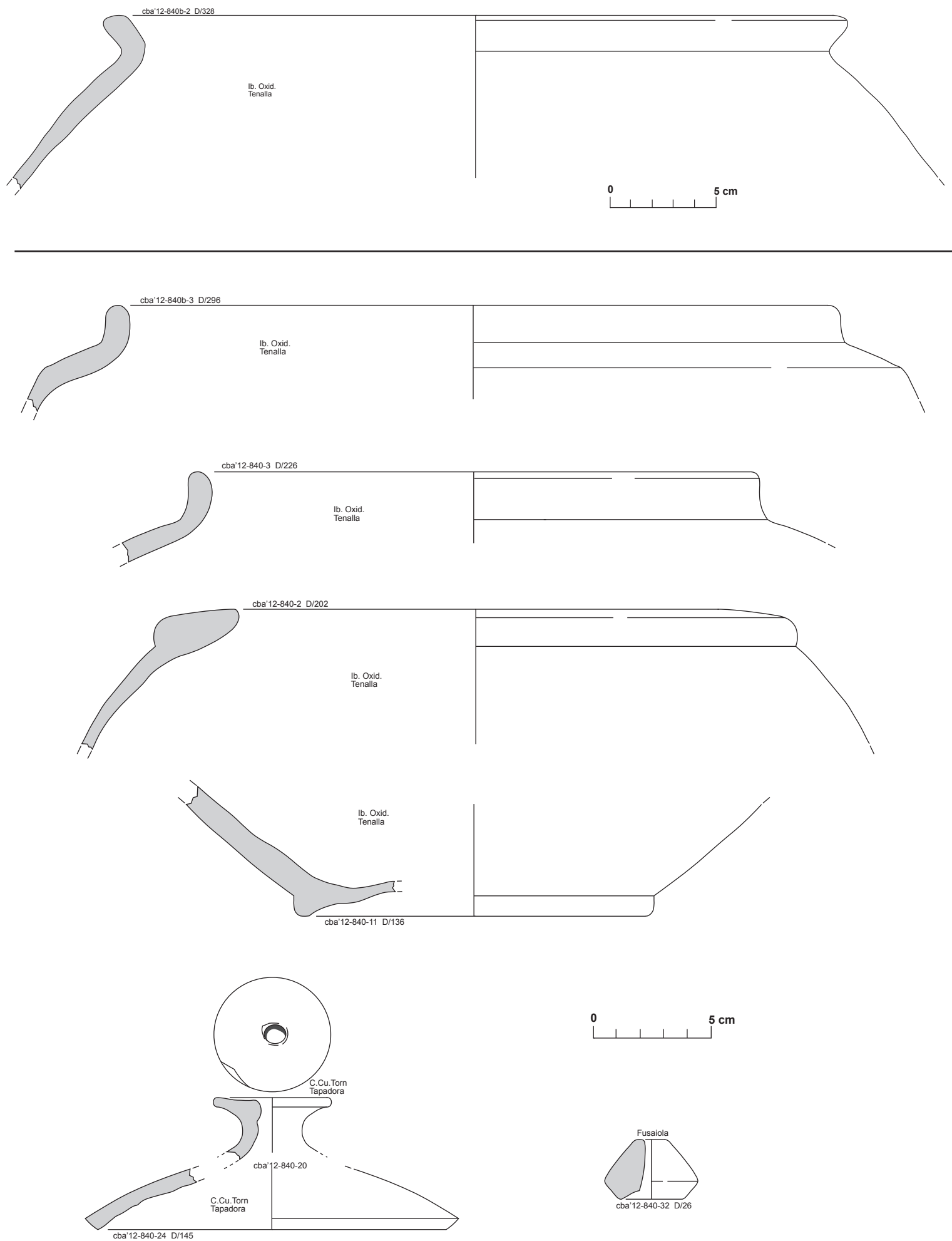

Figura 2: Edifici 17; materials dels nivells d'enderroc del Recinte 151 (Entorn 200 aC.).

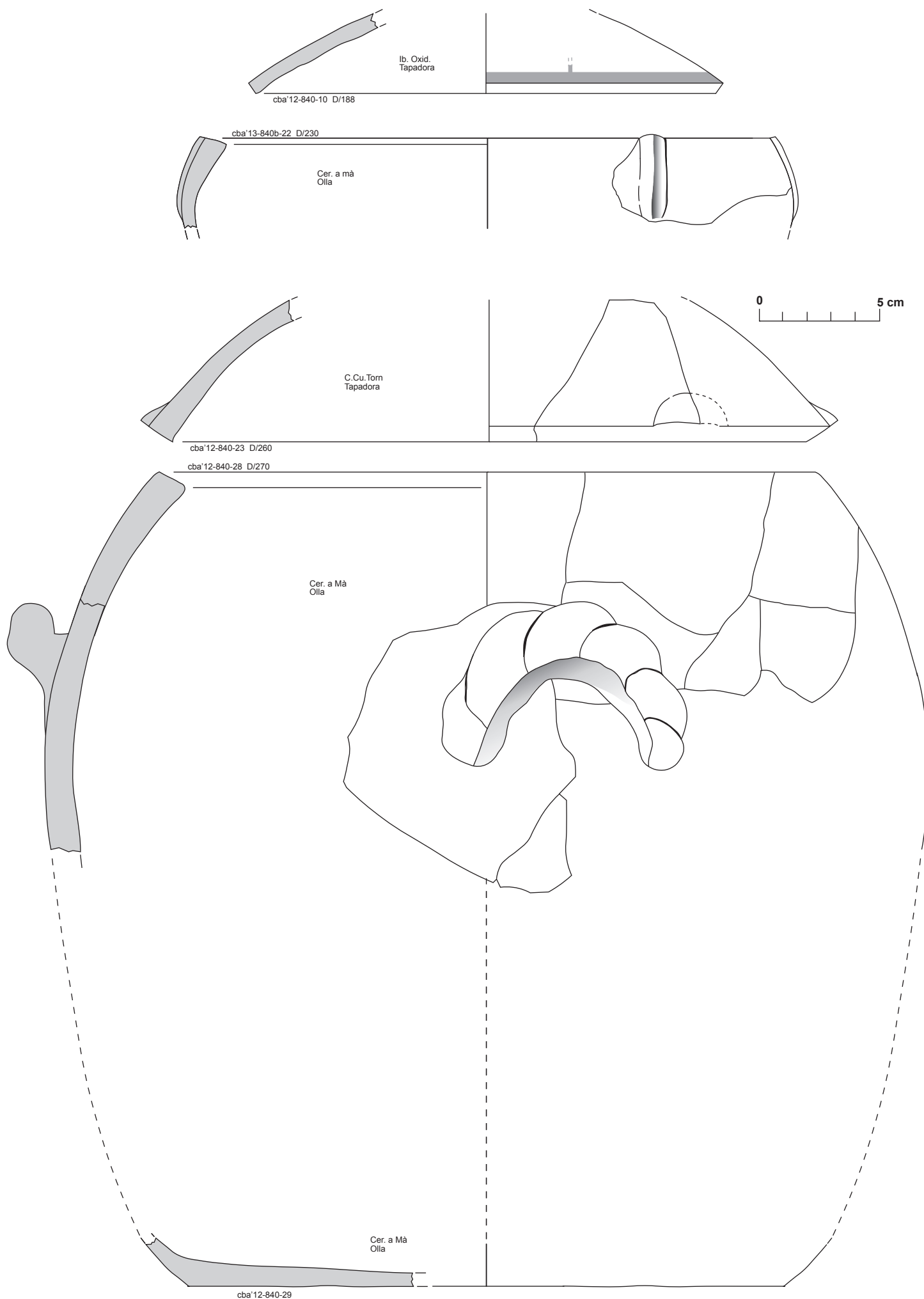

Figura 3: Edifici 17; materials dels nivells d'enderroc del Recinte 151 (Entorn 200 aC.).

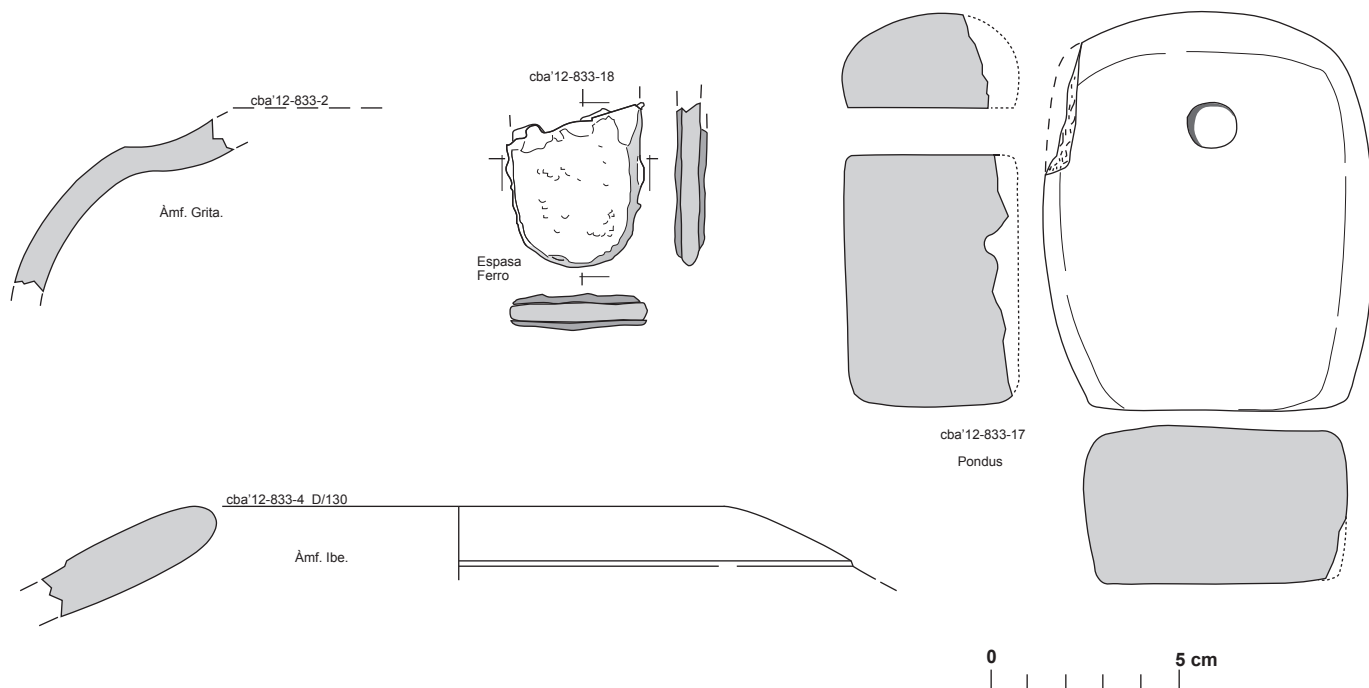

Figura 4a: Edifici 17; materials dels nivells d'enderroc del Recinte 147 (Entorn 200 aC.).

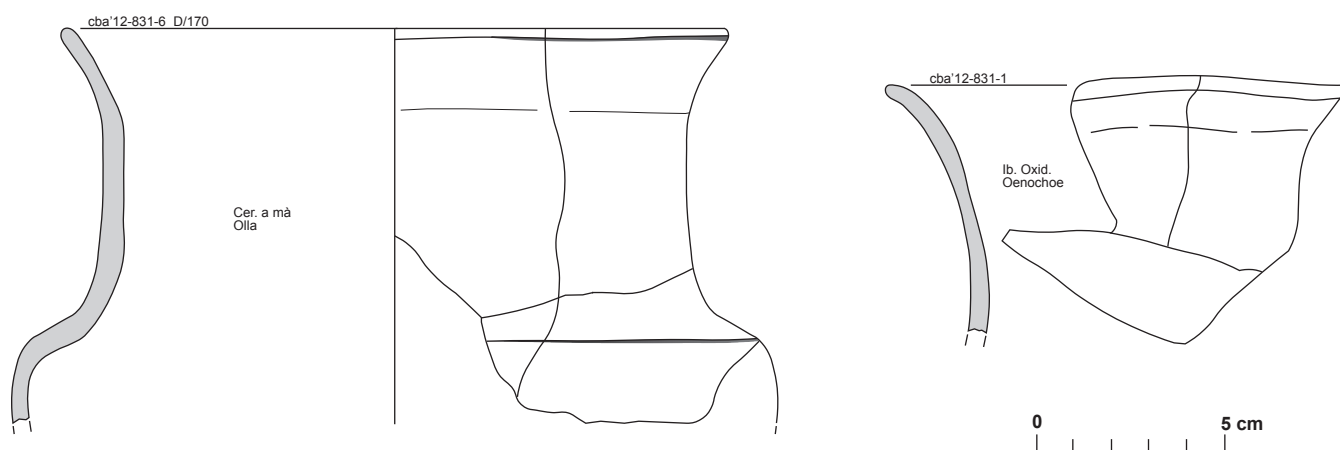

Figura 4b: Edifici 17; materials dels nivells d'enderroc del Recinte 150 (Entorn 200 aC.).

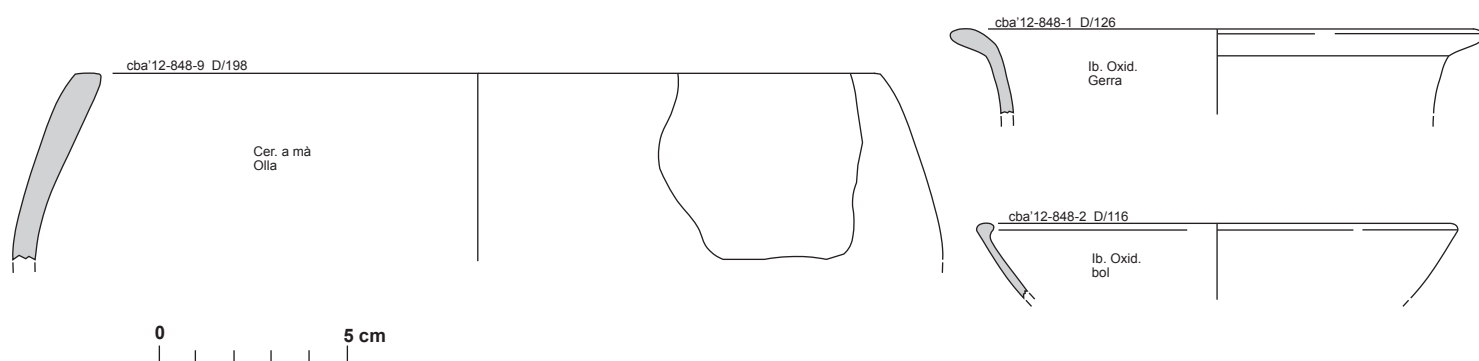

Figura 4c: Edifici 17; materials dels nivells d'enderroc del Recinte 152 (Entorn 200 aC.).

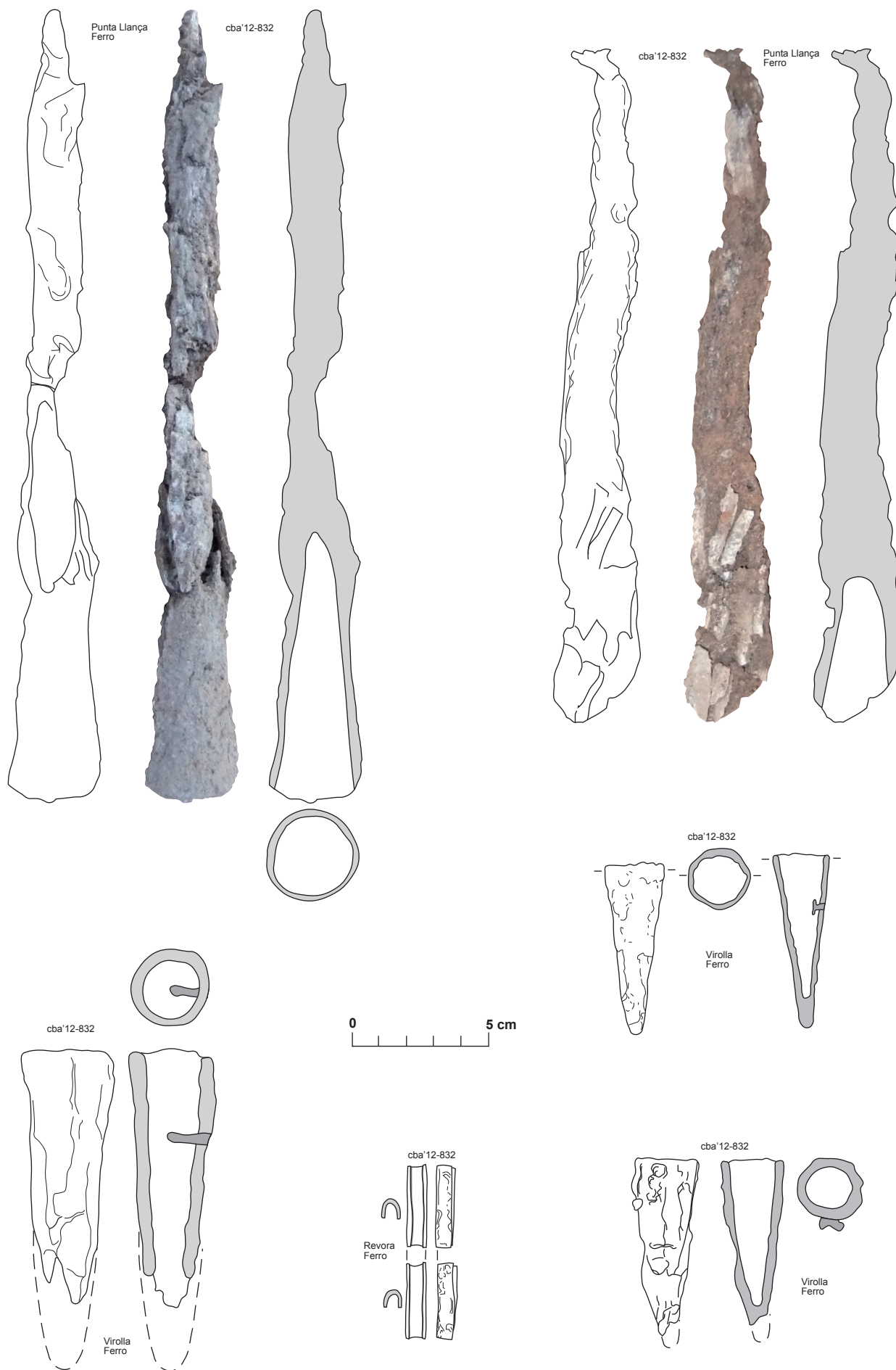

Figura 5: Edifici 17; materials dels nivells d'enderroc del Recinte 149 (Entorn 200 aC.).

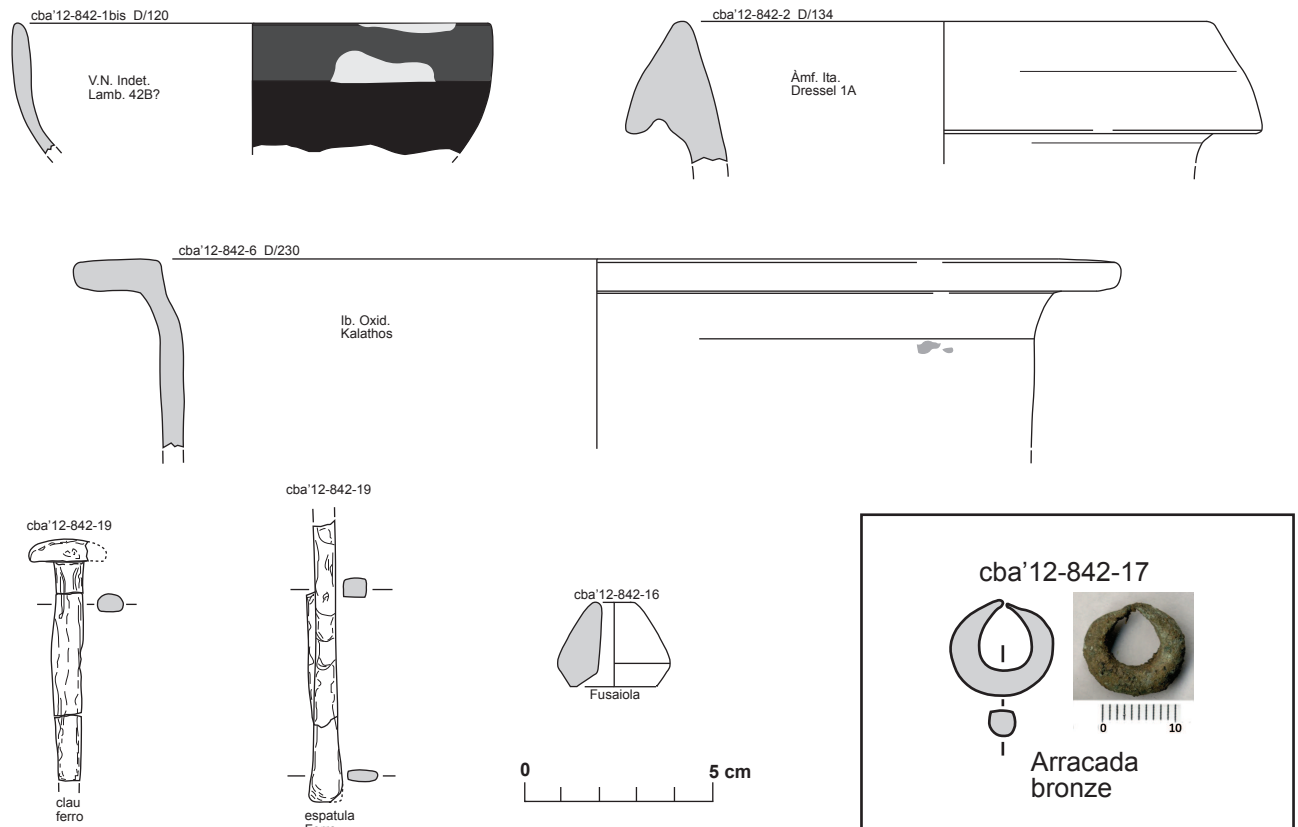

Figura 6a: Edifici 17; materials dels nivells d'enderroc del Recinte 148 (Entorn 200 aC.)

Figura 6b: Edifici 17; materials del nivell de paviment del Recinte 148 (Entorn 200 aC.).

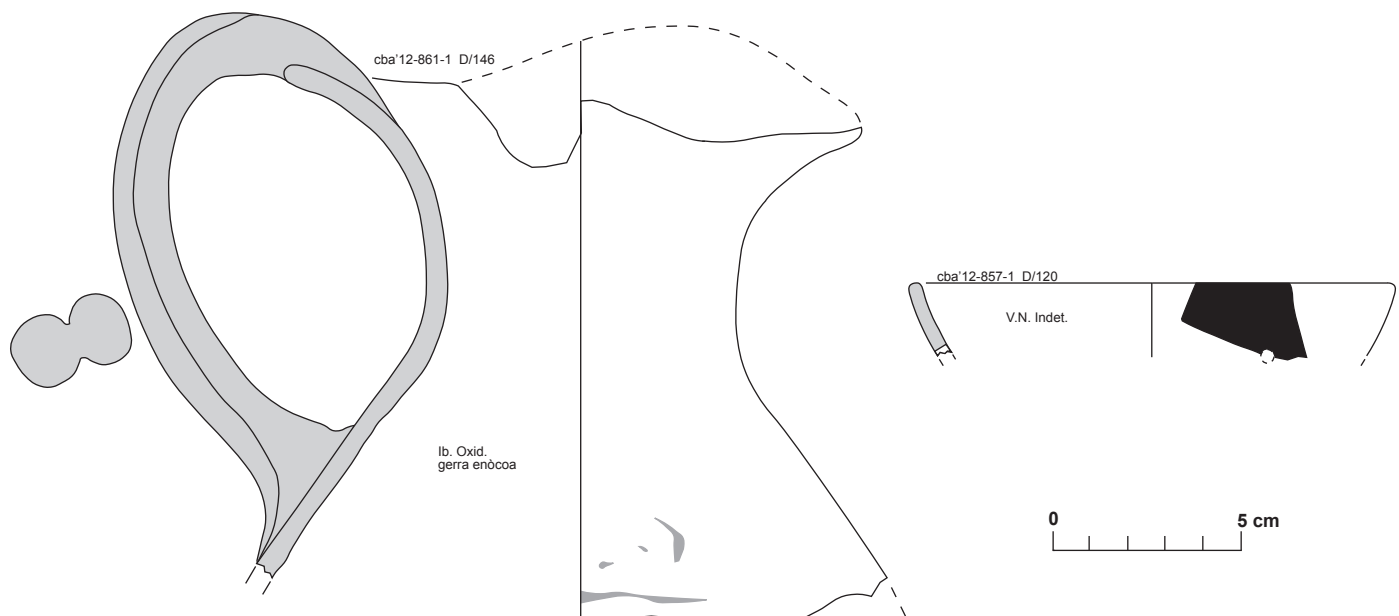

Figura 6c: Edifici 16; materials de diversos nivells del Recinte 155.

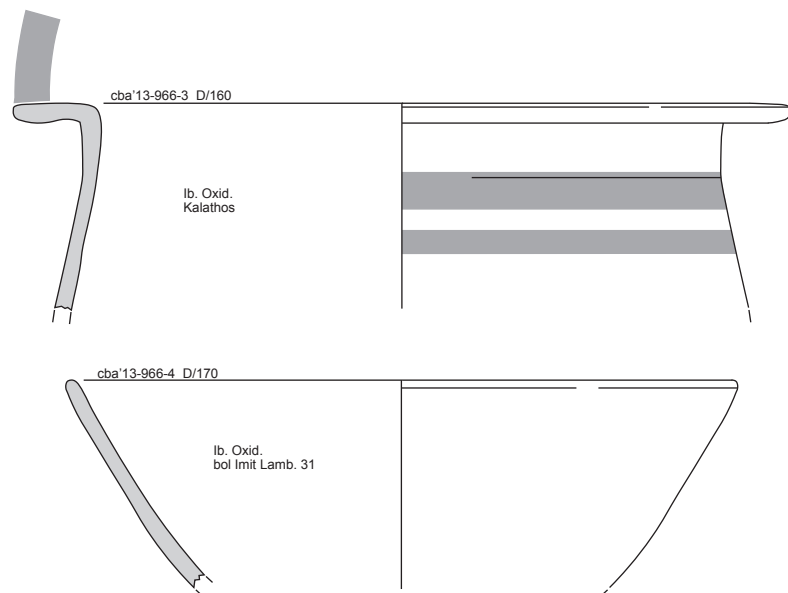

Figura 7a: Edifici 16; materials dels nivells d'una fossa del Recinte 158.

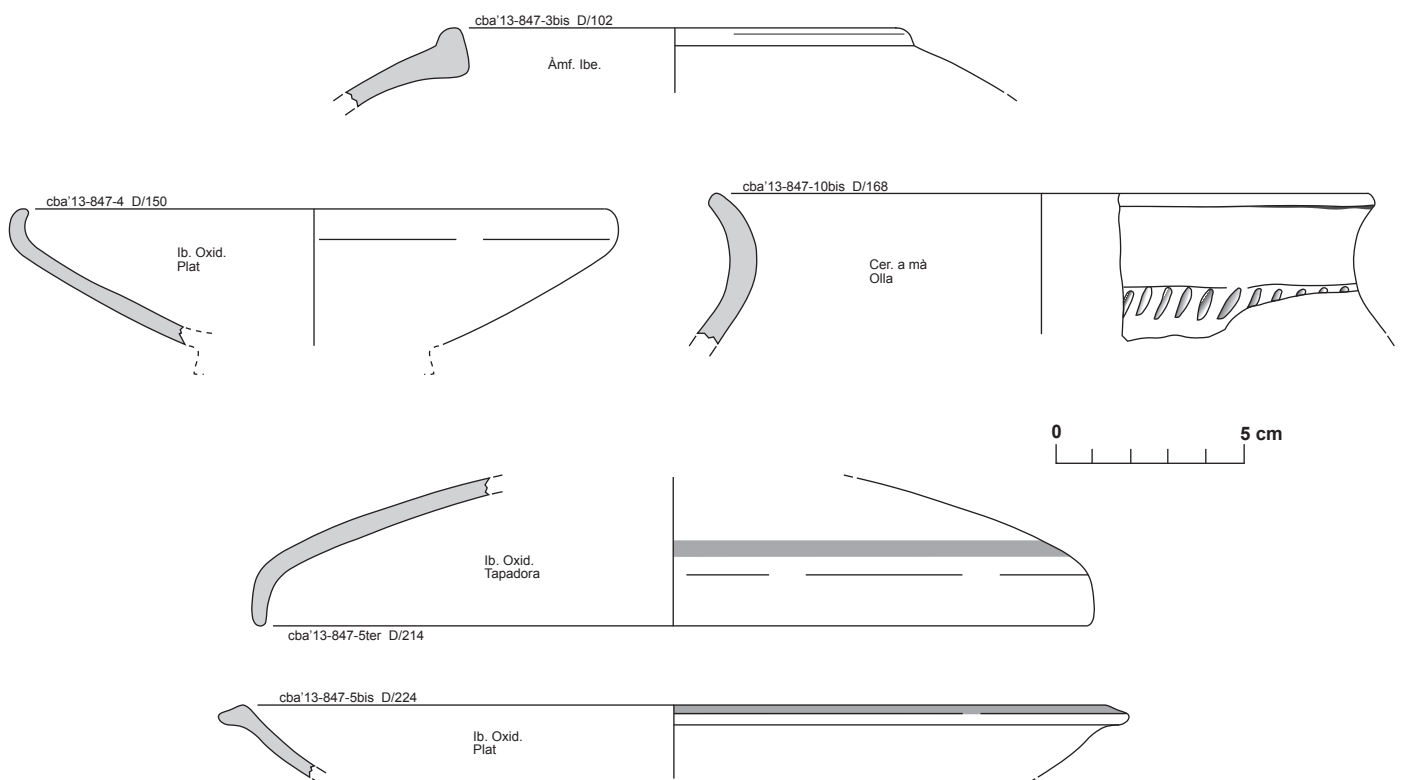

Figura 7b: Edifici 16; materials dels nivells d'enderroc del Recinte 158 (Entorn 200 aC.).

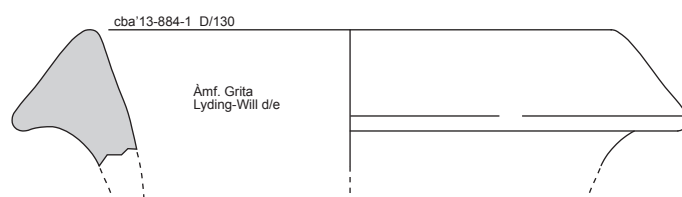

Figura 7c: Edifici 16; materials del nivell de paviment del Recinte 158 (Entorn 200 aC.).

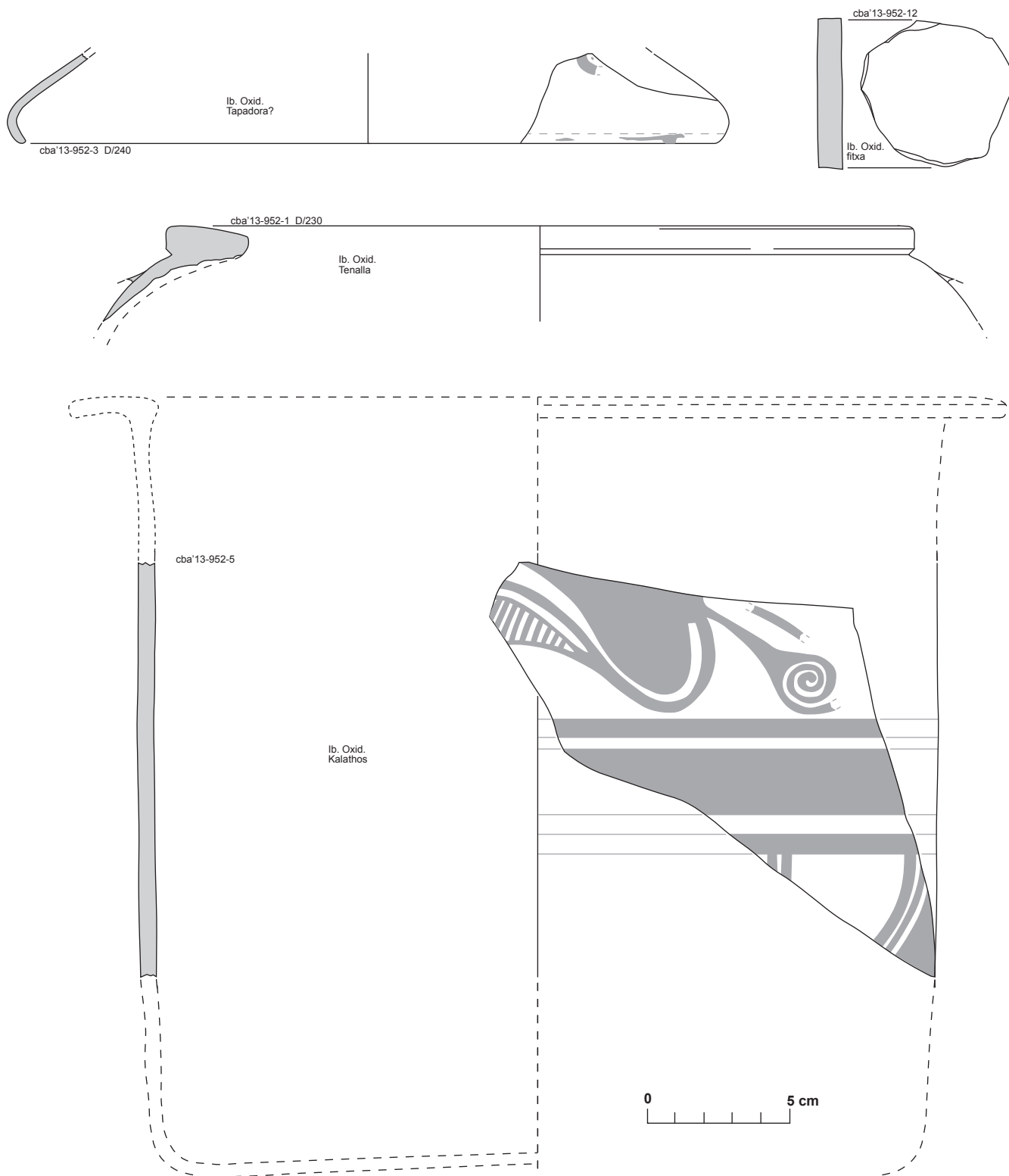

Figura 8a: Edifici 16; materials dels nivells de paviment del Recinte 159 (Entorn 200 aC.).

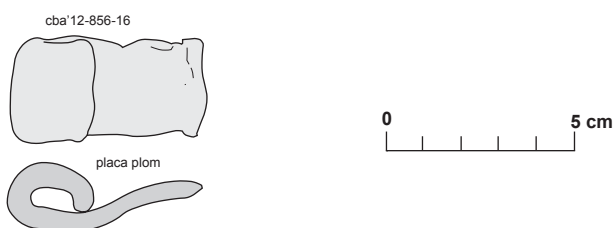

Figura 8b: Edifici 16; materials dels nivells d'enderroc del Recinte 156 (Entorn 200 aC.).

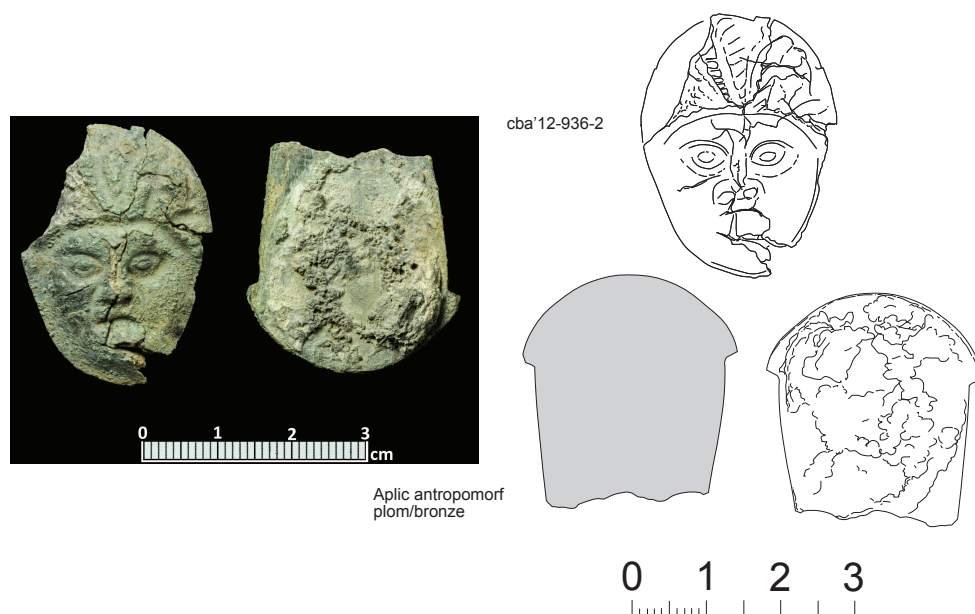

Figura 9a: Edifici 16; materials dels nivells de paviment del Recinte 156a.

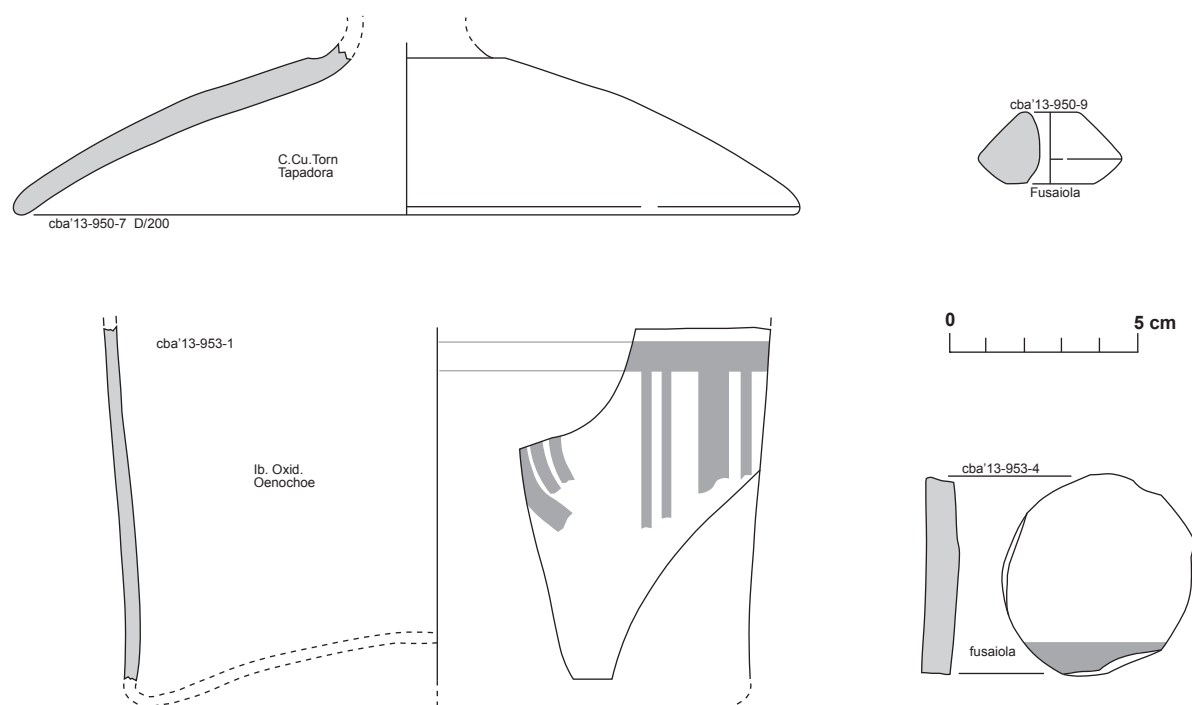

Figura 9b: Edifici 18; materials dels nivells de la llar i del paviment del Recinte 144.

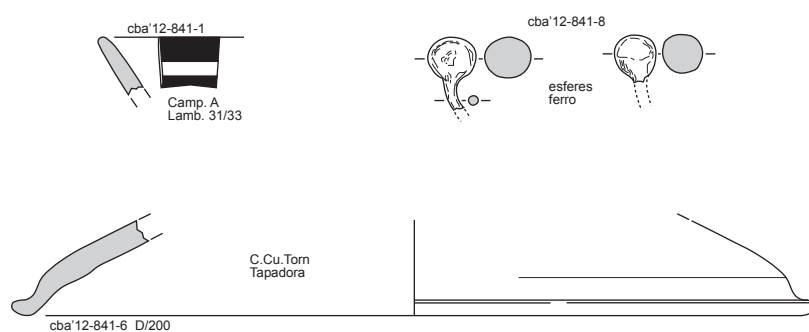

Figura 9c: Edifici 18; materials dels nivells del paviment del Recinte 142 .

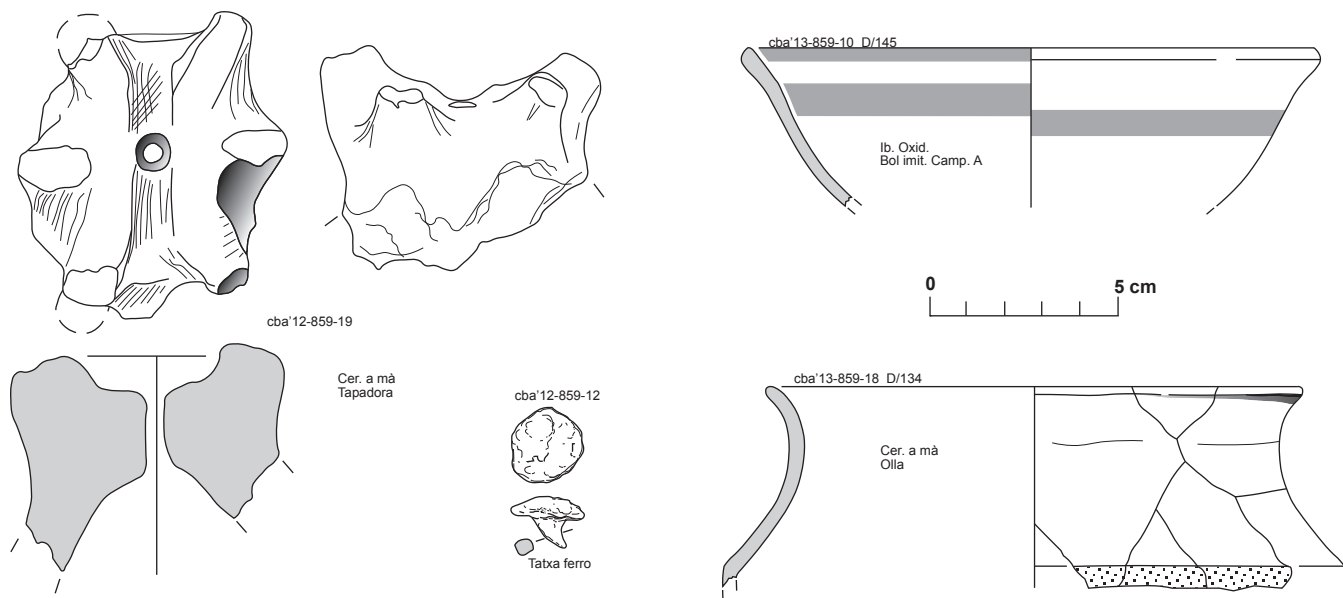

Figura 10a: Edifici 27; materials dels nivells d'enderroc/rasa del Recinte 154.

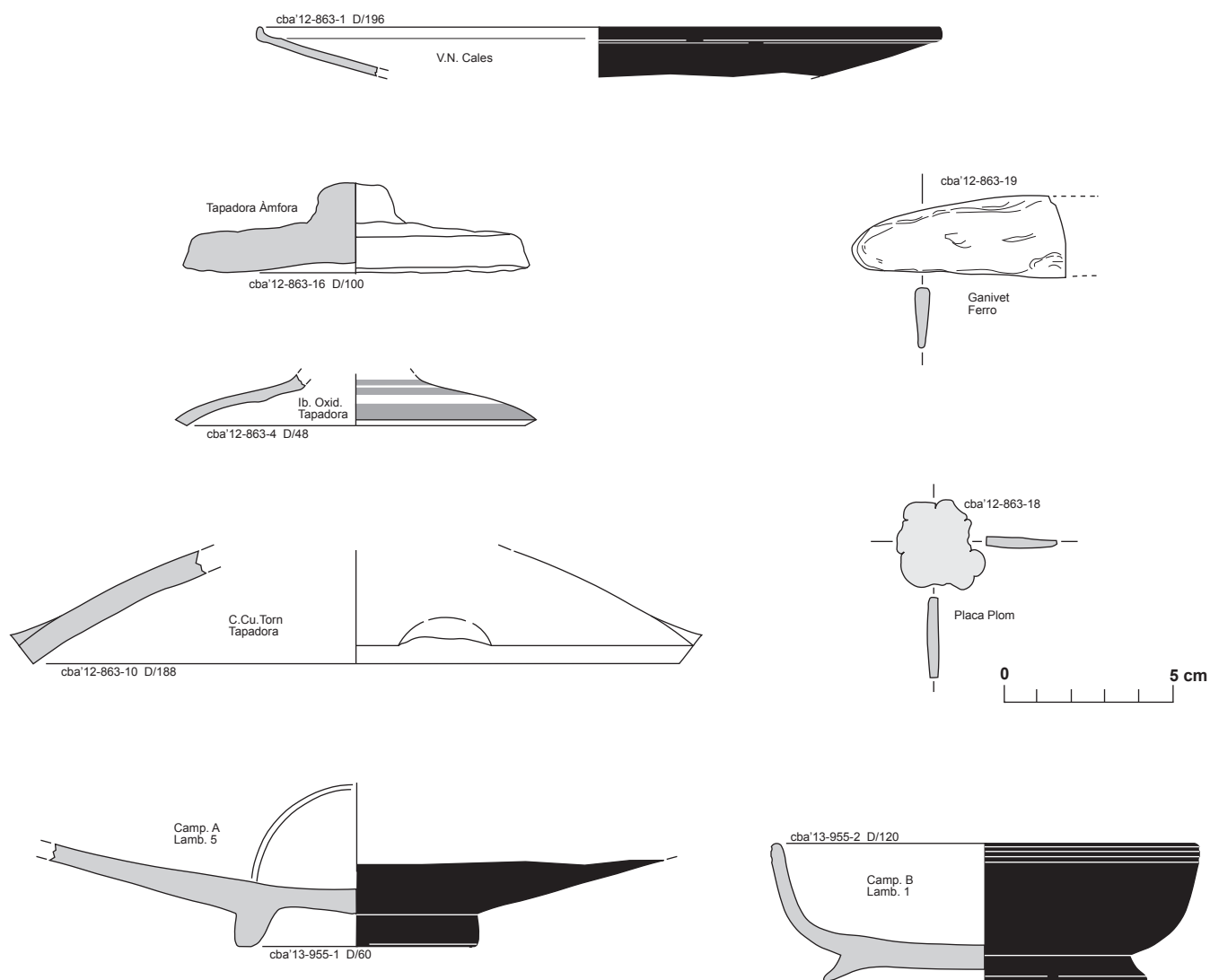

Figura 10b: Edifici 27; materials dels nivells de reompliment de la rasa del Recinte 154.

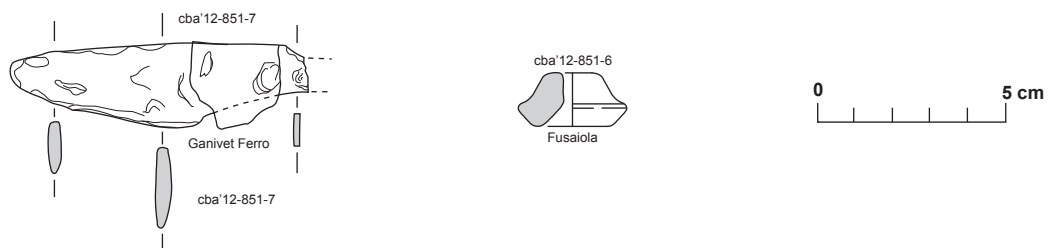

Figura 11a: Edifici 27; materials dels nivells d'enderroc del Recinte 153 (Entorn 200 aC.).

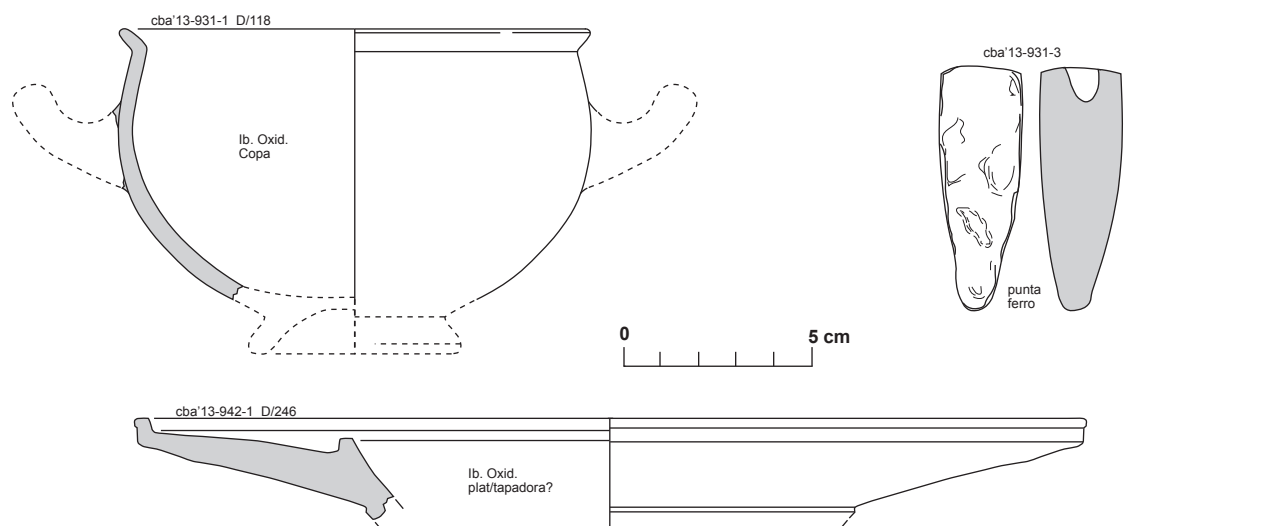

Figura 11b: Edifici 27; materials dels nivells de paviment Recinte 153.

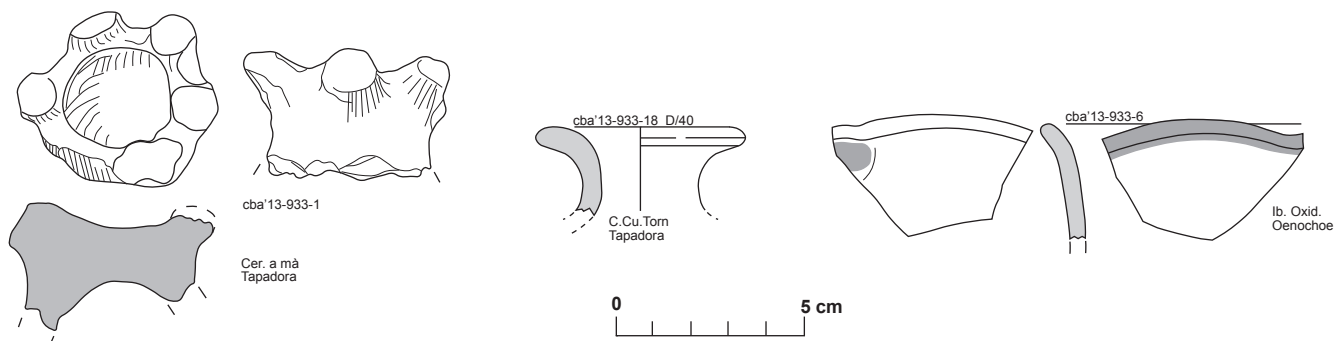

Figura 11c: Edifici 28; materials dels nivells de decapatge del Recinte 160.

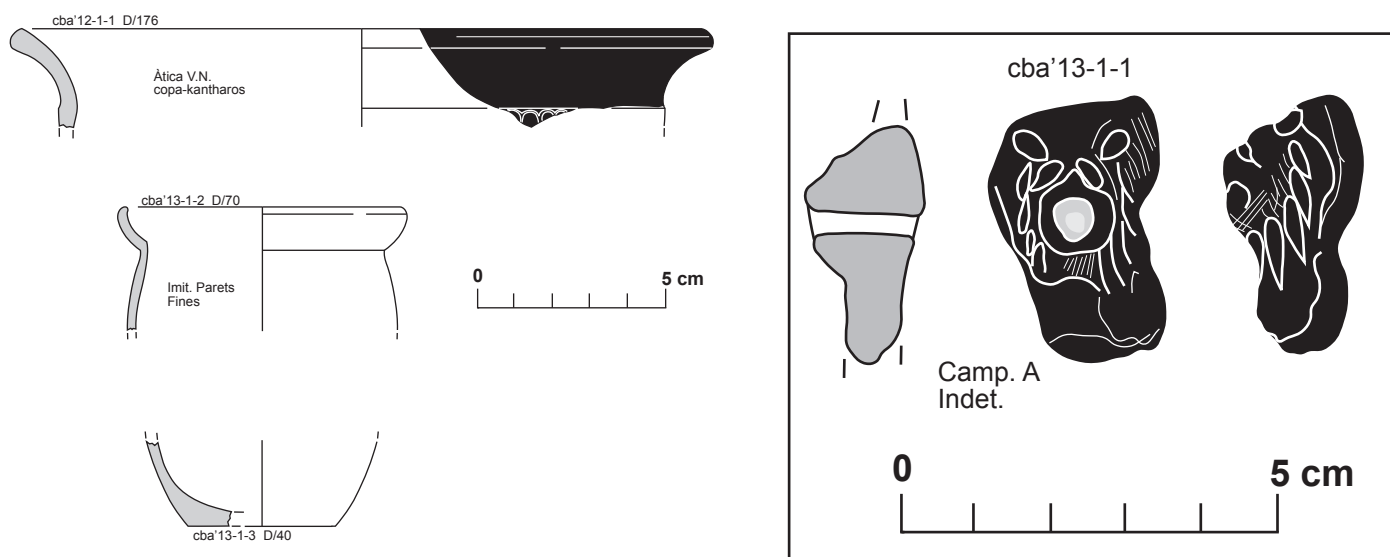

Figura 11d: materials dels nivells superficials.

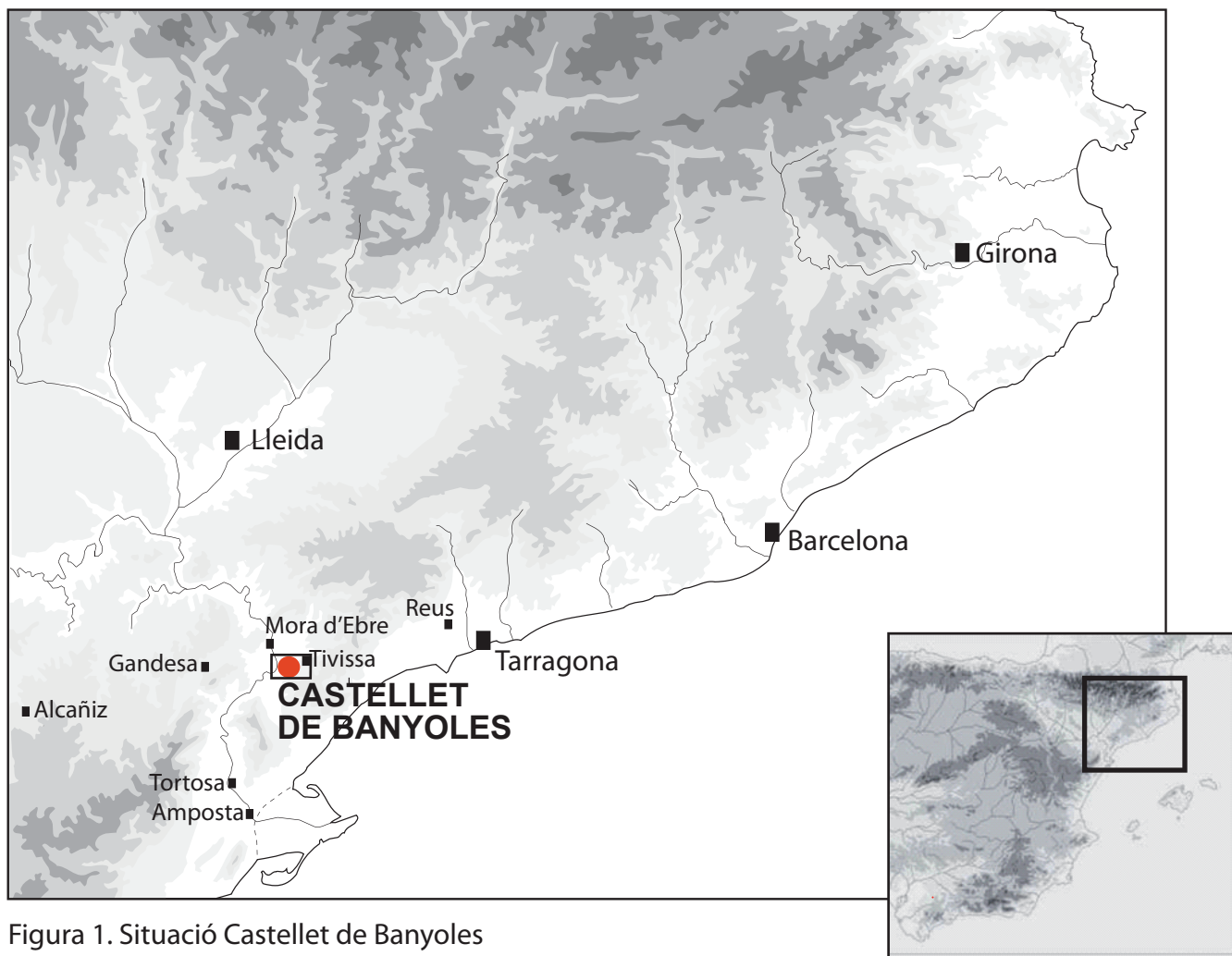

Figura 1. Situació Castellet de Banyoles

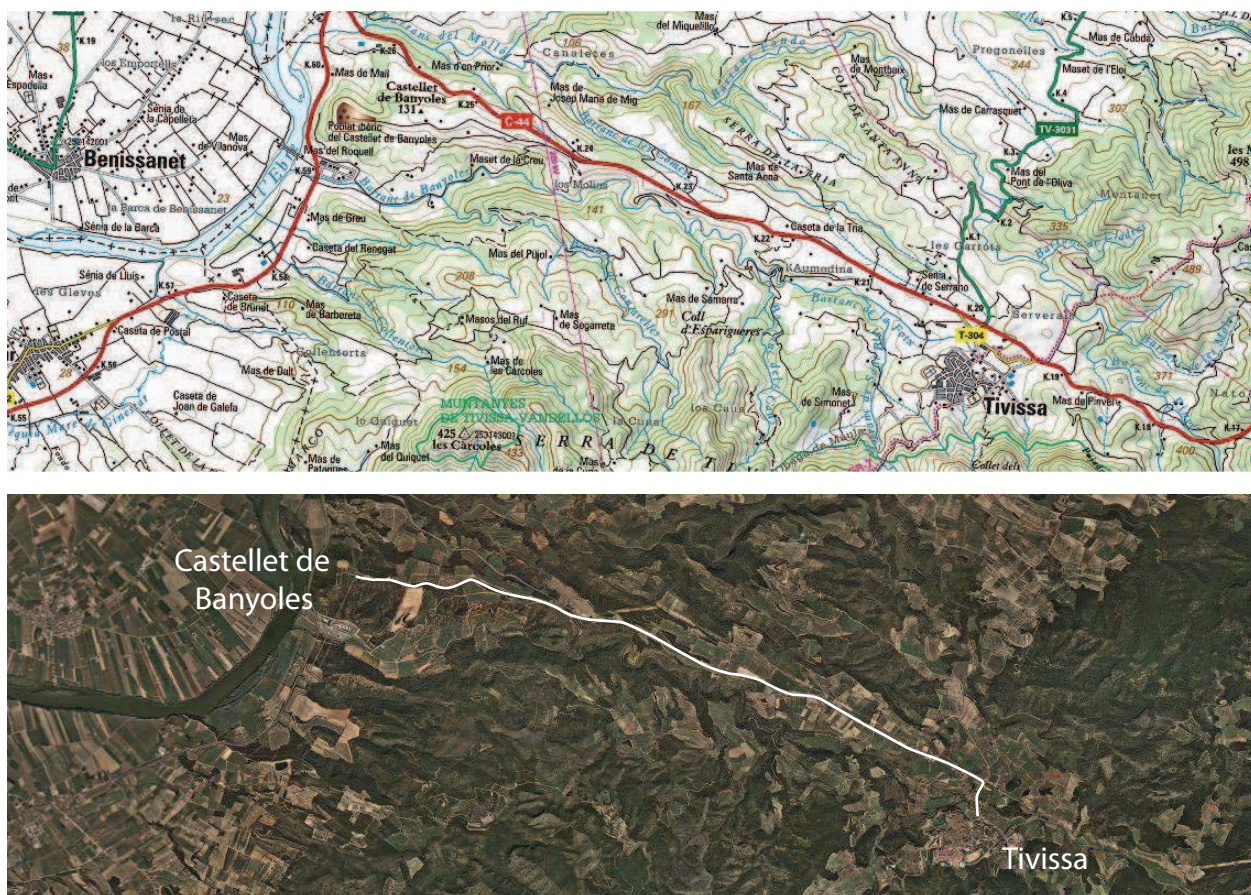

Figura 2. Mapa de carreteres i ortofotomapa del jaciment en relació al municipi de Tivissa.
Font: Institut Cartogràfic de Catalunya (icc)

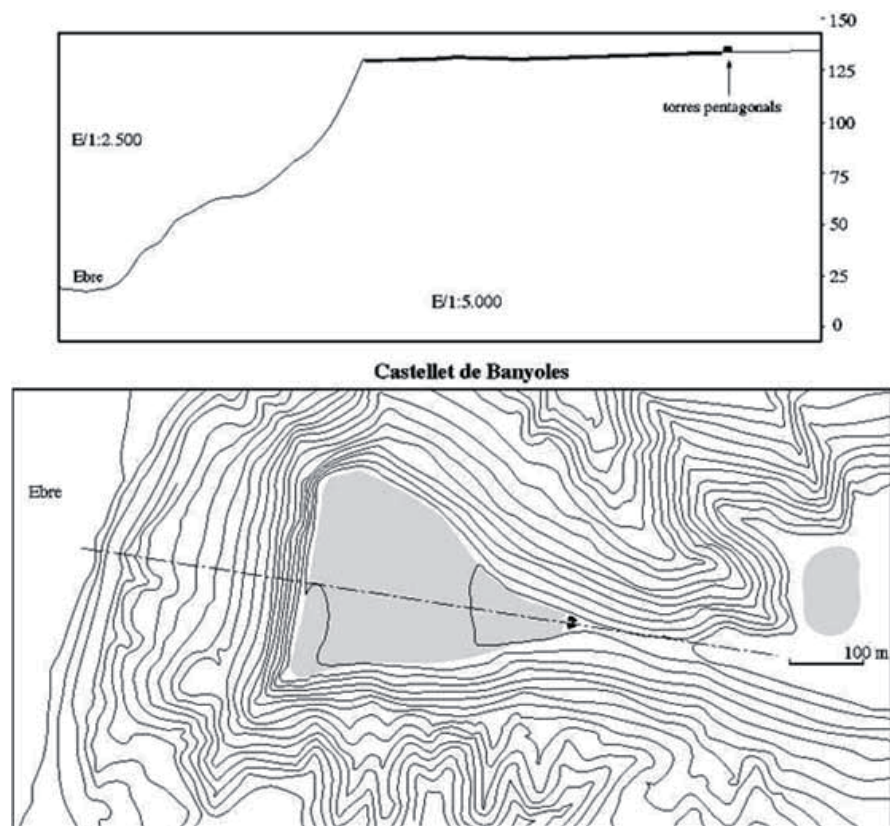

Figura 3 . Secció transversal del Castellet de Banyoles en referència al riu Ebre i planimetria amb corbes de desnivell on es marca la plataforma on s'erigeix la ciutat i el campament romà (extret de Noguera 2002)

Figura 4. Planimetria general del jaciment amb la situació de les zones obertes.

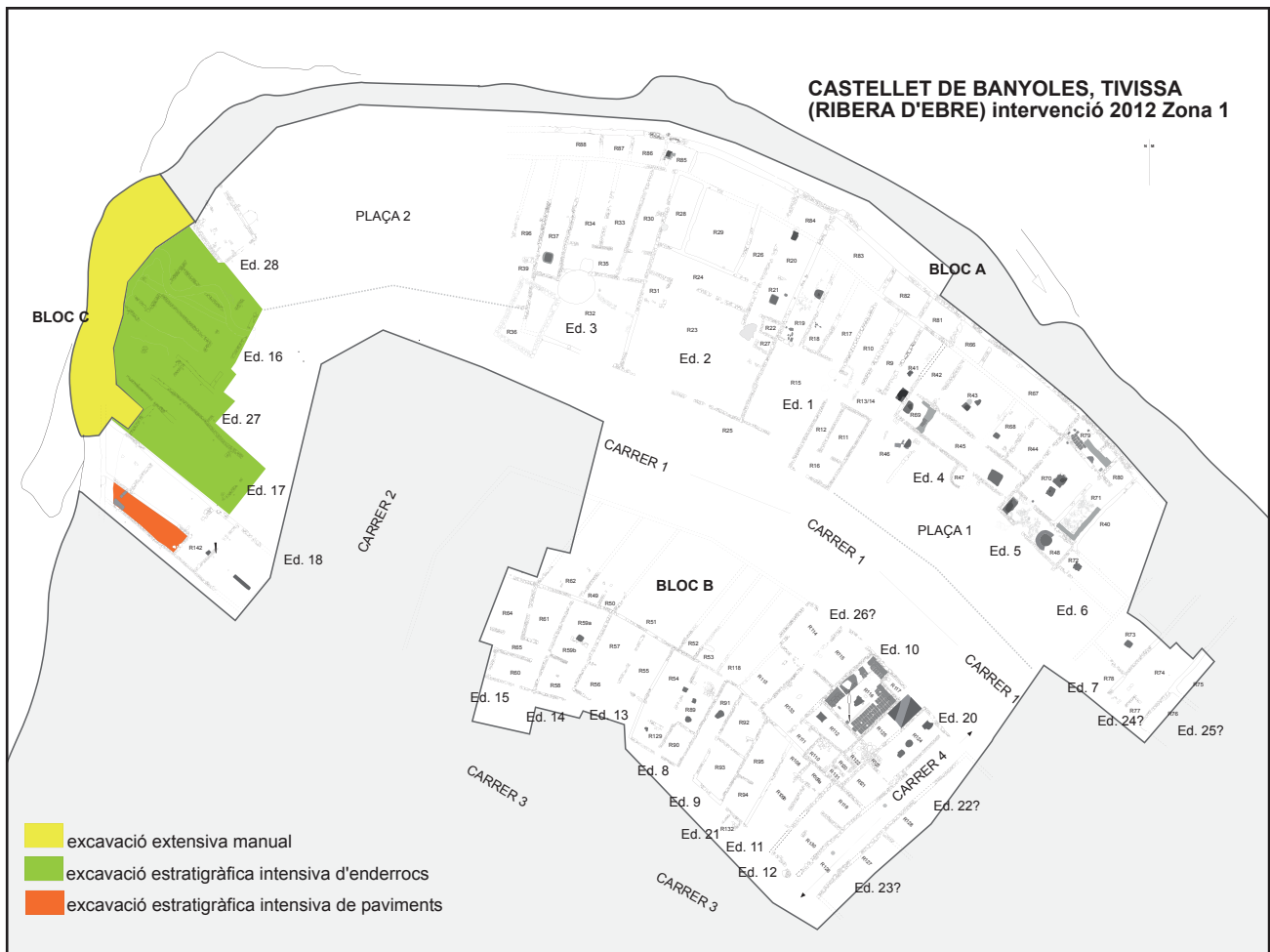

Figura 5. Planta - cròquis de les diferents intervencions realitzades durant la campanya 2012 a la zona 1.

Figura 6. Vista aèria de la zona 1, al fons sobre el penyasegat el Bloc C.

**CASTELLET DE BANYOLES (TIVISSA, RIBERA D'EBRE) 2012
PLANTA GENERAL DEL SECTOR 1**

Figura 7. Planta de la zona excavada al Bloc C amb les noves estructures "en vermell" situades en planta.

Figura 8. Vista general de la zona excavada al Bloc C.

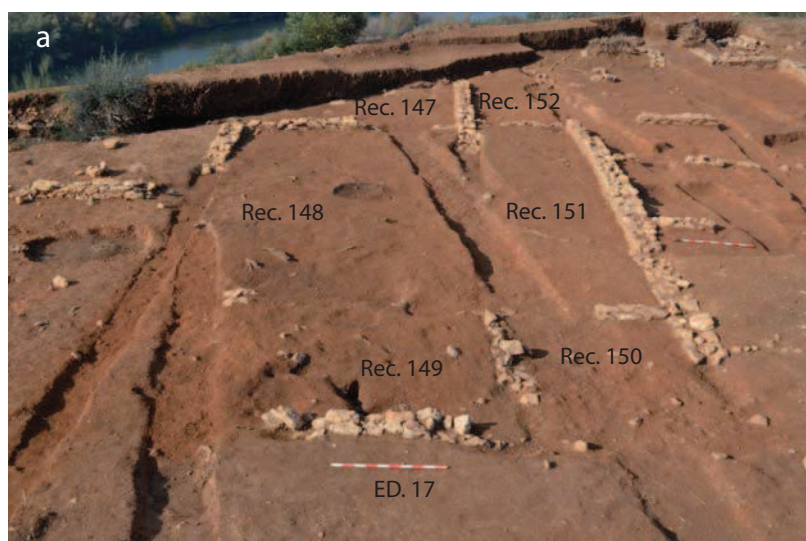

Figura 9. Vista general dels edificis 17 (a), 16 (b) i 27 (c) excavats fins a nivell de paviment, amb el corresponent número de recintes.

Figura 10. Vista general d'una trinxera de la Batalla de l'Ebre (1938) de la Guerra Civil.

Figura 11. Detall de la part frontal d'una trinxera de la Batalla de l'Ebre (1938) de la Guerra Civil.

Figura 12. Vista zenital de la part frontal d'una trinxera de la Batalla de l'Ebre (1938) de la Guerra Civil.

Figura 13. Detall de la disposició espacial dels materials a l'enderroc del Recinte 151 de l'Edifici 17.

Figura 14. Detall del recambró del Recinte 156 de l'Edifici 16.

Figura 15. Detall del dipòsit amb cendres i enòcoa del Recinte 155 a Edifici 16.

Figura 16. Detall de dos pila ibèrics de ferro apareguts al Recinte 149 de l'Edifici 17.

Figura 17 Detall de dos virolles de ferro aparegudes al Recinte 149 de l'Edifici 17.

Figura 18 Detall d'una arracada de bronze apareguda al Recinte 148 de l'Edifici 17.

Figura 19. Detall del paviment i la llar de foc còncava al Recinte 148 de l'Edifici 17.

Figura 20. Detall de la llar de foc al Recinte 144 de l'Edifici 18.

Figura 21. Detall de la banqueta al Recinte 154 de l'Edifici 27.

Figura 22. Detall de la llar de foc al Recinte 157 de l'Edifici 16.

Figura 23. Detall de tram de mur de tanca conservat i la rasa d'espoli d'aquest.

Figura 24. Arqueòlegs durant el procés d'excavació al Bloc C la campanya de 2012.

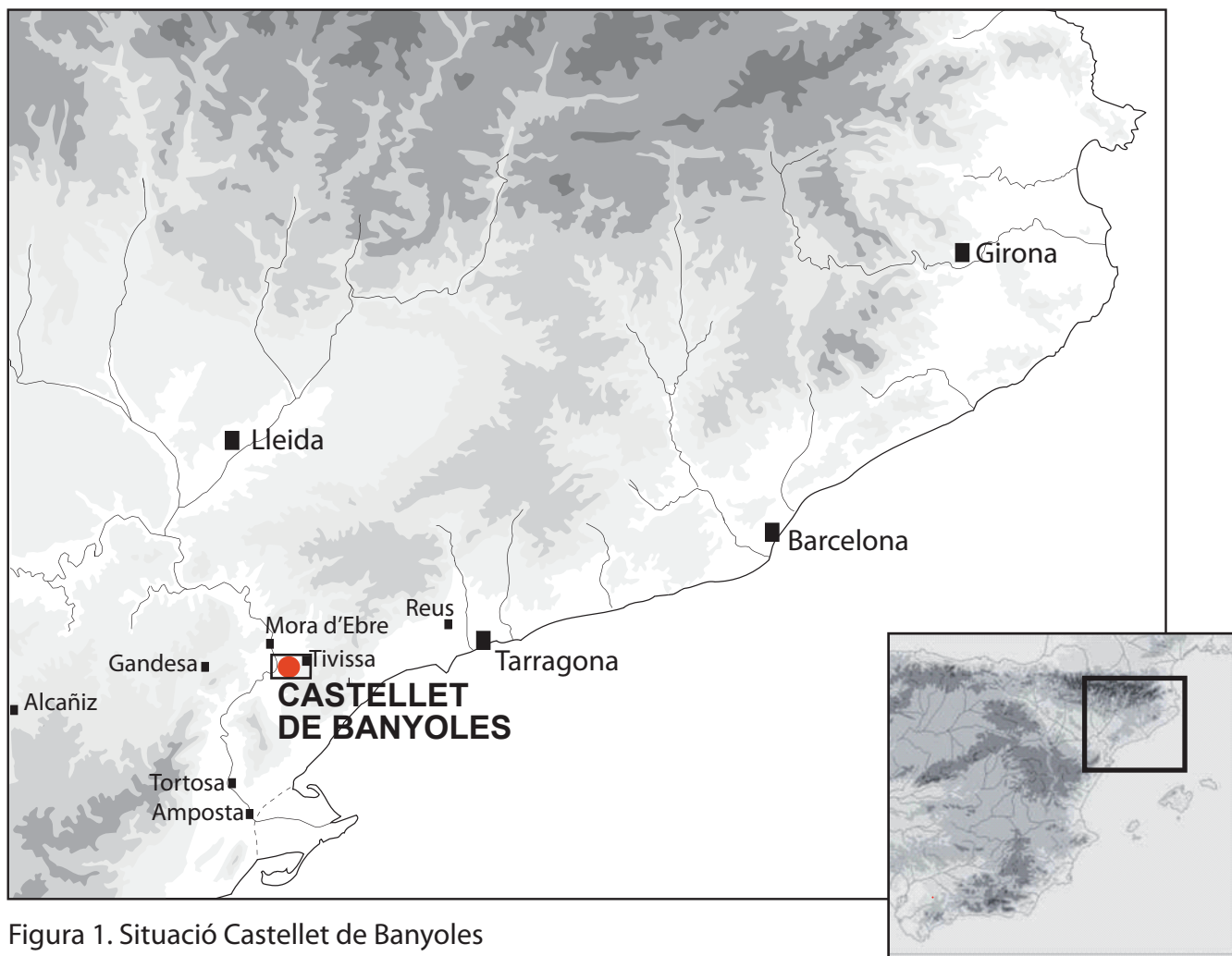

Figura 1. Situació Castellet de Banyoles

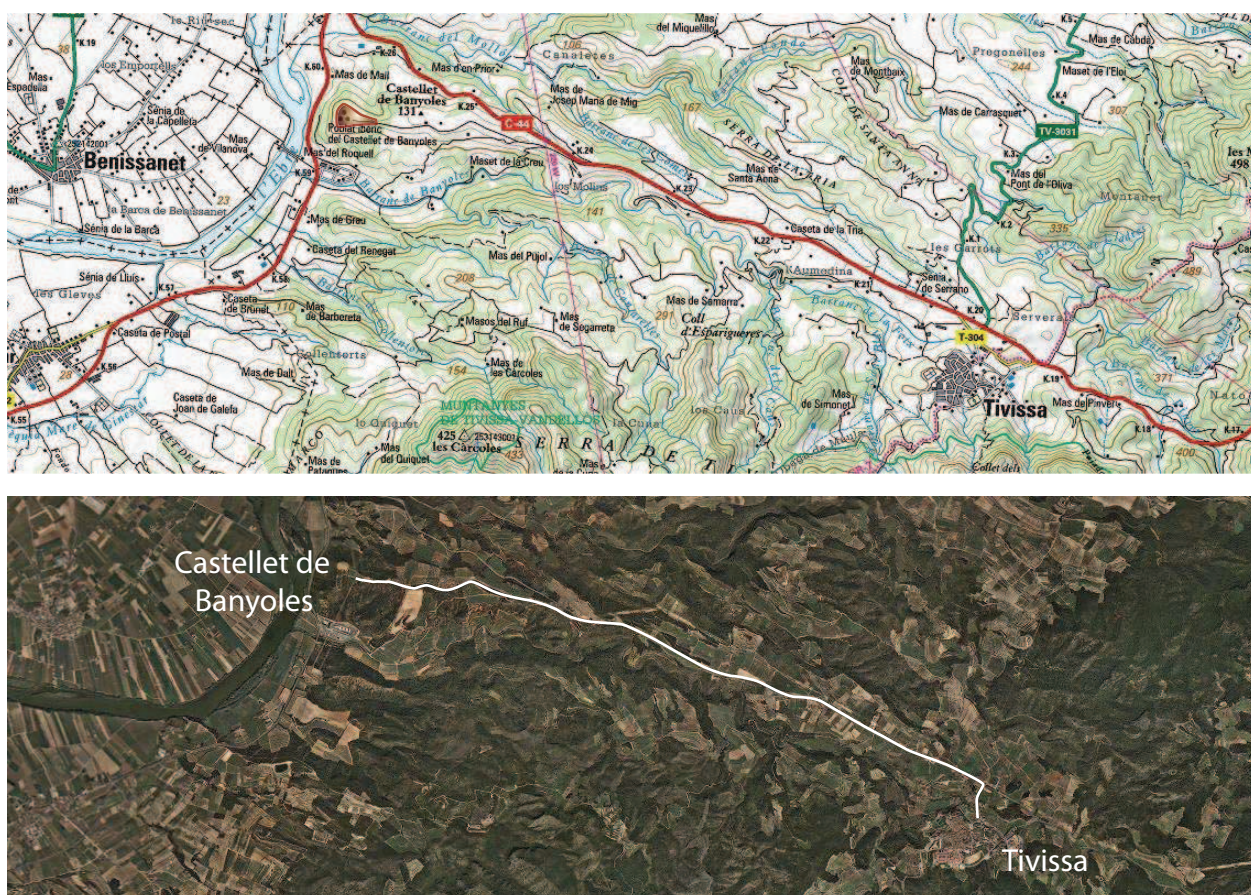

Figura 2. Mapa de carreteres i ortofotomapa del jaciment en relació al municipi de Tivissa.
Font: Institut Cartogràfic de Catalunya (icc)

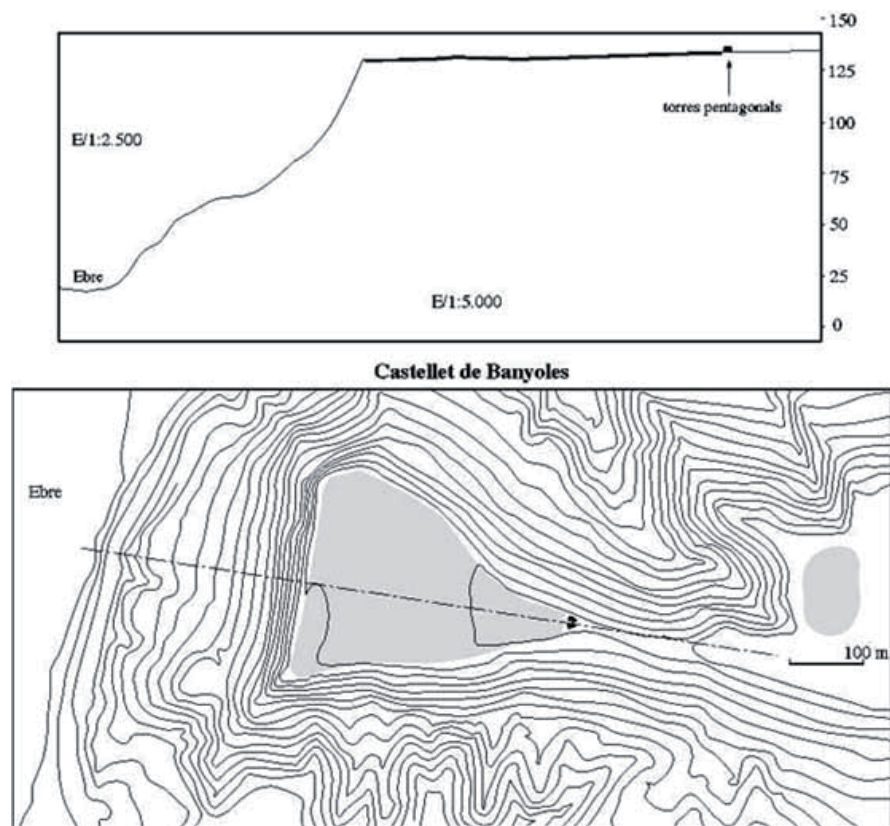

Figura 3 . Secció transversal del Castellet de Banyoles en referència al riu Ebre i planimetria amb corbes de desnivell on es marca la plataforma on s'erigeix la ciutat i el campament romà (extret de Noguera 2002)

Figura 4. Planimetria general del jaciment amb la situació de les zones obertes.

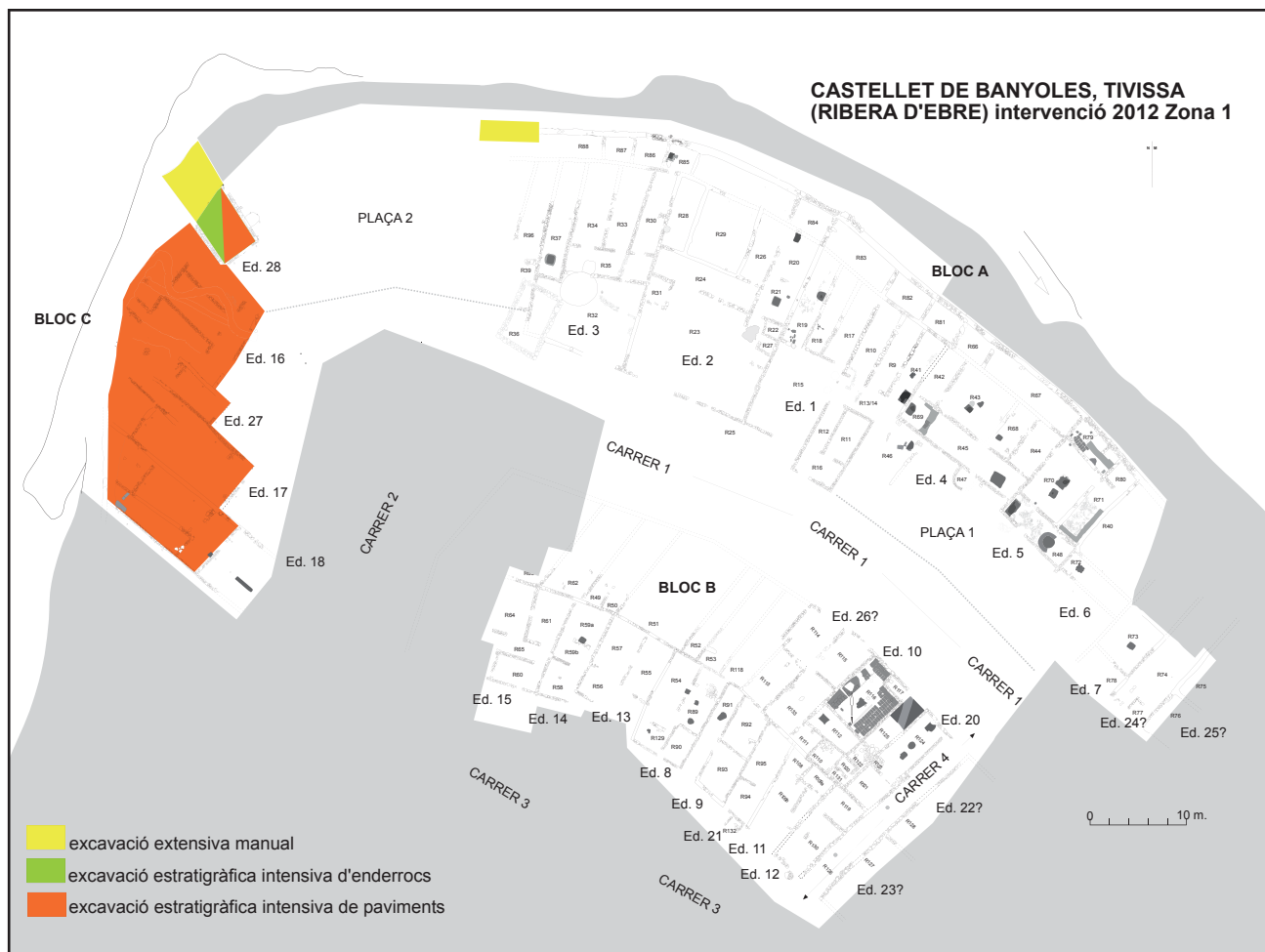

Figura 5. Planta - cròquis de les diferents intervencions realitzades durant la campanya 2013 a la zona 1.

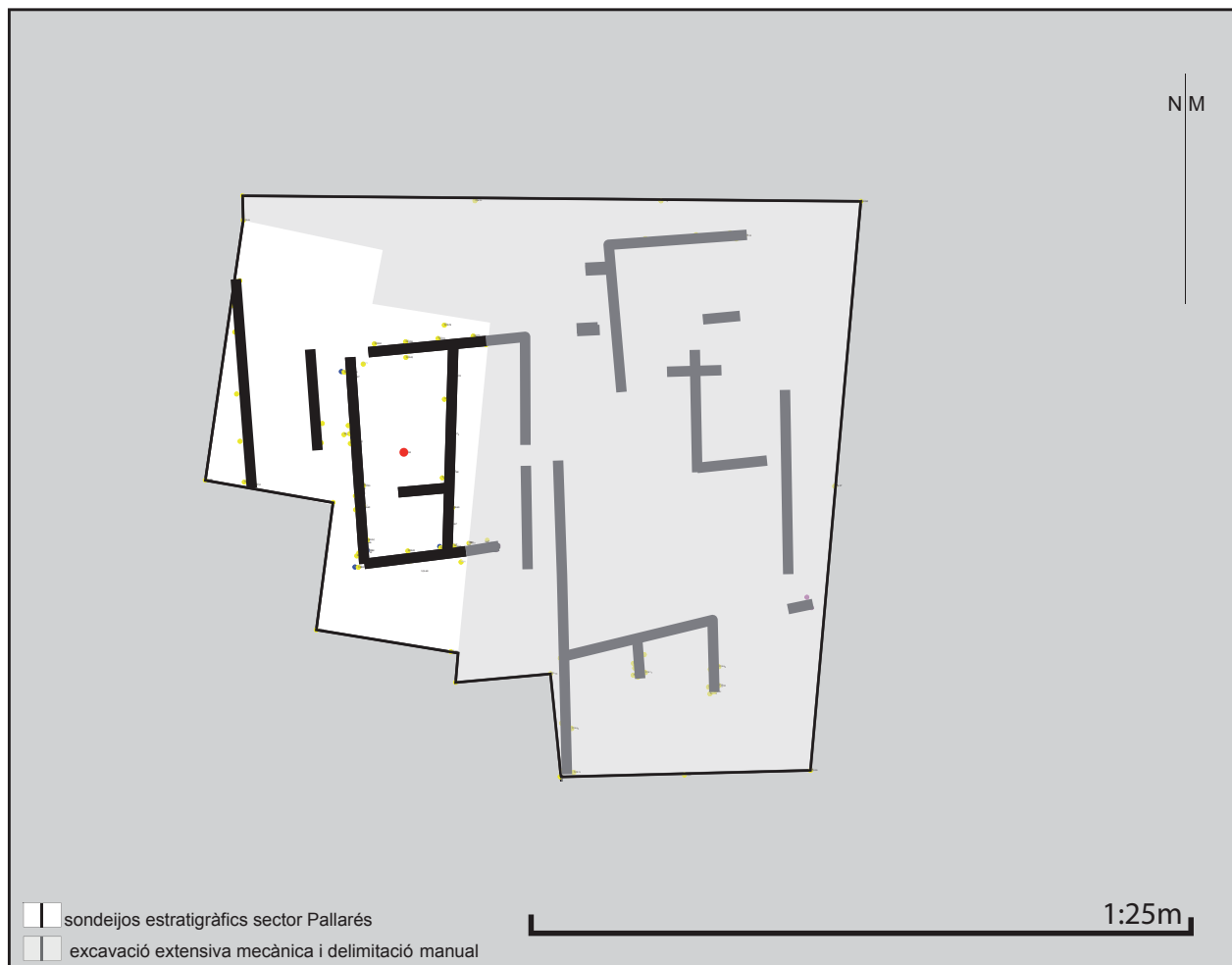

Figura 6. Planta de la nova zona 3 contigua a la zona Pallarés.

CASTELLET DE BANYOLES (TIVISSA, RIBERA D'EBRE) 2012
PLANTA GENERAL DEL SECTOR 1

Figura 7. Planta de la zona excavada al Bloc C amb els arrenjaments interns situats en planta.

Figura 8. teballs realitzats a les zones 1 i 3 durant la campanya 2013

Figura 9 a. Estructures de combustió dels edificis 18, llar de foc (a dalt) i 17, forn "tabouna"(sota)

Figura 9 b. Excavació del recinte 160 de l'edifici 28 (Enderroc, sòl de circulació, detall forat de pal).

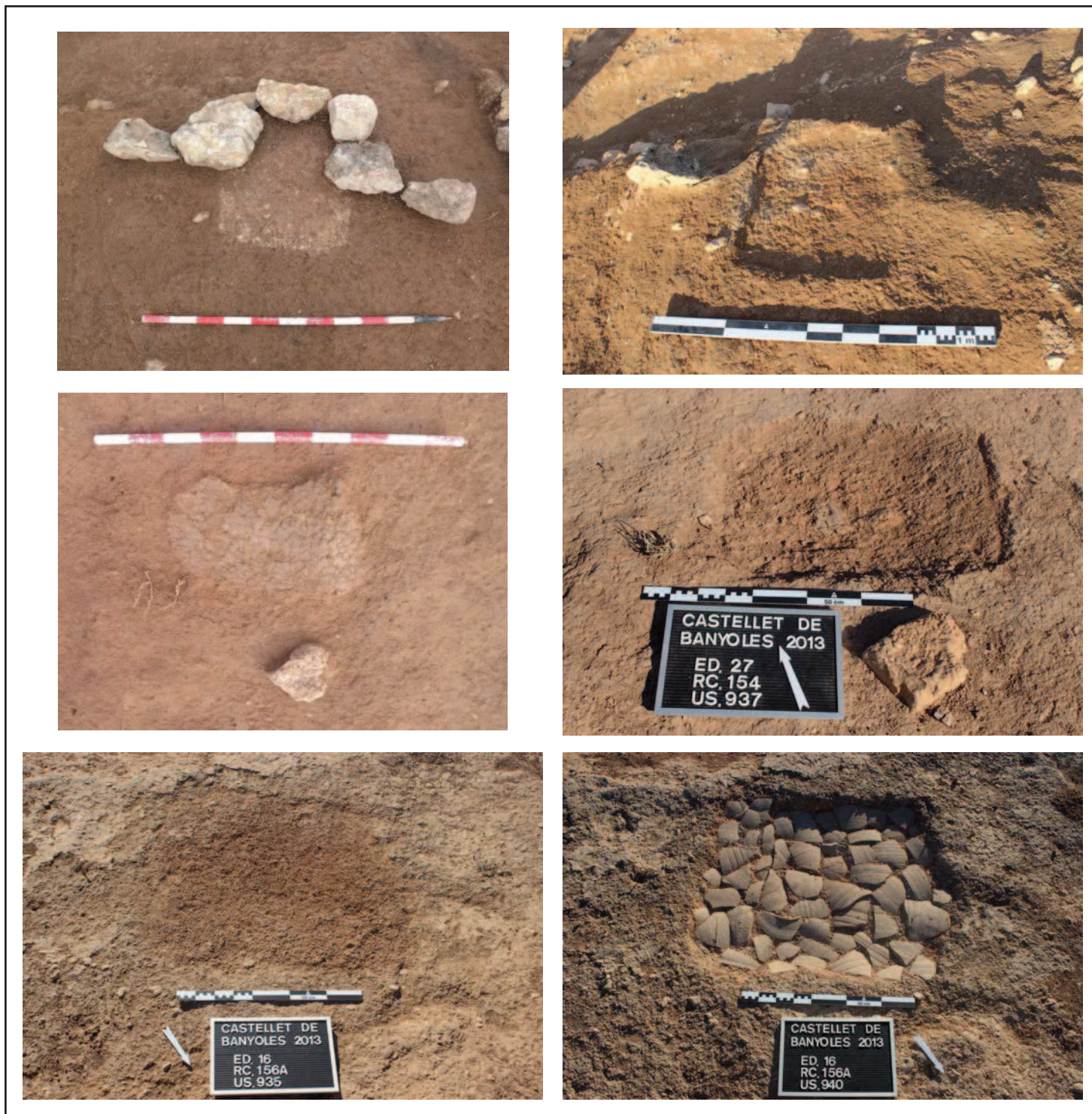

Figura 10 a. Estructures de combustió documentades i excavades a l'interior de l'edifici 16

Figura 10 b. Ajençaments interns documentats i excavats a l'interior de l'edifici 16

Figura 11. Documentació i excavació d'una urna funerària sota l'edifici 16 (segles VII-VI a.ne)

Figura 12 a. Excavació del tram de muralla oest localitzat al darrera de l'edifici 16

Figura 12 b. Excavació del paviment del recinte 159 amb un profund estrat d'anivellament del sòl geològic

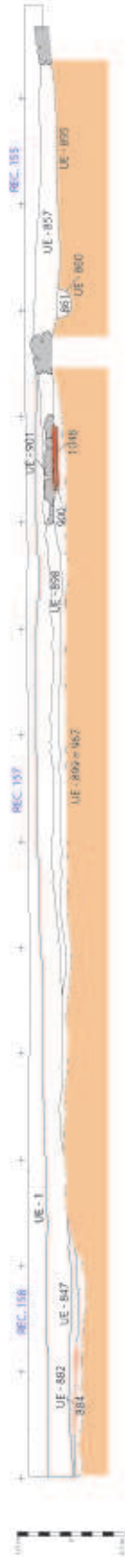

Figura 13a. Sondeig estratigràfic en el sòl de graves naturals, on queda demostrada la seva formació antròpica.

Figura 13 b. Aplic de bronze antropomorf exhumat en els estrat d'anivellament de graves, sota els paviments construïts de l'edifici 16

SECCIÓN NORO-EST / SUD-EST EDIFICIO 16

SECCIÓN NORO-EST / SUD-EST EDIFICIO 16

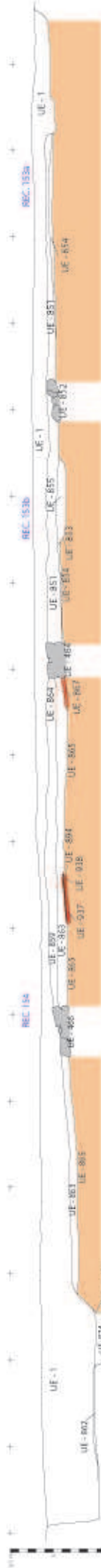
SECCIÓN NORO-EST / SUD-EST EDIFICIO 16

SECCIÓN NORO-EST / SUD-EST EDIFICIO 28-16

SECCIÓN NORO-EST / SUD-EST EDIFICIO 27

SECCIÓN NORO-EST / SUD-EST EDIFICIO 17

SECCIÓN NORO-EST / SUD-EST EDIFICIO 17

